

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 31 januari justerades.

§ 2 Avsägelser

Andre vice talmannen meddelade att *Anna Starbrink* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 24 februari.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Andre vice talmannen meddelade att *Carina Ståhl Herrstedt* (SD) avsagt sig uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 1 mars.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Andre vice talmannen meddelade
att *Karin Karlsbro* (L) avsagt sig uppdraget som ersättare i riksdagen,
att *Malin Danielsson* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot i konstitutionsutskottet,
att *Mauricio Rojas* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot i skatteutskottet och
att *Amalia Rud Stenlöf* (S) avsagt sig uppdraget som suppleant i EU-nämnden.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

§ 3 Anmälan om ersättare

Andre vice talmannen anmälde att *Markus Kauppinen* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för *Azra Muranovic* (S) under tiden för hennes ledighet den 10 mars–24 oktober.

§ 4 Anmälan om kompletteringsval

Andre vice talmannen meddelade
att Socialdemokraternas partigrupp anmält Per-Arne Håkansson som
suppleant i EU-nämnden och
att Liberalernas partigrupp anmält Mauricio Rojas som ledamot i kon-
stitutionsutskottet samt Malin Danielsson som ledamot i kulturutskottet
och som suppleant i konstitutionsutskottet.

Andre vice talmannen förklarade valda till

ledamot i konstitutionsutskottet
Mauricio Rojas (L)

ledamot i kulturutskottet
Malin Danielsson (L)

suppleant i konstitutionsutskottet
Malin Danielsson (L)

suppleant i EU-nämnden
Per-Arne Håkansson (S)

§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:
Redogörelser
2024/25:JO1 och RR1 till konstitutionsutskottet

Motioner
2024/25:3326, 3337, 3339 och 3341 till socialutskottet

*Svar på
interpellationer*

§ 6 Svar på interpellation 2024/25:369 om statsministerns ansvar för rekrytering av nationell säkerhetsrådgivare

Anf. 1 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Patrik Björck har ställt ett antal frågor som rör Henrik Landerholm. Frågorna gäller regeringens beslut att anställa honom som nationell säkerhetsrådgivare, när jag fick kännedom om olika händelser som han har varit inblandad i och varför en av dessa händelser inte har polis-anmälts.

Först kan jag konstatera att Henrik Landerholm den 27 januari sa upp sig från sin anställning i Regeringskansliet. Det var ett beslut som vi var eniga om.

Regeringens anställning av Henrik Landerholm granskades av konstitutionsutskottet våren 2023. Under den utfrågningen lämnade jag en mycket detaljerad redogörelse för rekryteringsprocessen och för anställningen.

Henrik Landerholm har sedan 2002 av flera olika regeringar anförtratts många olika opolitiska statliga chefsbefattningar inom det utrikes- och säkerhetspolitiska området. Han utsågs 2002 av regeringen Persson till rektor för Försvarshögskolan och därefter av regeringen Reinfeldt 2008 till generaldirektör för Folke Bernadotteakademien. Sedan utsågs han 2011 till chef för de samlade svenska civila insatserna i Afghanistan. Därefter utsågs han 2013 till ambassadör i Riga.

Regeringen Löfven utsåg 2017 Henrik Landerholm till ambassadör i Abu Dhabi, och 2021 medverkade han från Utrikesdepartementets sida på plats i den svenska evakueringen från Afghanistan. Det året gav regeringen Löfven honom också uppdraget att bli den första generaldirektören för den nya Myndigheten för psykologiskt försvar.

Fru talman! Det var erfarenheterna från dessa olika uppdrag från olika regeringar som gjorde att Henrik Landerholm anställdes som landets första nationella säkerhetsrådgivare. Ett enigt konstitutionsutskott fann också att det inte förekommit några brister i den handläggningen.

Nu vill Socialdemokraterna att utskottet återigen ska granska denna rekryteringsprocess. Samtidigt vill övriga oppositionspartier att andra frågor kopplade till Henrik Landerholm ska granskas av konstitutionsutskottet. Jag kommer naturligtvis även denna gång inför utskottet att redogöra för det jag känner till, men jag kan redan nu upprepa det jag flera gånger gett uttryck för: Det är viktigt att inte slarva och att inte göra fel. Därför är de misstag som gjorts, precis som Henrik Landerholm själv har uttryckt det, dåliga. Under omständigheterna var vi därför eniga om att han skulle lämna sin post.

När det gäller Patrik Björcks fråga om varför någon polisanmälan inte gjordes kan jag bara konstatera att den aktuella händelsen utreddes och hanterades av Regeringskansliets säkerhetsavdelning i enlighet med gällande rutiner. Den sammantagna bedömningen var att några andra åtgärder mot Henrik Landerholm än samtal inte var aktuella. Efter att utredningen var klar fick jag övergripande information om händelsen och den bedömning som då hade gjorts. Jag hade inga skäl att ifrågasätta denna.

Det pågår nu en förundersökning, och den rättsliga processen måste naturligtvis ha sin gång.
(Applåder)

Anf. 2 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Herr statsminister! Statsministern tillsatte en nationell säkerhetsrådgivare i början av mandatperioden. Statsministern är ansvarig för allt regeringsarbete, men i det här fallet är det extra tydligt statsministerns ansvar. Utnämningen av den nationelle säkerhetsrådgivaren har från första början kantats av frågetecken och problem. Rekryteringen har ifrågasatts, och sedan har problemen bara fortsatt.

Jag frågade statsministern hur rekryteringen gick till och på vilka grunder just Henrik Landerholm valdes. På detta svarade statsministern med att hänvisa till KU:s granskning av den ifrågasatta rekryteringen av Landerholm. Det hade kanske kunnat fungera om Landerholm varit vuxen uppgiften som nationell säkerhetsrådgivare. Men med facit i hand har det visat sig att rekryteringen av Landerholm var ett stort misstag.

Landerholm blev ytterligare en i mängden av misslyckade rekryteringar som statsministern ansvarat för. Landerholm blev en säkerhetsrisk. Hur

kunde det bli så? Har statsministerns nära vänskapsrelation med Landerholm påverkat att en illa genomtänkt rekrytering genomfördes? Detta är frågor som ställs inte bara av oss socialdemokrater utan även av medlemmar av statsministerns eget parti, enligt uppgifter i pressen. Det troligaste är att statsministerns nära vänskap med Landerholm förklarar den misslyckade rekryteringen.

Den andra frågan jag ställde var när statsministern fick kännedom om de olika incidenterna med bortslarvade handlingar och telefoner samt andra säkerhetsrisker förknippade med Henrik Landerholms bristande omdöme. På denna fråga svarade statsministern mycket svävande och sa att det var efter att utredningen var klar. Jag har följdfrågor på det. Följdfrågor är en del av interpellationsdebatten. När fick statsministern information om oegentligheterna?

Min tredje fråga var varför Regeringskansliet inte på eget initiativ polisanmälde de förseelser som borde bedömas som allvarliga och som nu är föremål för en förundersökning. Svaret från statsministern var: ”Efter att utredningen var klar fick jag övergripande information om händelsen och den bedömning som då hade gjorts. Jag hade inga skäl att ifrågasätta denna.”

Det är ett häpnadsväckande svar av flera skäl. Först och främst har statsministern alltså bara fått information om *en* av alla händelser där Landerholm visat prov på dåligt omdöme. Bedömningen av Landerholms lämplighet borde naturligtvis ha innehållit *alla* de olika incidenter som inträffat. De är var för sig allvarliga men sammantaget helt oacceptabla.

Dessutom har det visat sig att statsministern hade alla skäl i världen att ifrågasätta bedömningen. Varför överprövade inte statsministern bedömningen? Det är ju uppenbart, fru talman, att polisen har överprövat bedömningen. Borde inte statsministern själv ha gjort det och som ansvarig för och högste chef över regeringens arbete haft en rejäl säkerhetsmarginal till vad som är olagligt?

Nu har det också framkommit att det tog två år att diarieföra händelsen. Varför tog det så lång tid? Är det ett vanligt förfarande i Regeringskansliet?

Slutligen: Statsministern försvarade sin säkerhetsrådgivare hela vägen in i kaklet, trots att han visste vad som hade hänt.

Det är många frågor och så här långt få eller svävande svar. Men, fru talman, nu har statsministern tio minuter, fördelat på tre anföranden, till sitt förfogande att förklara sig.

Med svagt ledarskap i en tid av stor oro i Sverige och världen, när vi som bäst behöver styrka och starkt ledarskap, är debaclet med den nationella säkerhetsrådgivaren tyvärr en bild på motsatsen. Svagt ledarskap, fru talman, är inte vad Sverige behöver i tider som dessa.

(Applåder)

Anf. 3 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Först och främst vill jag säga att man som statsminister självfallet alltid är ytterst ansvarig för *allt* som händer i Regeringskansliet. Det är självklart. Lika självklart är det att det finns strukturer hos en stor arbetsgivare för hur olika saker sköts, även när saker inte går som de skulle ha gjort.

Därför finns till exempel en säkerhetsavdelning som ansvarar för frågor som dessa. Det finns även en personalavdelning, en ekonomiavdelning och andra strukturer som är ganska självklara. Jag hade inga som helst skäl att ifrågasätta deras hantering av denna fråga, och jag har fortfarande inga skäl att göra det. Jag är inte inblandad i enskilda personalfrågor men får naturligtvis övergripande information efter handläggning. Exakt så skedde även den här gången. Jag känner mig trygg med detta.

Nu pågår en förundersökning, och av mycket uppenbara skäl tänker jag inte föregripa den. Jag tänker inte lägga mig i den. Jag tänker inte värdera någonting i den, utan det är helt och hållet rättsvårdande myndigheters uppgifter. Jag kommer inte att kommentera förundersökningen ytterligare.

Rekryteringen har som sagt granskats av KU. De fann inga skäl att ifrågasätta den. Jag beskrev själv också alldeles nyss att det handlade om en person som hade anförtratts viktiga säkerhetspolitiska uppgifter av flera olika regeringar. Det fanns goda skäl till att sådana kompetenser var viktiga när landets första nationella säkerhetsrådgivare skulle tillsättas. På samma sätt som andra vitala säkerhetspolitiska befattningar i den svenska staten utses på sådana meriter var det naturligt även här.

I övrigt har jag inga ytterligare kommentarer utan ser naturligtvis fram emot även konstitutionsutskottets fortsatta granskning.
(Applåder)

Anf. 4 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag har några följdfrågor och funderingar kring det svar jag fick från statsministern.

Den första frågan gäller *när* statsministern fick kännedom om detta debacle och alla misstag, det vill säga att den som hade att ansvara för den svenska säkerheten faktiskt satte svensk säkerhet i fara. När fick statsministern kännedom om detta? Det har jag inte fått svar på, och det skulle jag vilja eftersom det inte har framkommit.

Varför är det så viktigt att peta i när det skedde? Det beror på att statsministern säger att han inte haft anledning att ifrågasätta den bedömning som gjorts av alla misstag. Men så fort det kom till allmän kännedom, när det efter två år diariefördes, när pressen skrev om det och när polisen fick kunskap om det blev det omedelbart föremål för förundersökningar och polisutredningar. Då är man väldigt nära olaglighet.

Visst förstår jag att statsministern inte kan kommentera förundersökningen, ett eventuellt åtal eller domar. Jag har respekt för det och kräver inte det. Men det jag kräver är att statsministern lite grann granskar sig själv med kritiska ögon. Om det här nu är händelser som har skett under lång tid tror jag att statsministern under väldigt lång tid har haft kännedom om dem. Då har statsministern också haft lång tid på sig att ifrågasätta om det fattats ett rimligt beslut. Om Polismyndigheten omedelbart kom fram till att det här gränsar till olaglighet i så hög grad att vi talar om förundersökningar och att det hamnar i Säkerhetspolisens hägn borde det ha ringt en liten klocka någonstans hos statsministern.

En fråga som väldigt många i Sveriges land i dag skulle vilja ha svar på är varför statsministern negligerade det väldigt allvarliga brott mot den svenska säkerheten som har kommit i dagen tack vare massmedierna. De har skrivit om det och grävt fram handlingar som inte var diarieförda, vil-

ket inte hade gjorts på grund av att statsministern och den organisation som han är ansvarig för faktiskt inte gjort sitt jobb.

Det finns en massa obesvarade frågor, och det är därför vi står här i dag.

Riksdagen har en massa olika funktioner. En av dessa är att tillsätta statsministrar. Riksdagen kan också avsätta statsministrar. Däremellan har riksdagen sin kontrollmakt. Genom interpellationsdebatter, KU-granskningar och skriftliga frågor försöker riksdagen få reda på hur statsministern förhåller sig till det förtroende som svenska folkets valda representanter har gett statsministern.

Det här är ingenting man bara kan vifta bort eller avfärda med att säga att det pågår en granskning. Här och nu, i denna interpellationsdebatt, ställs rimliga och adekvata frågor till statsministern. Jag förväntar mig ett svar.

Frågan är alltså när statsministern fick reda på alla oegentligheter – eventuellt till och med olagligheter – som den nationella säkerhetsrådgivaren gjort sig skyldig till. Det är oegentligheter att glömma telefoner och sekretessbelagda handlingar. Det behövs ingen domstolsprövning för att komma fram till det. Vi förstår alla att det inte är något man ska göra när man har en sådan roll.

När fick statsministern reda på detta? Jag tror att statsministern har haft reda på detta under ganska lång tid. Varför gjorde inte statsministern den rimliga bedömningen att det hela närmade sig, och låg väldigt nära, gränsen till olagligheter? Det borde ha varit så självklart att ha ett respektavstånd att man hade anmält detta till polisen.

Anf. 5 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Patrik Björck spekulerar, gissar och drar slutsatser om en pågående förundersökning. Det kommer inte jag att göra. Jag har respekt för en pågående förundersökning. Jag lägger mig självklart inte i den. Jag gissar inte vad en sådan kommer att komma fram till.

Jag avfärdar ingenting. Jag ger bara seriösa och sakliga svar på de saker jag känner till i frågan – inget mer och inget mindre. Slutsatsen var naturligtvis att situationen blev ohållbar för den nationella säkerhetsrådgivaren när en förundersökning inleddes. Det har jag också redogjort för.

Vad gäller tidpunkterna är min minnesbild att jag vid två tillfällen informerades i efterhand om vad som hade hänt och om säkerhetsavdelningens bedömning, beslut och agerande. Jag hade inga skäl att ifrågasätta deras beslut.

Anf. 6 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! När jag frågar ”när” får jag reda på antalet informationstillfällen. Det är inte riktigt svar på frågan. ”När” är faktiskt viktigt, fru talman, för att vi ska kunna bedöma det här. Statsministern har en sista chans i sitt slutanförande att berätta när dessa två tillfällen inträffade.

Det är viktigt för oss som står utanför och som representerar folket och väljarna att få veta när statsministern fick reda på detta så att vi kan bedöma statsministerns regeringsduglighet. Det är ingenting som man bara kan vifta bort.

Jag spekulerar inte om någon förundersökning, utan jag funderar över om statsministern med facit i hand inte inser att vi är många som tycker att det är konstigt att statsministern inte gjorde bedömningen att hålla ett rejält

respektavstånd till olagligheter i regeringsarbetet. När det kom fram ledde det till att Säpo startade en förundersökning. Det i sig borde ha fått en klocka att ringa i statsministerns huvud så att han tänkte: Det är bäst att vi polisanmäler detta själva, för det kommer omedelbart att hamna i en förundersökning om det kommer fram.

Det är respektavståndet till lagligheten i regeringsarbetet som jag funderar över. Kan statsministern åtminstone med facit i hand reflektera över om det var fel och om han har gjort ett misstag? Jag tror att statsministern har gjort ett misstag. Jag tror att alla som tittar på detta inser att man inte upprätthöll ett respektavstånd till olagligheter i regeringsarbetet. Det är bekymmersamt.

Därmed hoppas och tror jag att statsministern, även om han inte uttrycker det här i kammaren i dag, kanske har lärt sig en läxa. Man kanske inte ska anställa de närmaste vännerna för denna typ av viktiga uppdrag. Och man kanske ska hålla ett respektavstånd till olagligheter i regeringsarbetet.

(Applåder)

Anf. 7 Statsminister ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Som jag sa anställdes en person som nationell säkerhetsrådgivare som i 22 år varit anförtrodd viktiga säkerhetspolitiska, opolitiska uppgifter av flera olika regeringar. Detta var den sakliga grunden, som granskades av konstitutionsutskottet förra året. Jag har inget mer att säga i den frågan.

När det gäller vad som sedan skedde finns det inga skäl för mig att överpröva vad olika professionella delar av myndigheten gör i frågor som faller på deras ansvar. De berättade övergripande för mig efteråt, när de hade tagit ställning. Jag hade inget skäl att ifrågasätta. Min minnesbild är att detta skedde vid två tillfällen. Jag har inga datum för detta. Båda gångerna skedde det dessutom efter att de själva hade agerat i frågan.

Lika lite har jag naturligtvis skäl att värdera en pågående förundersökning. Den är självständig och fattar sina beslut, och så ska det vara i en rättsstat som den svenska.

(Applåder)

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Svar på interpellation 2024/25:396 om ideologier inom svenska högre lärosäten

Anf. 8 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Josef Fransson har frågat mig hur vidsträckt jag anser att konceptet akademisk frihet ska vara och om detta till exempel ska kunna inrymma undervisning i extrema och totalitära ideologier. Han har även frågat mig om jag anser att det som anförs om att wokeideologin växer inom svenska högre lärosäten på något vis är problematiskt och om jag avser att vidta några åtgärder utifrån min ståndpunkt. Han har dessutom frågat mig hur jag ska arbeta kring sådant som wokeideologi, cancelkultur och antisemitism på svenska högre lärosäten.

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Den akademiska friheten är grundläggande för att detta ska uppnås och en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle. Den måste främjas och värnas.

I högskolelagen (1992:1434) är det fastställt att det som allmänna principer för forskningen ska gälla att forskningsproblem får väljas fritt, att forskningsmetoder får utvecklas fritt och att forskningsresultat får publiceras fritt. I samma bestämmelse framgår att det som allmän princip för högskolornas verksamhet ska gälla att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Detta omfattar såväl forskning som utbildning.

Akademisk frihet och forskningens frihet innebär inte minst att forskare själva väljer frågeställningar att forska om. Principen innebär att den forskning som håller högst kvalitet prioriteras, oavsett forskningsproblems tyngd eller popularitet. Vetenskapliga framsteg kräver att kunskap kan sökas fritt samt att forskningsresultat kan delas och diskuteras öppet utan repressalier och därmed provas inom ramen för vetenskapliga och professionella standarder.

Regeringen gav 2023 Universitetskanslersämbetet i uppdrag att bland annat göra fallstudier i syfte att ge en fördjupad förståelse för universitetens och högskolornas arbete med att främja och värna den akademiska friheten. I myndighetens rapport framgår bland annat att cirka hälften av de tillfrågade lärarna, forskarna och doktoranderna anser att den akademiska friheten vid svenska lärosäten är utmanad. Rapporten visar att det finns ett fortsatt behov av att stärka och skydda den akademiska friheten vid svenska lärosäten. Regeringen har därför aviserat att den avser att ge en utredare i uppdrag att bland annat föreslå åtgärder för att stärka skyddet av den akademiska friheten för lärare och forskare vid svenska lärosäten. Arbetet med detta uppdrag pågår inom Regeringskansliet.

De övergripande kraven på högre utbildning finns i lag och förordning. Hur utbildningarna ska utformas och vilket innehåll kurserna ska ha för att kraven ska uppfyllas bestämmer lärosätena. Att professionen bestämmer den närmare utformningen är en förutsättning för hög kvalitet i högre utbildning.

Utbildningar i högskolan bidrar till bildning och till individuell utveckling, samhällsengagemang och kritiskt tänkande. Universitet och högskolor har ett viktigt ansvar för att organisera och utveckla sin verksamhet för att uppnå hög kvalitet i utbildningen, stärka kompetensförsörjningen för arbetsmarknadens behov och säkerställa att resurserna utnyttjas effektivt. Lärosätenas självbestämmande och den akademiska friheten är förutsättningar för hög kvalitet i utbildning och forskning, och dessa principer ska värnas.

Anf. 9 JOSEF FRANSSON (SD):

Fru talman! Tack, utbildningsminister Johan Pehrson, för svaret – eller icke-svaret, ska man kanske säga då ministern med nästan kirurgisk precision undviker mina faktiska frågeställningar.

Fru talman! När vi sverigedemokrater kritiserade regeringen och Chalmers tekniska högskola för införandet av ett DEI Office, där man enligt den nyutträdde DEI officern ska drilla framtidens ingenjörer i så kallad intersektionell analys hänvisade utbildningsministern till akademisk frihet.

Jag ska inte lägga ord i ministerns mun, men jag tolkar detta som att ministern inte tycker att vare sig ministern själv eller vi riksdagsledamöter ska ha synpunkter på detta. Jag tar mig dock friheten att ha synpunkter på detta, och det är, menar jag, både rimligt och angeläget.

Om man med akademisk frihet menar rätten för forskare, lärare och studenter att fritt bedriva forskning, undervisa, publicera och diskutera idéer utan otillbörlig påverkan från staten håller jag med. Men jag vill i sammanhanget påpeka att det faktiskt handlar om skattefinansierad verksamhet och att skattebetalarna nog har vissa förväntningar när det gäller vad universitet och högskolor har för syfte, till exempel att utbilda studenter, främja forskning, främja kritiskt tänkande, bidra till samhällets utveckling och bevara och sprida kunskap.

Jag menar dock att konceptet akademisk frihet har och måste ha gränser. Det är främst detta jag vill diskutera med utbildningsministern här i dag. Anser också utbildningsministern att akademisk frihet ska ha gränser? Var ska i så fall dessa gränser gå?

Jag menar nämligen att det är enorm skillnad mellan att studera extrema och totalitära läror och att lära ut dem. Att studera en ideologi innebär att man undervisar om dess innehåll, historia, utveckling och påverkan på samhället genom en kritisk och objektiv överblick. Att lära ut en ideologi, däremot, innebär att man aktivt försöker överföra ideologins värderingar, principer och övertygelser till studenterna och indoktrinerar dem att anamma den.

Wokeideologi i universitetsvärlden handlar om just detta. Och det tidigare nämnda DEI Office på Chalmers tekniska högskola handlar om detta. Man eftersträvar inte ingenjörer i världsklass, som kan ta sig an tekniska utmaningar på en världsmarknad där konkurrensen är stålhård, utan man vill få ut aktivister för en vänsterradikal världsbild som går ut på att samhället genomsyras av strukturell rasism och förtryck. Detta går, menar jag, stick i stäv med frihetliga ideal och handlar i stället om att slå ned på kritiskt tänkande – att forma elever och lärare till att sluta tänka själva.

Även om begreppet woke inte är fullt ut definierat används det om vänsterns så kallade normkritik och när man graderar människor genom tidigare nämnda intersektionella analyser, där människor samlar offerstatus utifrån sådant som hudfärg, sexuell läggning, könsidentitet, funktionshinder, fetma, religion och så vidare. Utgångspunkten är helt enkelt att samhället genomsyras av just strukturell rasism och förtryck och att människor är antingen förövare eller offer. Orättvisorna ska sedan brytas ned så att de med hög offerstatus ges förtur till exempelvis jobb, utbildningar och maktpositioner.

Är detta något som utbildningsministern tycker att vi ska ha vid de högre lärosätena? Anser utbildningsministern att detta ryms inom begreppet akademisk frihet? På detta, fru talman, hoppas jag att vi kan få ett svar.

Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Undersökningar visar väldigt tydligt att akademien själv ser hotet mot den akademiska friheten som kommande från politiken. Det är verkligen inte märkligt när regeringen stöder sig på ett parti som ständigt och jämt utmanar den akademiska friheten. Det är en regering som över en natt förändrar processen för att utse styrelseledamöter på universiteten.

Regeringens enda svar på detta är att prata om att ändra organisationsformen på landets lärosäten. Därför vill jag uppmärksamma hela kammaren på att detta inte tar bort hotet. Den akademiska friheten hotas när Sverigedemokraterna lägger sig i vad man gör på Chalmers även om organisationsformen inte är en myndighet utan i stället en stiftelsehögskola. Organisationsformen gör alltså varken till eller från för den akademiska friheten.

Den akademiska friheten grundar sig i att vi har förståndiga politiker som varken själva eller genom samarbeten, budgetsamarbeten, med andra partier öppnar för att lägga sig i inriktningen på den akademiska forskningen och högskolestudierna.

Ytterst handlar detta om att det är ett parti i Sveriges riksdag som budgetsamarbetar med regeringen som avgör hur mycket pengar olika lärosäten ska få för forskning och utbildning – ett parti som har tydliga, ideologiskt drivna åsikter om vilken forskning och vilken utbildning som ska bedrivas vid lärosätena.

Min fråga till utbildningsministern är förstås: Vad avser han att göra för att ta bort detta hot mot den akademiska friheten för att visa att regeringen i Sverige står fri från den typen av påverkan när budgeten görs upp? Eller ska alla landets lärosäten i varje budgetprocess behöva vara rädda för att straffas för att Sverigedemokraterna inte gillar deras forskning eller utbildning och därmed riskera att få mindre resurser?

Svaret ligger hos regeringen. Varför samarbetar man med ett parti som inte respekterar den akademiska friheten?
(Applåder)

Anf. 11 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Vart fjärde år hålls det ju allmänna val i Sverige. Efter valen förväntas partierna vilja bidra till att lösa Sveriges betydande samhällsproblem – alltifrån den osäkerhet som har funnits kring hot utifrån och hot inifrån, en energipolitik som är icke-fungerande, en investeringspolitik som ledde till att investeringar inte kom till Sverige och att jobben uteblev, de långa vårdköer som finns – och hantera stora ekonomiska problem.

För Liberalerna och regeringen är det viktigt att fokusera på sak: att lösa problemen. Då måste man ingå olika former av samarbeten för att ha en majoritet i Sveriges riksdag. Med detta följer att man naturligtvis måste samarbeta mellan partier som står långt ifrån varandra.

Som svar till Åsa Westlund kan jag säga att det inte är någon hemlighet att Liberalerna har andra ideologiska utgångspunkter än Sverigedemokraterna. Vi har också andra ideologiska utgångspunkter än Socialdemokraterna. Men nu står vi här.

Låt mig nu vända mig till Josef Fransson, som har interPELLerat.

Jag arbetar för att bevara den frihet som finns här i Sveriges riksdag där Josef Fransson, Åsa Westlund eller jag själv får tycka vad som helst. Det är jätteviktigt. Det kan vara hur stolligt som helst eller hur genialt som helst – ofta är det någonstans däremellan. Detta är viktigt att försvara.

Det är viktigt att försvara domstolarnas frihet från den politiska makten. Det görs inte på något annat sätt än att vi stiftar lagar, oftast genom att regeringen lägger förslag på riksdagens bord, och riksdagen fattar det slutgiltiga beslutet. Sedan vet vi vad som är tillåtet, vad som inte är tillåtet och

vad som blir påföljderna om man bryter mot lagen. Det handlar om den politiska friheten och domstolarnas frihet.

Till detta ska man lägga massmediernas frihet att få skriva exakt vad de vill. Ofta får man läsa lite udda åsikter, tycker jag, men det är hela idén med demokratin och massmediernas frihet.

Fru talman! Till detta kommer också akademisk frihet. Det innebär att människor i denna kammare under mer än hundra år har ansett att en hel del saker som det forskas på är jättekonstiga: Oj, oj, detta är obehagligt. Ska man verkligen hålla på med detta? Ska man verkligen hålla på med forskning om svensk kärnenergi? Nej, det ska vi inte satsa några pengar på. Och säger man att det ska vara ett överordnat mål är det alltid några som tycker att det är konstigt och några som tycker att det är bra.

Regeringen och riksdagen styr genom budget och olika former av prioriteringar, till exempel i forsknings- och innovationspropositionen. Det pågår en mycket stor debatt om detta, för vi satsar på kvalitet framför kvantitet. Annars kommer det interpellationer här i kammaren från ledamöter som tycker att det är en felaktig balans. Och så ska det vara.

Universiteten har också att arbeta för att följa lagstiftning, och icke-diskriminering är viktigt. Ska Sverige klara sig i framtiden måste de bästa komma till universiteten. Inte minst är det de bästa som måste bli ingenjörer för att klara Sveriges framtid och de stora utmaningar vi står inför. Då är det rimligt att man arbetar med till exempel jämställdhet, för minst halva begåvningen – trist för dig och mig, Josef Fransson! – tillhör kvinnor.

Anf. 12 JOSEF FRANSSON (SD):

Fru talman! Jag kan börja med att bemöta detta med domstolarnas frihet. Vi är såklart helt överens om att domstolarna måste vara fria från politisk påverkan. Men när vi som folkvalda är missnöjda med domarna – till exempel när det gäller hur långa fängelsestraff som döms ut – kan vi byta ut lagstiftningen. Det vet Johan Pehrson. Då får domarna en ny lagstiftning att förhålla sig till, och det är väl inte konstigare än att man kan göra likadant på andra områden också.

I sammanhanget skulle jag vilja ta tillfället i akt att berätta lite om vad blivande lärare vid Göteborgs universitet förväntas ta med sig ut i undervisningen av våra barn. Jag har nämligen tagit del av ett bildspel från en kurs med namnet Sexualitet, samtycke och relationer. Man kan verkligen fråga sig om detta är vad blivande lärare behöver för sin undervisning av våra barn. Jag skulle också vilja veta om utbildningsministern anser detta rymmas inom begreppet akademisk frihet.

Jag ska försöka sammanfatta. Under rubriken Tvåkönsnormen får lärarstudenterna veta att de ska motverka heteronormativitet, att könsnormen osynliggör icke-binära personer och att man därmed misslyckas med att representera verkligheten. Av detta skäl ska man undvika att dela upp i tjej- och killgrupper i skolarbetet. Man ska också använda ett könsneutralt språk och inte köna elever om man inte vet deras pronomen.

Angående transsexualitet får de blivande lärarna lära sig att ha en kritisk blick på debatten om transvård och få med sig argument för att bemöta dem som vågar ifrågasätta den så kallade könsbekräftande vården av ungdomar.

Under rubriken Homonationalism får lärarna lära sig att till exempel Sverigedemokraterna – det parti som jag själv tillhör – utnyttjar queera

personer och hbtqi-kampen som ett slagträ mot andra grupper för att utmåla dessa som primitiva, bakåsträvande och mindre öppna. Detta ingår alltså i utbildningen. Och naturligtvis får de också lära sig att detta sker utan att vi har någon verklig omtanke om hbtqi-plus-personer.

Föreläsaren konstaterar också att det utan ett antirasistiskt perspektiv finns risk för att undervisningen blir exkluderande och irrelevant eller att den förstärker rasism. Detta säger man samtidigt som man menar att lärare ska utmana vithetsnormen, om det nu inte är rasism.

Under rubriken Pinkwashing, vilket beskrivs som en försäljningsstrategi utan reellt samhällsengagemang för den grupp som man påstår sig kämpa för, får lärarstudenterna lära sig att Israels premiärminister Netanyahu ägnar sig åt detta när han presenterar Israel som ett gayvänligt, progressivt och demokratiskt land som skyddar mänskliga rättigheter. Detta tycker föreläsaren är problematiskt, för det bidrar till att motverka bilden av Israel som en ockupationsmakt med ett apartheidssystem som bryter mot mänskliga rättigheter.

Sedermera får lärarstudenterna veta att tvåsamhetsnormen är någonting dåligt. Den bygger på monogami och har en stark koppling till den heterosexuella kärnfamiljen. Därför är det viktigt att lärarna lyfter in sådant som flersamhet, polyamori och öppna relationer.

Hon pratar om incels, de ofrivilligt sexlösa. Hon menar att de är misogynia och rasistiska antisemiter som bär på konspirationsteorier formade ur hat mot kvinnors självständighet.

Vad gäller hedersrelaterat våld och förtryck ska man inte utgå från att det bara finns inom vissa etniciteter eller kulturer. Det har med kön att göra.

Jag hinner inte läsa upp alla intressanta tagningar som finns i den här presentationen, men jag ska lämna över ett ex till Johan Pehrson sedan. Då kan han ta med den hem till kammaren och se om är detta är någonting som våra lärare ska ha med sig ut i samhället. Det är vänsterradikal smörja, rent ut sagt.

Anf. 13 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Det var tydligt i utbildningsministerns svar här att det fanns andra, viktigare frågor efter valet att bry sig om än den akademiska friheten eller, för den delen, mediernas frihet. Det är ett ganska konstigt resonemang. Det här tillhör ändå kärnan i de demokratiska värdena – akademisk frihet och mediernas frihet. Båda dessa angrips regelmässigt från Sverigedemokraterna.

Utbildningsministern hävdar också att regeringen eller hans eget parti valde bort dessa värden för att det stod så illa till när det gällde Sveriges ekonomi. Tillväxten var dålig, arbetslösheten var hög och brotten var allvarliga i vårt land.

Hur gick det då med de frågorna? Det kan man undra. Ja, ekonomin går ännu sämre nu. Vi har en extremt dålig tillväxt jämfört med andra länder. Vi har en jättehög arbetslöshet. Och tyvärr har inte heller denna regering rätt på den organiserade brottsligheten.

Var det egentligen så att man var tvungen att välja? Man misslyckades dessutom sedan med det man ansåg var den prioriterade uppgiften. Hade Liberalerna egentligen kunnat välja ett helt annat alternativ, som inte hade ifrågasatt grunden i demokratin och som hade levererat en bättre tillväxt

och fler jobb men inte de stora skattesänkningar som Liberalerna alltid, alltid prioriterar när det väl kommer till kritan?

När det gäller kampen mot den organiserade brottsligheten har vi exakt samma åsikter. Vi röstade tillsammans när det gällde att skärpa straffen och vidta åtgärder mot den organiserade brottsligheten.

Det som skiljer är att vi socialdemokrater inte drar ned på skolan samtidigt som gängen försöker rekrytera. Vi tror nämligen att det göder och gynnar deras rekrytering.

(Applåder)

Anf. 14 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag ser fram emot att få den här skriften från Josef Fransson, som interPELLERAT. Det är klart att oavsett vad jag tar del av i det öppna, fria landet Sverige – det är ett av världens friaste länder, och så ska det vara – tycker jag också att saker är konstiga. Men då får man jobba med det.

Vi pratade om lärarutbildningen. Vi håller på att ändra på lärarutbildningen. Det handlar om att ha färre mål och om att se till att man stramar upp och har ett ökat fokus i lärarutbildningen på frågor som gäller hur man utbildar i klassrummet. Det handlar om hur lärarna får sin stora och viktiga normala auktoritet i ett klassrum så att det är ordning och reda i klassen och så att alla får lära sig läsa, skriva och räkna tidigt och får en chans i framtiden för sin egen skull och för Sveriges skull. Därför ska vi renovera, förändra och förstärka den svenska lärarutbildningen. Man höjer bland annat kraven för att komma in, så att det blir en mycket, mycket bra utbildning.

Men det är väl självklart att man i lärarutbildningen också måste prata om hedersrelaterat våld och förtryck och även tala om att det finns på flera ställen. Det är inte bara så att det har kommit människor till Sverige eller andra delar av världen som haft med sig, som jag brukar säga, en mer medeltida kulturell inriktning. Den hade vi också i Sverige fram till för hundra år sedan, när vi äntligen införde demokrati och kvinnor också fick gå och rösta. Det satt ju människor i Sverige som tyckte att männen skulle bestämma. Vi har gjort en enorm resa; den ska vi värna.

Det finns hedersrelaterat våld och förtryck också i andra kulturer från andra delar i världen, och det finns i Sverige. Hör och häpna! Detta kommer svensk forskning fram till när man tittar på våld mot och förtryck av kvinnor.

Sedan vänder jag mig till Åsa Westlund. Vi gick till val på och var tydliga med att vi måste byta ut Socialdemokraterna, för de hade en politik som absolut inte hade svar på en enda fråga. Sedan är det en annan sak att Åsa Westlund politiskt har nyktrat till i kammaren.

Först var man mot migrationspolitiken. Sedan var man mot integrationspolitiken. Man var mot rättspolitik, för man sa att den skulle innebära att man skulle införa Ungern. Sverige var på väg att avdemokratiseras. Det skrevs långa drapor om detta i fria medier från Socialdemokraterna. Men sedan bytte Socialdemokraterna åsikt. Nu är man för en annan migrationspolitik än den man drev i regering under åtta års tid. Man är för en annan integrationspolitik, och man är för en helt annan rättspolitik.

Kritiken som Liberalerna, och den nuvarande regeringen, hade var att det inte hände någonting. Ska vi ta tag i gängen måste vi gå fram med

förebyggande insatser och få skolan att fungera. Det är ju den skola vi har i dag som gör att Sveriges kunskapsresultat sjunker och elever slås ut. Men detta gjorde Socialdemokraterna ingenting åt under åtta år.

Fru talman! Att man såg över kompetensbehovet när det gällde säkerhet i styrelserna vid Sveriges universitet och högre lärosäten är inget konstigt. Nu har vi gjort det. Det är absolut inget problem. Att vi ska värna och skydda universiteten i Sverige mot främmande makts påverkan tycker jag är helt självklart.

Slutligen: Vi arbetar också med att ta fram en utredning för att se över hela den akademiska friheten och vad man kan göra ytterligare för att stärka den.

Anf. 15 JOSEF FRANSSON (SD):

Fru talman! Jag vill hålla mig kvar här. Finns det verkligen inga gränser för den akademiska friheten? Jag tror inte att vare sig Johan Pehrson eller Åsa Westlund inte tycker att det finns det. Om det skulle vara lärare som försökte indoktrinera elever i andra totalitära ideologier, som nazism, fascism eller islamism, tror jag att vi alla i den här kammaren skulle vara rörande överens om att högskolorna inte kan syssla med det.

Men när det kommer till kommunism, socialism och wokeideologi – det kanske egentligen ska sägas vara ett och samma, ett slags neokommunism – är det helt plötsligt okej. Varför är det okej?

Det är en enorm skillnad – jag säger det igen – på att studera extrema och totalitära ideologier och att lära ut dem. Det här är en extrem och totalitär lära även om den kläs i väldigt vackra kläder.

Jag hoppas verkligen att vi kan ta tag i detta på sikt. Vi kan inte ha det som i Ivy League-universiteten i USA. De producerar inte längre duktiga människor, som kommer ut i yrkeslivet. De producerar aktivister. Eleverna kommer ut dummare än när de gick in. De får indoktrineringsutbildning i några år. Sedan kommer de ut och är dummare än när de kom in. Så ska vi inte ha det.

Det här måste vi ta tag i, för jag ser tendenser till att detta kommer från USA och växer i de svenska högre lärosätena. Att vi inte kan vara överens om att dessa totalitära läror inte hör hemma här och att våra lärare inte ska undervisas i dem tycker jag är beklagligt och inte minst märkligt. Men, som sagt, Johan Pehrson ska få den här presentationen. Då kan han bilda sig en egen uppfattning.

Anf. 16 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag måste återgå till vikten av att människor fritt ska få välja sina politiska företrädare. Efter detta ska den svenska demokratin verka, med den smärta som jag, Josef Fransson och andra här i kammaren får bära genom att vi måste finna lösningar för Sverige.

Jag är här för Sveriges skull. Jag är här för att göra Sverige till en av de absolut vassaste kunskapsnationerna och för att se till att fler får goda chanser att använda sin egenmakt och bidra till att bygga Sverige. Jag vet nämligen att det inte finns några politiska möjligheter att med avdrag, bidrag och alla möjliga stödsystem hjälpa en ung människa som inte har klarat skolan.

Jag vill att de som läser vidare på universitet och högskolor ska vara väl förberedda så att lärosätena – om studenterna inte har fått med sig det

från gymnasiet, vilket sorgligt nog råkar vara fallet enligt vittnesbörd från rätt många lärosäten – slipper ha mängder av stödundervisning i hur man läser eller på andra sätt tar till sig akademisk utbildning. Därför är jag här.

Friheten att rösta är avgörande. När det gäller domstolarna har Josef Fransson rätt i att vi ju ändrar lagen om vi tycker att det är för hårda eller för låga straff. Det gäller också om polisen behöver ha nya verktyg för att bekämpa brottsligheten.

Massmediernas frihet är avgörande. Vi lägger oss inte i vad de skriver. DN och Aftonbladet får skriva vad de vill. Samnytt skriver så mycket konstigt, men, vet du, det är ju bara att låta bli att läsa. Det är ett fritt land. Vi är ju inte tvungna att läsa allt skräp som finns. Men vi ska vara kritiskt tänkande, och detta formas i universiteten.

Jag kommer att ta emot den där skriften från Josef Fransson och titta på den. Jag ser fram emot fortsatta debatter.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellationerna 2024/25:386 och 387 om konsekvenser av friskolors etablering och försäljning av kommunal skola

Anf. 17 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Åsa Westlund har frågat mig om vad jag avser att göra för att förhindra att friskolors agerande får negativa konsekvenser för elever i kommunala skolor. Åsa Westlund har också frågat mig om jag avser att ta några generella initiativ för att förhindra att driften av väl fungerande kommunala skolor överläts till vinstdrivande aktörer.

Alla barn och elever ska få en bra start i livet. Att bedriva utbildning inom skolväsendet i Sverige innebär att förvalta samhällets förtroende för det uppdraget. Jag och regeringen har varit tydliga med att vi ska bekämpa bristande likvärdighet och att regeringen anser att oseriösa och olämpliga aktörer inte ska få förekomma inom skolväsendet. Därför arbetar vi nu hårt med en helrenovering av det svenska friskolesystemet.

Finansieringen av dagens skolsystem har stora brister. Elever får olika förutsättningar beroende på var de bor eller vilken skola de valt. Det finns också ett tydligt behov av att ändra regleringen när det gäller hur resurser ska tilldelas fristående skolor. Kommunala och fristående skolor har olika ansvar, och det behöver speglas i resursfördelningen. Regeringen har därför tillsatt Utredningen om en nationell skolpengsnorm för ökad likvärdighet (U 2023:05) som ska föreslå ett system för resursfördelning som utgår från en nationellt bindande skolpengsnorm.

Det ska inte heller vara möjligt att tjäna pengar genom att dra ned på kvaliteten, exempelvis genom att anställa obehöriga lärare eller att inte ge eleverna det stöd och den undervisning som de har rätt till. Utredningen om vinst i skolan (U 2022:08) har bland annat i uppdrag att föreslå en utvidgad ägar- och ledningsprövning, vissa vinstutdelningsförbud eller annan vinstutdelningsbegränsning och skärpta sanktioner.

Dessutom har utredningen i uppdrag att föreslå hur ett krav kan utformas på ny ansökan om godkännande när en huvudman helt eller till väsentlig del byter ägare, ändrar eller flyttar sin redan godkända verksamhet.

Utredningen ska även lämna förslag som innebär att kommuner obligatoriskt ska yttra sig över en ansökan om att få etablera en fristående skola.

Sammantaget har utredarna omfattande uppdrag i linje med regeringens tydliga ambition att reformera det svenska friskolesystemet. Alla barn förtjänar en bra start i livet.

Anf. 18 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Den här interpellationen tar bland annat sin utgångspunkt i min hemkommun och hur kommunledningen i Haninge, som består av Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna med stöd av Sverigedemokraterna, vill lägga ned den kommunala Nakterhusskolan för att låta en enskild skolkoncern ta över och göra en riktigt lönsam affär på elevernas bekostnad.

Nakterhusskolan är en kommunal skola med ungefär 400 elever. Den är mycket omtyckt av elever och personal. Samtliga elever i årskurs 6 lämnade förra året med godkända betyg i alla ämnen. Skolan har en hög andel behöriga lärare och låg personalomsättning.

Under januari i år kallas grundskolenämnden i Haninge plötsligt till ett extra sammanträde. Förslaget till beslut är att nämnden ska besluta om att vara positiv till att lägga ned den väl fungerande Nakterhusskolan. Ingen förklaring ges till varför majoriteten vill lägga ned Nakterhusskolan. Ingen förklaring ges ens till varför det har kallats till ett extra insatt möte, trots upprepade frågor på själva mötet.

I kommunfullmäktige säger dock Sverigedemokraternas företrädare i talarstolen, och detta är ett citat: Detta beslut handlar om att rätta till en gammal orättvisa, och ge Raoul Wallenbergskolan den möjlighet de från början skulle ha haft.

Beslutet handlar alltså inte om att göra någonting som är positivt för eleverna utan om att kompensera skolkoncernen Raoul Wallenberg för att de inte fick driva skolan för några år sedan, vilket i sin tur berodde på att Skolinspektionen då sa nej till deras ansökan.

Det riktigt upprörande i den här historien är förstås hur det drabbar eleverna. Men det sticker verkligen också i ögonen hur en skolkoncern tycks ha gynnats framför andra möjliga intressenter. Beslutet hastas igenom på extra möten så kort inpå deadline hos Skolinspektionen att andra skolkoncerner, som inte har gjort samma förberedelser som just den här skolan har gjort, inte har en chans att ansöka. På så sätt slipper Raoul Wallenbergskolan konkurrens från andra aktörer om att få ta över skollokaler när kommunen lägger ned.

Föräldrarna kan lätt räkna upp skäl till att vara emot att Nakterhusskolan ska läggas ned. Alla elever på skolan förlorar ju sin skolplacering och måste göra ett nytt skolval. De vet alltså inte vilken skola de ska gå i framöver. Klasserna splittras. Eleverna riskerar att förlora klasskompisar, lärare och fritidspedagoger.

All personal på Nakterhusskolan blir av med sitt jobb. Vissa blir omplacerade i andra delar av kommunen och så vidare. Dessutom är Raoul Wallenbergskolan ett aktiebolag. De behöver alltså gå med vinst, och mindre resurser kommer därför att gå till eleverna.

Nakterhusskolan har betydligt bättre resultat och nöjdhet än Raoul Wallenbergskolan, men i praktiken blir eleverna tvungna att välja just den här skolan eftersom de andra skolorna i närområdet redan är fulla.

Mitt i allt detta påstås dessutom kommunstyrelsens ordförande i Hanninge ha sagt till enskilda föräldrar att just deras barn kommer att få en plats på den nya skolan.

Jag menar att den här typen av problem kommer att fortgå så länge vi har vinstdrivande skolor i landet. Skolministern vill däremot till varje pris rädda kvar vinstdrivande skolor, och därför ligger ett särskilt ansvar på henne och hennes regering att sådana här situationer inte ska kunna uppstå.

Jag vill ställa två frågor. Regeringen säger sig jobba med nya, skärpta regler. Kommer dessa regler att kunna garantera att inget liknande kan hända igen, eller kommer det även fortsättningsvis att vara så att kommunala skolor kan läggas ned för att underlätta för lönsamma affärer för enskilda aktörer?

Kan kommuner ställa krav på att vissa elever ska få plats på fristående skolor?

Anf. 19 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag tackar för att jag får vara med i debatten och för svaret från statsrådet.

Den här interpellationsdebatten får mig att associera till Sollentuna, där jag var gruppleddare i barn- och ungdomsnämnden i tio år. Det som hände där fick långsiktiga konsekvenser för kommunen.

Den borgerliga majoriteten sa under min tid i nämnden ja till i stort sett alla ansökningar av nya friskolor. Det blev ganska snart en överetablering, och ett antal – inte så få – kommunala skolor stängde. Sollentunas borgerliga majoritet sålde också, med mycket förmånliga lån, två grundskolor till privatpersoner som bildat företag. Kommunen gick in med ett lån som köparen skulle betala av under 15 år och där de första fem åren var amorteringsfria. I en dom i kammarrätten fälldes kommunen då rätten ansåg att betalningsvillkoren hade utformats som ett individuellt riktat stöd till respektive köpare.

En av de skolor som såldes av kommunen köptes senare, för några år sedan, av en norsk skolkoncern och förvandlades då – över sommaren, faktiskt – till en internationell skola. Detta skedde utan Skolinspektionens tillstånd och utan att föräldrarna informerades. Krisen var ett faktum: Elever hoppade av, föräldrar protesterade och Skolinspektionen riktade skarp kritik. Till slut gav denna skolföretagare upp, men en annan skolkoncern tog över. Skolor ska inte kunna köpas och säljas på det här sättet. Det är mycket riskabelt, särskilt för eleverna. I det här fallet fick eleverna efter sommaruppehållet uppleva att alla lärare pratade engelska.

Sollentuna och andra kommuner använde termen ”avknoppning” när verksamheter helt enkelt gavs bort eller såldes för symboliska summor till företag, med inventarier och allt. Senare överklagades flera avknoppningar i domstol, och andra kommuner blev fällda bland annat för att ha sålt skolorna för billigt eller gynnat enskilda personer och företag. Avknoppningar fick dåligt rykte och minskade eller upphörde.

I denna interpellation till statsrådet är det inte en försäljning som är aktuell, men i likhet med tidigare processer handlar det om att en politisk majoritet ser till att en tidigare kommunalt driven skolverksamhet övergår till att drivas av en privat friskoleägare, indirekt eller direkt. Det är alltså samma mål, men metoderna är lite olika – och ifrågasatta. Frågan är om det är olagligt, som tidigare avknoppningar visade sig vara.

Vad jag vet är att konsekvenserna av marknadskrafterna i skolan på lång sikt har visat sig vara att Sollentuna mer eller mindre förlorat kontrollen över tre olika områden som rör skolan. Det första är skolans organisation, det andra är ekonomin och det tredje är att kommunens demokratiskt valda politiker har stora svårigheter att påverka skolsegregationen. Detta framgår i en ny rapport som heter *Vad hände när marknadskrafterna fick styra skolan i Sollentuna?* och som är skriven av Sten Svensson för Nätverket för en likvärdig skola tillsammans med Sollentunas Föräldranätverk.

(Applåder)

Anf. 20 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag tackar Åsa Westlund och Anna Vikström som så tydligt visar konsekvenserna av det system vi har i dag. Jag tackar även statsrådet för det svar som har avgivits.

Jag bad att få vara med i debatten, inte för att jag har mer kunskaper om de exempel som Åsa och Anna lyfter utan för att det här är en fråga som verkligen besjälar mig. Skälet är att jag under många år har jobbat i skolan som skolkurator och som utbildningspolitiker och att jag har sett konsekvenserna av den marknadsskola som vi har i Sverige i dag.

När jag kom tillbaka efter att ha varit borta från skolans värld ett tag var det en kollega till mig som sa: Hur lång tid ska det ta för politiken att förstå och se de konsekvenser som det här systemet har för svensk skola? Det frågar jag faktiskt mig själv också, för det här är ju inget nytt. De exempel som Åsa Westlund och Anna Vikström tar upp är bedrövliga och sorgliga, men de är inte nya. Vi har sett dem år efter år.

Vi ser att segregationen och skillnaderna i kunskaper ökar i Sverige. Vi ser det på de elever som kommer tillbaka till skolan efter att ha varit i en fristående skola och som inte har fått de kunskaper man kan begära av svensk skola. Vi ser det på hur pengar dräneras via vinster. Men vi ser det faktiskt också i form av konsekvenser av att en fristående skola etableras i en kommun. Jag har sett det när fristående skolor har öppnat och kanske tagit elever från årskurs 5 eller 6, vilket har halverat klasser. Det har inneburit att man måste slå ihop klasser eller göra dramatiska förändringar som på inget sätt är bra för de elever som är kvar.

Marknadsskolan är alltså inte bra för eleverna, som inte får kunskap. Det är inte så att alla fristående skolor är dåliga – en del fungerar. Men många gör det inte, eftersom vinstjakten dränerar resurser från skolan. Det påverkar dock även eleverna i de kommunala skolorna genom att resurser försvinner. Förutsättningarna för att driva en bra skola försvinner. Därför undrar jag: Hur lång tid ska det ta för den här regeringen och Sverigedemokraterna att på allvar göra riktiga förändringar av systemet som gör att eleverna återigen får den utbildning de faktiskt har rätt till?

Statsrådet ger som svar till Åsa Westlund att man gör en helrenovering. Jag undrar på vilket sätt statsrådet menar att de förslag man har skulle innebära en helrenovering. Skulle förslagen innebära att vinstjakten slutar? Skulle de innebära att kommunerna faktiskt på allvar får möjlighet att själva bestämma över organiseringen? Kommunerna ser ju vad som är möjligt och vad som ger bäst förutsättningar för en bra skola – en bra utbildning – för alla deras elever.

(Applåder)

Anf. 21 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Jag kan naturligtvis inte kommentera de enskilda fall som bland andra Åsa Westlund lyfter fram, men jag skulle vilja ge några generella kommentarer.

Det finns i dag inbyggda fel i friskolesystemet. Det har funnits en naivitet när det gäller friskolorna. Tidigare har de här diskussionerna ofta handlat enbart om avarterna, alltså de friskolor som inte sköter sig eller som har bedrivit direkt olaglig verksamhet, men vi är fler och fler som kommer till insikt om att även drivkrafterna i sig utgör ett problem och att vi måste ändra på dem. Det är det som bland annat den stora friskoleutredningen jobbar med. Det ska inte längre vara möjligt att tjäna pengar genom att dra ned på kvaliteten, till exempel att anställa obehöriga lärare, dra ned på skolböcker eller inte ge eleverna den undervisningstid de faktiskt har rätt till.

Med det sagt är det också viktigt att se att vi har en väldigt avreglerad skola i Sverige. Kommunaliseringen av svensk skola var ett stort misstag, anser jag som liberal. Vi har ett system som ger både friskolor och kommuner alldeles för stor frihet när det gäller skolan.

Jag tycker att man ska veta vad en skola är när man kliver in genom skolans portar. I dag är det enorma skillnader både när det gäller hur mycket pengar kommunerna satsar på sina skolor och när det gäller hur man använder pengarna. Vi har inte en likvärdig skola i dag, och det måste vi ändra på. Det innebär att vi måste reglera mycket mer av vad en skola faktiskt är. Det handlar om lärarnas undervisningstid, planeringstid och för- och efterarbete. Det handlar om storlek på klasser och att det ska finnas särskilt stöd. Man ska inte bara kunna lämna elever i behov av särskilt stöd i skolan utan detta under lång tid.

Det behöver göras mycket på den här fronten, och en stor och viktig pusselbit är att göra stora förändringar på friskoleområdet. Men det handlar också om att se över hela finansieringen av både friskolorna och de kommunala skolorna.

Anf. 22 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Jag välkomnar att skolministern säger att det är drivkrafterna i sig som är problemet. Min följdfråga till skolministern blir såklart: Kommer regeringen att förbjuda vinst som drivkraft och till exempel förbjuda aktiebolag? Annars kommer man ju inte till rätta med det som skolministern själv säger är problemet, nämligen drivkrafterna.

Jag hade också två specifika frågor. Avser statsrådet att ta några generella initiativ för att förhindra att driften av väl fungerande kommunala skolor de facto överläts till enskilda skolkoncerner utan konkurrens? Detta är välkänd materia. Flera här inne har varit inne på att vi har haft ett system med avknoppningar. Skolministern är väl bekant med detta. Hon avknoppade själv 18 förskolor i Stockholms stad, något som sedan bedömdes strida mot kommunallagen.

Det här är en ny variant, men besluten innebär de facto exakt samma sak. Kommunal välfungerande verksamhet läggs ned – eller i själva verket ges den bort till en privat aktör som kan tjäna grova pengar, fru talman, på detta. Vi har i grunden en reglering i Sverige som ska förhindra korruption och värna konkurrens mellan företag. Den är EU-rättslig, och det är upp till Sverige att leva upp till den.

Prot. 2024/25:75

21 februari

Svar på
interpellationer

Min fråga är: Avser statsrådet att ta initiativ för att förhindra att driften av väl fungerande kommunala skolor de facto överläts till specifika enskilda vinstdrivande aktörer, så som just nu sker i Haninge kommun? Jag förstår att statsrådet inte kan kommentera just detta, men min fråga är principiell. Avser statsrådet att vidta några åtgärder för att förhindra den här typen av beslut framöver?

Jag skulle önska att skolministern svarar tydligt på den här frågan så att det blir tydligt även för dem som leder kommuner och som tror att de kan göra lite hur som helst: Kan kommuner ställa krav på fristående skolor att anställa viss personal eller anta vissa elever när de öppnar i kommunen? Eller är det någonting som aktörerna bestämmer själva, givetvis utifrån de lagar och regler som gäller om antidiskriminering och så vidare? Kan kommunen ställa krav på vilken personal som ska anställas eller vilka elever som ska antas vid en fristående skola?

Jag har ännu en fråga. Tiden går, som flera av talarna här har varit inne på, och dagens elever går i skolan här och nu. Jag tänkte ta upp ett fall i Österåker, där man brottas med en nyetablering av Engelska skolan som har gjort att den kommunala skolan måste dra ned. Speciallärare sägs upp, halvklasser försvinner och stödet till alla elever som behöver det i den kommunala skolan blir allt sämre därför att kommunen hela tiden måste betala en överkompensation till fristående skolor.

Skolministern hade kunnat stoppa detta från dag ett. Innan S-regeringen lämnade över regeringsmakten röstade majoriteten i den här riksdagen, inklusive skolministerns parti, nej till ett förslag om att kommuner ska kunna dra av för de merkostnader de har för att driva skolor när de ersätter fristående skolor. Det förslaget finns fortfarande; det är färdigt. Skolministern kan vilken dag som helst lägga fram det, och ändå gör hon inte det. Det leder till att de elever som går i skolan här och nu, bland annat i Österåker, får allt sämre stöd.

Fru talman! Jag vill fråga skolministern: Varför gör hon ingenting här och nu åt situationen?
(Applåder)

Anf. 23 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Vi borde lära av tidigare misstag och de långsiktiga konsekvenserna av dessa. Med ”vi” menar jag då i första hand regeringen.

Det är därför jag lyfter upp exemplet Sollentuna, som var tidigt ute. Det första området med bristande kontroll var ekonomin. Kommunen har nu 1 300 tomma skolplatser och hade länge cirka 1 000 tomma platser. De ekonomiska konsekvenserna är enorma. Man beräknar kostnaden för tomma platser till 20 miljoner kronor per år. Samtidigt driver skolpengssystemet fram större klasser, lägre lärartäthet, mindre stöd, som Eva Lindh pratade om, och försämrad arbetsmiljö för både elever och lärare.

Bristen på kontroll över organisationen illustreras av den norska skolkoncernens etablering. Ett annat exempel är att Skolinspektionen sa ja till ytterligare en fristående skola med internationell inriktning trots att det redan fanns fem sådana skolor i kommunen. Det spelade ingen roll att kommunen den här gången faktiskt sa nej i sitt yttrande. Den lokala politiska demokratis åsikter vägde lätt.

Det tredje området med bristande kontroll handlar om att kommunens demokratiskt valda politiker har stora svårigheter att påverka skolsegregationen. Trots att vi har skolval sorterar marknadskrafterna effektivt eleverna till olika skolor efter föräldrarnas utbildningsnivå och ekonomiska styrka. Det gäller både fristående och kommunala skolor, och detta är väldigt tydligt i Sollentuna.

Händelseutvecklingen i Sollentuna borde vara en varningssignal för hela Sverige. Det är därför väldigt viktigt att de frågor som Åsa Westlund har ställt får svar och att det vidtas åtgärder för att ta itu med detta.
(Applåder)

Anf. 24 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag välkomnar, liksom Åsa Westlund, att statsrådet ändå säger att det är drivkrafterna som är problemet.

Efter 30 år med marknadsskolan borde vi alla se konsekvenserna. Bland andra OECD varnade trots allt för konsekvenserna av reformen redan när den genomfördes och ville att man skulle ställa krav på uppföljning eller utvärdering. Men inte något av detta gjordes.

Det här drabbar elever här och nu. Det drabbar personal i skolan här och nu. Det kan inte vara så att företags vinstintressen får gå före elevernas rätt till en bra utbildning och till en jämlik och rättvis skola – en sådan skola som vi borde ha i Sverige.

Åsa Westlund och Anna Vikström har tagit upp flera exempel, och i Östergötland ser vi också väldigt tydliga exempel. Jag ser dem tydligt inte bara i mitt dagliga värv som skolkurator och i kontakter med kollegor på andra skolor utan också som utbildningspolitiker.

Det är märkligt att många har haft ideologiska skygglappar så länge när de ser att skolan försämras och att skolor tvingas dra ned på resurser och personal på grund av marknadsskolan.

Jag undrar precis som Åsa Westlund: Tills helrenoveringen är gjord, på vilket sätt kommer man att underlätta för att få bort de värsta avarterna av marknadsskolan?

(Applåder)

Anf. 25 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Vi agerar nu för att få bort de osunda drivkrafterna i det svenska skolsystemet. Bland annat kommer ett vinststopp att införas inte bara för nya skolor och skolor med brister utan också för alla de skolor som vill ta del av statsbidrag för att höja kvaliteten i skolan. Dessutom ska skolpengen inte gå till något annat än till utbildning. Detta är givetvis viktigt, men det är bara *en* del av det hela.

Den andra delen rör finansieringen, där ett problem i dag är att friskolor får betalt för uppgifter de faktiskt inte har. Detta måste vi också göra något åt, och därför är utredningen om en nationell skolpengsnorm viktig. Den är också viktig för alla elever som går i kommunala skolor i kommuner som inte satsar på skolan. Detta att det skiljer 70 000 kronor per elev och år mellan den kommun som satsar mest och den kommun som satsar minst är inte anständigt. Det måste vi göra något åt.

Därför jobbar regeringen också med att återreglera svensk skola. Vi har till exempel sett till att elever ska ha rätt till läroböcker. Den utredningen gjordes under den socialdemokratiska regeringen, men samma regering gjorde absolut inget för att förverkliga utredningens förslag. Vi ser också till att Sverige får bemannade skolbibliotek, och vi satsar på läroböcker, fler utbildade speciallärare, mindre undervisningsgrupper och skolsociala team. Allt detta är ett sätt att återreglera svensk skola eftersom en del kommuner faktiskt har misslyckats.

Jag är den första att säga att vi också måste göra något åt friskolesystemet och de avarter som finns. Åsa Westlund ställde en fråga om lärare som jag inte riktigt förstod, men vi kan återkomma till den. När det gäller elever finns det en lagstiftning som säger att friskolor antingen kan ha kösystem eller närhetsprincip. Jag förutsätter att alla friskolor i Sverige använder sig av dessa principer och följer lagstiftningen på detta område, för det är otroligt viktigt.

Anf. 26 ÅSA WESTLUND (S):

Fru talman! Jag noterar svaret, som jag tolkar som ett nej. Regeringen kommer inte att gå till botten med drivkrafterna i de vinstdrivande bolag som driver skolor, vilket också regeringen menar leder till negativa konsekvenser, utan man kommer att fortsätta att tillåta vinst som drivkraft och till exempel inte förbjuda aktiebolag framöver.

Den fråga skolministern hade svårt att uppfatta gällde om en kommun kan bestämma att exakt dessa elever som går i en kommunal skola som kommunen vill lägga ned ska få plats om det öppnar en ny privat skola oavsett var dessa elever bor eller vilka köer de står i. Jag tolkar skolministern som att detta inte är möjligt utan att det är reglerna i dagens lagstiftning om vilka elever som ska antas som gäller, inte det som ordföranden i kommunstyrelsen i Haninge anger.

Jag fick heller inget svar på vilka åtgärder skolministern avser att vidta för att förhindra att den typ av övertagande som bara gynnar enskilda intressen och inte eleverna ska kunna äga rum framöver. Jag beklagar det eftersom jag anser att det är en uppgift för Sveriges regering att se till att de regler som bottnar i EU-lagstiftning om antikorruption och konkurrens följs. Jag hoppas att skolministern tar detta vidare och funderar ett varv till på om hon kan göra något för att förhindra denna typ av situationer, också för att elever inte ska drabbas på det sätt som just nu sker i Haninge.

Jag noterar också att de elever som började skolan samma dag som skolministern tillträdde kommer att gå i femman eller sexan när skolministerns skärpningar av reglerna för friskolorna träder i kraft – detta trots att hon sedan dag ett har haft möjlighet att göra något åt det här.

(Applåder)

Anf. 27 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L):

Fru talman! Det vi nu gör är en helrenovering av det svenska friskolesystemet, både genom utredningen om friskolan och genom utredningen om nationell skolpengsnorm. Grundlagen slår fast hur detta ska gå till. Det måste utredas, remitteras, skrivas lagrådsremisser och en proposition, och sedan måste riksdagen rösta. Det tar lite tid, och jag är den första att beklaga att det är så.

Det handlar givetvis också om att reglera svensk skola mer. Jag tar med mig frågeställningen, men i Sverige har vi kommunalt självstyre. Socialdemokraterna är ansvariga för att skolan en gång kommunaliserades. Mitt parti var emot det, och vi tycker fortfarande att skolan borde vara statlig, precis som den är i många andra länder. Vi har dock inte majoritet för det, även om jag tror att ganska många även inom oppositionen tycker att vi behöver reglera svensk skola betydligt mer.

Nästa vecka tar jag emot en utredning om nya läroplaner, och jag har just tagit emot en utredning om ett nytt betygssystem, som i praktiken gör dagens betygsinflation omöjlig. Betygsinflationen är också en stor avart, och den finns både i kommunala och fristående skolor.

Jag är övertygad om att återreglering av svensk skola är den rätta vägen att gå så att man vet vad en skola är när man kliver in genom portarna.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellation 2024/25:388 om bidrag till allmänna samlingslokaler

Anf. 28 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Kristoffer Lindberg har frågat mig om regeringen avser att ändra i skrivningarna i 7 § förordningen om statsbidrag till allmänna samlingslokaler så att Boverket kan bevilja verksamhetsutvecklingsbidrag även till samlingslokaler på Sveriges landsbygder.

Fördelningen av det statliga stödet till allmänna samlingslokaler styrs av bestämmelser i förordningen (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler. Syftet med statsbidraget till allmänna samlingslokaler är främst att bidra till att tillgodose föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och för att förverkliga centrala demokratiska mål i samhället, kulturlivets behov av lokaler både för att sprida kultur och för skapande aktiviteter och spontana behov av lokaler för debatt och fritidssysselsättningar utanför det organiserade föreningslivet. Statsbidrag får lämnas i form av organisationsbidrag, investeringsbidrag och verksamhetsutvecklingsbidrag.

Enligt förordningen får särskilt ansökningar som gäller allmänna samlingslokaler i områden som saknar närhet till offentlig och kommersiell service prioriteras. Förordningen anger även att ansökningar som avser lokaler i områden med socioekonomiska utmaningar ska prioriteras.

Det är Boverket som prövar frågor om och betalar ut statsbidraget enligt förordningen. Besluten fattas av ett särskilt beslutsorgan inom myndigheten som benämns Samlingslokaldelegationen.

Antalet inkomna ansökningar till Boverket om statsbidrag till allmänna samlingslokaler ökade från år 2023 till år 2024. Under 2023 beviljades 58 av 244 ansökningar om investeringsbidrag respektive 20 av 59 ansökningar om verksamhetsutvecklingsbidrag.

Vidare beviljades organisationsbidrag till de tre samlingslokalorganisationerna Bygdegårdarnas Riksförbund, Folkets Hus och Parker samt riksorganisationen Våra Gårdar. Enligt uppgifter från Boverket har verksamhetsutvecklings- och investeringsbidraget haft ett högt söktryck under åren.

Likt föregående år söktes medel i högre grad från områden med socioekonomiska utmaningar, och detta gällde särskilt verksamhetsutvecklingsbidraget. Även andelen sökande som bedriver ungdomsverksamhet har varit särskilt hög när det gäller verksamhetsutvecklingsbidraget. Sökt belopp uppgick till cirka 73 miljoner kronor, varav 19,7 miljoner kronor beviljades i bidrag. Verksamhetsutvecklingsbidraget har främst gått till projektledning, utbildningsinsatser, resor och inköp av inventarier men även till anpassning av lokaler.

Jag delar Kristoffer Lindbergs uppfattning att bestämmelser om statsbidrag till allmänna samlingslokaler inte bör vara utformade på ett sådant sätt att de försvårar att statligt stöd kan beviljas till samlingslokaler i svenska landsbygder.

Inom Regeringskansliet genomförs för närvarande en översyn av de förordningar som styr statligt stöd till det civila samhällets organisationer med anledning av bland annat införandet av det nya demokrativillkoret. I översynen ingår även att se över andra bestämmelser i förordningarna. Det kan bland annat avse frågan om det i nuvarande förordning finns bestämmelser som innebär att samlingslokaler i Sveriges landsbygder inte kan beviljas verksamhetsutvecklingsbidrag.

Anf. 29 KRISTOFFER LINDBERG (S):

Fru talman! Runt om i vårt land finns en imponerande mängd allmänna samlingslokaler som ägs och drivs av föreningslivet. Inte sällan har de sitt ursprung i de svenska folkrörelserna.

De föreningsdrivna allmänna samlingslokalerna är en stor tillgång över hela landet. Festligheter, teaterupplevelser, körsång, dansuppvisningar, film- och biokvällar, föreningsmöten, konserter och träffar för motorburen ungdom – i de allmänna samlingslokalerna händer verkligen allt.

I regeringens budgetproposition framgår att de statliga bidragen till allmänna samlingslokaler ska vara 52 miljoner kronor per år. Som ministern beskrev delas de 52 miljoner kronorna sedan upp i tre delar i regeringens regleringsbrev till Boverket.

Ungefär hälften utgörs av ett investeringsbidrag, och drygt en tredjedel utgörs av ett verksamhetsutvecklingsbidrag. En mindre del avsätts som organisationsbidrag till de tre lokalhållande riksorganisationerna Folkets Hus och Parker, Bygdegårdarnas Riksförbund och Våra Gårdar.

Vad är då problemet, fru talman? Jo, det är den nuvarande skrivningen i förordningen om bidrag till allmänna samlingslokaler. Där framgår att Boverket särskilt ska prioritera de ansökningar som gäller allmänna samlingslokaler för ungdomar och allmänna samlingslokaler i områden med socioekonomiska utmaningar. Boverket får också särskilt prioritera ansökningar som gäller allmänna samlingslokaler i områden som saknar närhet till offentlig och kommersiell service.

Skillnaden mellan begreppen ”ska” och ”får” blir tydlig när man ser på Boverkets tillämpning av förordningen. Konsekvensen har blivit att verksamhetsutvecklingsbidraget inte längre beviljas allmänna samlingslokaler på Sveriges landsbygder, trots de ändringar som den tidigare regeringen gjorde i förordningen år 2021 just för att komma åt problematiken, som man såg redan då.

Den nuvarande skrivningen innebär att det i praktiken endast är samlingslokaler i socioekonomiskt utsatta områden som får ta del av resurs-

erna. Självfallet behövs resurser till lokalerna i dessa områden väldigt väl, men det ska inte ske på bekostnad av lands- och glesbygders samlingslokaler.

Som exempel kan nämnas att bygdegårdsföreningar, alltså samlingslokaler som är medlemmar i Bygdegårdarnas Riksförbund, inte har fått något verksamhetsutvecklingsbidrag från Boverket sedan 2018.

För att tydligare gestalta den problematik som jag vill belysa: År 2024 beviljades 15 samlingslokaler statligt stöd. Dessa 15 var nästan uteslutande samlingslokaler i större städer – endast 1 samlingslokal på landsbygden fick ta del av det statliga stödet.

På många mindre orter är bygdegården den enda mötesplatsen. Föreningarna drivs i huvudsak ideellt, och förutom det ideella engagemanget behövs finansiellt stöd för att kunna utveckla verksamheten. Landsbygder har ofta en begränsad kommunal service och sämre utbyggd infrastruktur, och då blir denna lokala mötesplats avgörande för en meningsfull fritid.

Statsbidraget bör ge alla allmänna samlingslokaler samma möjligheter att få stöd, men så ser det i praktiken inte ut i dag. Detta är en orimlig orättvisa som behöver rättas till.

Med anledning av detta vill jag ställa en fråga till socialminister Jakob Forssmed utifrån den översyn som ministern nämnde i sitt svar. Avser regeringen att ändra skrivningarna i 7 § i förordningen om statsbidrag till allmänna samlingslokaler så att Boverket kan bevilja verksamhetsutvecklingsbidrag även till samlingslokaler på Sveriges lands- och glesbygder?

Anf. 30 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Först vill jag börja med att säga att det verkligen är angeläget med samlingslokaler, bygdegårdar, Folkets Hus, idrottsanläggningar och annat i Sverige. Det är en viktig del av den infrastruktur som vi behöver för alla mänskliga möten och all verksamhet som gör livet värt att leva och som tillhandahålls på ett fantastiskt sätt av många ideella organisationer.

Det är inte svårt att säga att man älskar dessa lokaler när man vet vad de fylls med för verksamhet och hur de möjliggör det ideella engagemanget, som är starkt och blomstrande i vårt land. Ibland när man lyssnar på debatten får man intrycket att det knappt finns, men det finns hur mycket som helst och lever i allra högsta grad. Det är en otroligt angelägen sak att se till att det finns goda förutsättningar för detta. Det är därför det här stödet finns – för att möjliggöra mer av det.

I det här sammanhanget vill jag säga att jag gärna vill att lokaler i allmänhet används lite mer som allmänna samlingslokaler. Jag tycker att vi har för många lokaler i Sverige som står tomma på kvällar och helger och som skulle kunna fyllas av liv. Det kan vara idrottshallar, matsalar och den typ av lokaler som finns i skolornas hägn och som jag inte tycker nyttjas på ett tillräckligt bra sätt.

Det är bland annat därför vi har bett Centrum för idrottsforskning att titta på om vi kan hitta goda exempel på hur man kan öppna upp fler lokaler på ett säkert, tryggt och bra sätt och sprida den typen av goda exempel över landet så att det kan ske i större utsträckning än i dag.

Därtill vill jag gärna lyfta fram att vi har avsatt ett nytt statsbidrag på 25 miljoner kronor årligen under perioden 2025–2027 till det civila samhällets organisationer för att stärka deras förutsättningar att verka och göra

insatser för en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling. Det är alltså ett särskilt riktat stöd just till civilsamhället för att de ska jobba med att hålla landsbygden levande på ett sådant fantastiskt sätt.

Värt att nämna är också det årliga bidraget om 10 miljoner kronor till icke-statliga kulturlokaler, som också hanteras av Boverket och som beslutas av Samlingslokaldelegationen, utöver det stöd som vi diskuterar just nu.

Kristoffer Lindberg nämnde den förändring som gjordes 2021. Då förändrades dock inte den delen av förordningen, utan den har varit oförändrad. Det är inte vi som har ändrat det här, men nu gör vi en översyn för att se och identifiera saker som kan vara hindrande på olika sätt.

Jag har samma ambitioner som Kristoffer Lindberg. Bra ansökningar om samlingslokaler ska naturligtvis kunna komma i fråga för olika aktörer, också de som finns på landsbygden. Jag uppfattar att det inte finns något hinder för detta i dag, men det kan likväl vara så att det finns skäl att se över olika formuleringar.

Låt oss ta det här i ett sammanhang när förordningarna ändå ses över, vilket vi gör nu. Det finns många paragrafer där, och det finns säkert skäl att diskutera så att det fungerar så bra som möjligt. Det är vi alltid öppna för.

Anf. 31 KRISTOFFER LINDBERG (S):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret!

För bygdegårdsrörelsen ser utvecklingen i dag ut på det här viset: Bygdegårdsföreningar har inte fått något verksamhetsutvecklingsbidrag från Boverket sedan 2018. Bygdegårdsföreningar vittnar om att även investeringsstödet har påverkats negativt, om än i mindre utsträckning. Utöver detta fick också den centrala nivån, Bygdegårdarnas Riksförbund, det centrala anslaget halverat från 2017 till 2023.

En annan aspekt som behöver lyftas upp i denna debatt tror jag är 1 § i förordningen, som definierar allmänna samlingslokaler: ”Med allmän samlingslokal avses i denna förordning en lokal som på en ort hålls öppen och tillgänglig för föreningslivets möten, studieverksamhet, kulturell verksamhet, förströelse, fritidssysselsättning eller någon annan liknande verksamhet.”

Det är en ganska bred tolkning. Sett till de föreningar som under de senaste åren har beviljats statsbidrag utifrån just denna förordning går det att ha ett resonemang och ställa sig frågan om inte begreppet börjar tolkas lite väl brett. Det finns ju flera andra satsningar och stöd till civilsamhället som inte regleras av den här förordningen. Ministern får gärna kommentera det.

Samningslokaler på landsbygd och i glesbygd är ju viktiga ur flera aspekter. Inte minst fyller de en viktig funktion i den kulturella infrastrukturen, som egna arrangörer men även som arenor och möjliggörare för dem som söker platser för publika framträdanden. De utgör en hörnsten i svenskt kulturliv och bidrar till att göra konst och kultur med både bredd och spets tillgänglig i hela Sverige.

Samningslokalernas betydelse inom demokratiuppbyggnaden ska inte heller underskattas. Föreningslivet i Sverige skapar tillit och kanaler för människors engagemang och intressen. Det har en avgörande roll för civilsamhällets förutsättningar att verka. Ofta är ju samlingslokalerna navet i

bygden. Gemenskapen byggs och folkhälsan stärks genom våra allmänna samlingslokaler. Många fungerar också som vallokaler vid allmänna val, som vaccinationscentraler under pandemier och så vidare.

Fru talman! Samlingslokalernas funktion som mötesplatser runt om i vårt land gör dem också till en viktig resurs i samhällets krisberedskap och vårt civilförsvar, vilket inte minst har identifierats i Försvarsberedningens rapport *Kraftsamling*. Vid exempelvis större och längre strömbrott, skogsbränder eller eftersök av försvunna personer är det inte sällan de allmänna samlingslokaler som blir knutpunkten för samhällets samlade insatser.

Förutom den problematik som begränsningarna i förordningen innebär för samlingslokaler på landsbygd och i glesbygd finns också utmaningen med nivån på statsbidraget i förhållande till ambitionen att fler ska kunna ta del av detta bidrag. När regeringen nu väljer att låta stödet till samlingslokaler fortsätta ligga still på samma nivå, 52 miljoner, innebär det i praktiken en urgröpning över tid.

Vi socialdemokrater har föreslagit att ytterligare 50 miljoner ska avsättas för de allmänna samlingslokalerna. Det är en fördubbling jämfört med nuvarande budget. Det har blivit nedröstat här i riksdagen, vilket jag beklagar.

Vi ser behovet och betydelsen av de allmänna samlingslokalerna, och det tror jag att regeringen också gör. Mina följdfrågor blir därför: Är ministern beredd att höja anslaget till de allmänna samlingslokalerna i kommande budgetar? Och ser ministern något behov av att tydliggöra definitionen av allmänna samlingslokaler i första paragrafen i förordningen?

Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Tack, Kristoffer Lindberg, för den här debatten!

Det är angeläget, tycker jag, att man synliggör betydelsen av en bra infrastruktur för civilsamhällets förutsättningar. Det tycker jag är utmärkt att man gör.

Jag kan spontant tycka att man inte ska snäva in definitionen för mycket, för då begränsar man också vad som är civilsamhället och vad som är möjligheterna i detta. Jag känner en viss tvekan inför den paragrafändringen. Det är klart att man kan säga att huvudsyftet inte är förströelse, som det står nu. Men samtidigt är det också angeläget att vi har platser där man kan träffas och hänga lite mer förutsättningslöst.

Jag ser med oro på en utveckling där förströelse erbjuds av stora techbolag och det är Tiktok som står för våra barns och ungas förströelse, inte det mänskliga mötet. Där spelar civilsamhället en roll när det erbjuder den här typen av mötesplatser, som man kanske behöver facilitera i ökad utsträckning. Det är i alla fall mitt intryck när konkurrensen är så stor från algoritmerna.

Att börja snäva in det här tycker jag alltså att man ska vara lite försiktig med att göra i det här läget. Interpellanten kan ha rätt i att det kan finnas skäl att göra det, men jag ser inte att det är ett stort problem i dag att det är för brett definierat vad man anser vara syftet med allmänna samlingslokaler. Risken finns att man begränsar civilsamhällets möjligheter att bedriva verksamheter som just nu behövs.

Jag tycker att civilsamhället ofta är fenomenalt på att se vad det behövs för nya insatser som det offentliga inte har sett. Man är snabbast på bollen

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

när det gäller att hitta vägar framåt för nya behov i samhället såväl som för de redan existerande.

Jag tycker också att det är bra att Kristoffer Lindberg lyfter fram civilsamhällets roll när det gäller beredskapsfrågorna. Ibland blir beredskap mycket en fråga om hårda saker – hur mycket vi har i lager, vad vi kan klara, hur länge vi har den och den varan till försörjning och sådant. Det är ju jätteviktiga frågor. Men tilliten – att känna sina grannar, att ha ett fungerande sammanhang, att ha naturligt upparbetade kontakter med sin omgivning – är oerhört viktig också ur ett beredskapsperspektiv. Därför är det bra att också det belyses.

Jag vill bara lyfta fram, eftersom vi pratar om resurser till lokaler och anläggningar, att regeringen i år har anslagit 130 miljoner kronor extra utöver ordinarie anslag till inte minst idrottsanläggningar, idrottsmiljöer och idrottslokaler, som ibland också kan nyttjas för andra ändamål, för att förbereda för fritidskortet. Det är extra medel som kommer ut, vilket jag sett vid besök på en lång rad ställen. Man har kunnat flytta till större lokaler, man har renoverat, man har rustat upp och man har byggt ut. Det har skett under innevarande år, så det är en ytterligare satsning som jag tycker att det finns skäl att lyfta fram i den här diskussionen.

Anf. 33 KRISTOFFER LINDBERG (S):

Fru talman! Tack, ministern, för den här debatten!

Jag ska inleda med att säga att 130 miljoner till idrottslokaler tyvärr inte kommer bygdegårdarna till del.

För den som lyssnar på den här debatten kanske den framstår som aningen detaljerad. Det handlar om både förordningar och regleringsbrev och om anslagposter och utgiftsområden. Det är inte möjligt att alla känner till alla detaljer i hur förordningen är utformad och hur det här ser ut. Därför är det tur att vi kan ha den här debatten och belysa frågan, för även om det blir på en detaljerad nivå är detta oerhört viktigt.

Det som det egentligen handlar om är ju att dagens ordning är orimlig och innebär att samlingslokaler utanför storstäderna missgynnas. Det kan man se om man tittar på hur beviljandegraden ser ut. Eftersom det har sett ut så i flera år gör det också avtryck i sökbilden vilka samlingslokaler man faktiskt söker för hos Boverket, eftersom man vet att man är efter år inte får det här bidraget.

Ibland blir det inte som det är tänkt, men då är det inte värre än att man får göra om och se om man kan göra på ett bättre sätt. Regeringen känner ju till den här frågan utifrån den här debatten, och jag vet att man har blivit uppvaktad av civilsamhället. Jag är glad att vi kan diskutera frågan i dag och hoppas att man kan se en lösning framför sig.

Jag vill understryka att anledningen till att vi socialdemokrater vill höja just det här anslaget med 50 miljoner är att samhället har mycket att vinna på en sådan förstärkning men också att det är alldeles nödvändigt för att kultur- och föreningslivet utanför storstäderna ska kunna fortsätta vara starkt.

Med en förhoppning om en förbättring, ett ökat anslag till allmänna samlingslokaler och en förändring av rådande förordning vill jag tacka ministern för debatten.

Fru talman! Tack, Kristoffer Lindberg, för den här diskussionen och debatten!

Som jag sa i mitt inledande svar genomför vi för närvarande en översyn av de förordningar som styr statligt stöd till civila samhällsorganisationer. Jag utesluter inte att också detta kan bli föremål för en översyn. Jag tackar för diskussionen och debatten om de här frågorna. De är oerhört angelägna.

Jag vill i sammanhanget också lyfta fram att det här stödet är oförändrat, ja, men att vi skjuter till 25 miljoner under treårsperioden som ligger framför oss i en särskild satsning på det civila samhällets organisationer just på landsbygden för att göra insatser för landsbygdsutveckling. Vi har också gjort satsningar under året på lokaler – inte specifikt på bygdegårdarna, korrekt, men på lokaler runt om i hela Sverige som används inte minst för idrottsändamål men som förstås också kan användas för andra ändamål.

Jag tycker att det i allmänhet är oerhört angeläget att det finns en bra infrastruktur för det civila samhällets organisationer, och jag är glad för att det finns ett stort engagemang för detta. Det är någonting som bygger Sverige starkt. Det är någonting som skapar det här samhällskittet som vi så väl behöver i dessa tider.

Det är inte i civilsamhällets organisationer eller i samlingslokalerna som hatet och polariseringen som vi ibland ser i samhället föds, utan där växer någonting annat: förståelse, respekt, de värden som vi vill se känneteckna vårt land och även en sådan sak som kärlek.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellationerna 2024/25:378 och 394 om arbetslösheten

Anf. 35 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS

PERSSON (L):

Fru talman! Patrik Björck har frågat mig vad jag och regeringen tänker göra för att vända utvecklingen avseende arbetslösheten samt om jag kan redogöra för inriktningen och innehållet i regeringens arbetsmarknadspolitik.

Serkan Köse har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att bromsa den ökade arbetslösheten och skapa fler jobbmyndigheter.

Regeringen vill stötta ekonomins återhämtning och prioriterar reformer inom framför allt tre områden. Det handlar om att fortsätta stärka hushållens köpkraft, om reformer för en ökad tillväxt och om att återupprätta arbetslinjen så att fler kommer i arbete.

Regeringens strategi för att få fler i sysselsättning är inriktad på att aktivera arbetslösa och på att prioritera kostnadseffektiva åtgärder, insatser som ger kunskaper i svenska språket och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen.

I 2025 års budgetproposition gör regeringen satsningar som innebär sänkt skatt på arbete och omfattande satsningar på utbildning. Regeringen

*Svar på
interpellationer*

har också ökat Arbetsförmedlingens resurser för att förbättra matchningen på arbetsmarknaden och ge bättre stöd till arbetssökande.

Regeringen har en bra grund för att möta arbetslösheten och följer och analyserar hela tiden utvecklingen på arbetsmarknaden för att kunna föra en effektiv arbetsmarknadspolitik vars insatser ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad.

Anf. 36 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Tack, arbetsmarknadsministern, för svaret!

När jag skrev interpellationen hade jag tillgång till decemberstatistiken för svensk arbetsmarknad. Det har sedan gått lite tid, och det har blivit sämre. Det är det tragiska.

Oavsett hur man mäter har Sverige hög arbetslöshet. Vi vet alla att det är slöseri med resurser. Det är ett slöseri som drabbar både samhället, enskilda människor och svensk ekonomi. Det slår hårt mot både löntagare och företag. Arbetslösheten växer, antalet konkurser slår nya rekord och det är hög arbetslöshet och låg tillväxt. Detta har den politik som regeringen nu för lett till.

Jag frågade vad regeringen tänker göra för att vända utvecklingen, och jag frågade om regeringens arbetsmarknadspolitik. Det tragiska, fru talman, är att regeringen inte gör något för att vända utvecklingen. Regeringen för precis den politik som har lett dit där vi är. Om man fortsätter att göra som man alltid har gjort kommer det att bli som det alltid har varit. Borgerlig politik kommer alltid att leda till ökade konkurser och högre arbetslöshet. Det är ett tragiskt faktum.

Det enda sättet att ändra på detta hade varit om Liberalerna hade kunnat hjälpa oss socialdemokrater att bilda regering för att föra en aktiv arbetsmarknadspolitik, en aktiv näringspolitik och en aktiv politik för att öka hushållens konsumtionsmöjligheter. Så är dock inte fallet.

Fru talman! Vi ska titta lite närmare på svaret. Det handlar om att stärka hushållens köpkraft, säger arbetsmarknadsministern. Men matpriserna ökar nu. Matpriserna är det som verkligen tynger hushållen, och de ökar. När det gäller reformerna för ökad tillväxt slår konkurserna nu rekord. Arbetsmarknadsministern säger att arbetslinjen ska återupprättas så att fler kommer i arbete, fast det går ju precis tvärtom.

På varje punkt i detta svar beskriver man bara ett önsketänkande. Det är det som är så allvarligt.

Arbetsmarknadsministern hänvisar också till budgeten. När budgeten presenterades – det är visserligen några månader sedan nu – konstaterade Finanspolitiska rådet, som är tillsatt för att granska regeringens ekonomiska politik, att analysen av budgeten inte fungerar. Man tvivlar på effekten av de skattesänkningar som föreslås i budgetpropositionen. Det är inte en effektiv åtgärd om man vill skaffa mer jobb, säger ordföranden i Finanspolitiska rådet.

Om man läser det lite mer finstilta i rådets genomgång av budgeten står det att bristande matchning mellan arbetsgivares behov och arbetslösas kompetenser tycks vara en viktigare förklaring till arbetslösheten bland konkurrenssvaga grupper. Det gäller i synnerhet med avseende på utbildning, eftersom arbetssökande ofta saknar de specifika kompetenser som arbetsgivare efterfrågar.

Man är också tveksam till att regeringens budget kommer att leda till någon förbättring på arbetsmarknaden. De saker det pekas på i svaret fungerar alltså inte i verkligheten.

Jag ställde också en fråga om regeringens arbetsmarknadspolitik. Den kom inte riktigt fram i svaret, men man kan titta på regeringens planerade arbete. I höstas fick vi propositionslistan. Höstlistan var nästan tom på förslag från Arbetsmarknadsdepartementet. Det fanns två förslag. Då tänkte jag att det väl skulle komma en massiv offensiv på vårlistan, men i vårlistan som kom alldeles nyss fanns det ett enda förslag från regeringen på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är inte tillräckligt.

Anf. 37 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Det har nu gått 857 dagar sedan Liberalerna med stöd av Sverigedemokraterna tog över ansvaret för arbetsmarknadspolitiken – 857 dagar. Liberalernas Mats Persson styr Arbetsmarknadsdepartementet, och Sverigedemokraterna leder arbetsmarknadsutskottets arbete i riksdagen. Tillsammans har de format en politik som har lett till mer osäkerhet, färre möjligheter och en svagare arbetsmarknad.

Efter 857 dagar kan regeringens och Sverigedemokraternas misslyckande sammanfattas i en mening: De har övergett arbetsmarknaden, abdikerat från sitt ansvar och lämnat de arbetslösa i sticket. Sverige står nu med den högsta arbetslösheten på tio år, om vi bortser från pandemin. Vi närmar oss 600 000 arbetslösa. Långtidsarbetslösheten har bitit sig fast, och 173 000 människor har varit utan arbete i mer än ett år.

Ungdomsarbetslösheten skenar iväg, och snart är var tredje ung människa i vårt land arbetslös.

Byggsektorn är i kris. Fler företag går omkull, och konkurserna har ökat med över 30 procent, fru talman. Samtidigt har bostadsbyggandet kollapsat efter att regeringen bland annat avskaffat investeringsstödet för hyresbostäder. Detta har lett till att färre bostäder byggs, att tusentals byggjobb försvunnit och att byggnadsarbetare i dag är arbetslösa.

Mitt i allt detta har Sverige också den svagaste tillväxten i hela EU. Vår ekonomi står still medan andra länders ekonomi rör sig framåt.

Trots denna utveckling står Mats Persson här i dag och försöker övertyga oss socialdemokrater om att regeringen har en strategi för att få fler i arbete. Men vi ser inte en regering som styr eller agerar. Mats Persson, var är arbetslinjen? I varje debatt med statsrådet hävdar han att regeringen står för arbetslinjen.

Fru talman! Jag vill föregå den debatten och kan konstatera att regeringen också här ger en förenklad bild där man inte riktigt tar arbetslinjen på allvar. Vad är arbetslinjen när arbetslösheten ökar, Mats Persson? Färre får utbildning, och fler människor lämnas utan stöd.

Om regeringen stod upp för en verklig arbetslinje skulle den investera i utbildning, jobbskapande och trygghet i omställning, inte föra en politik som skär ned på möjligheterna för arbetslösa att komma in i arbete.

Men vad har Mats Persson gjort? Mats Persson säger att regeringen återupptar arbetslinjen – vilket står i svaret – men Mats Persson har skurit ned på den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

Mats Persson påstår att regeringen har stärkt Arbetsförmedlingen, men i praktiken har myndigheten försvagats och fått färre resurser. Mats Pers-

son talar om satsningar på utbildning, men regeringen har skurit ned på vuxenutbildningen som är en av de viktigaste insatserna för att hjälpa arbetslösa till jobb.

Fru talman! Den enda reform som Mats Persson har levererat är att försämlra tryggheten för arbetslösa. I stället för att ge stöd till dem som förlorar jobbet har regeringen försämlrat a-kassan. Efter 100 dagar kommer arbetslösa att tvingas in i fattigdom i osäkra, lågavlönade jobb i stället för att få en verklig chans till omställning, utbildning och att komma tillbaka i arbete.

Och inte nog med det, fru talman – regeringen har dragit ned på vuxenutbildningen och kompetensutvecklingen, vilket gör det svårt för många att komma tillbaka i arbete. Regeringens, Mats Perssons och Sverigedemokraternas facit efter 857 dagar är inga jobbskapande reformer, inga konkreta insatser för att rusta människor för arbetsmarknaden och inget ansvarstagande för de konsekvenser deras politik har lett till.

Fru talman! Den här regeringen med Mats Persson har haft två och ett halvt år på sig att presentera en politik som tar arbetslösheten på allvar, men i stället har Mats Persson abdikerat från sitt ansvar. När tänker statsrådet Mats Persson ta sitt ansvar och agera?

Anf. 38 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag tackar interpellanterna, mina partikollegor Björck och Köse, som på ett utmärkt sätt har beskrivit läget med arbetslösheten. Jag tackar också statsrådet för svaret.

Jag vill ta upp tre sammanhängande fokus på frågan om arbetslösheten. Det är djupt bekymmersamt när vi ser att arbetslösheten fortsätter att öka. Det är bekymmersamt av flera olika skäl, och det är dem jag vill särskilt lyfta fram.

Först och främst är det de arbetslösa. Det blev tydligt när Serkan Köse tog upp ungdomsarbetslösheten. Jag var själv ung på 90-talet, och då var arbetslösheten ungefär lika hög som den är i dag. Konsekvenserna för de unga var att de tragiskt nog aldrig riktigt kom in på arbetsmarknaden.

Varför säger jag detta? Många av oss kanske inte riktigt inser magnituden av dagens arbetslöshet. Den här regeringen verkar inte tycka att arbetslösheten är något större problem.

Men de människor som är arbetslösa är en resurs för samhället, arbetsmarknaden, som vi inte tar till vara. Det är det perspektivet som vi måste ha med oss när vi pratar om jobbpolitik. Det handlar oftast inte om människor som inte kan bidra. En del kan inte jobba, men det är inte dem vi pratar om här. En del kan inte arbeta av ett eller annat skäl, men jag lyfter fram dem som kan arbeta och som faktiskt har kraft att vara med och bidra. Det finns unga som inte kommer in på arbetsmarknaden. Människor med funktionsnedsättning skulle mycket väl kunna ha en plats på arbetsmarknaden med rätt stöd.

Vad får detta för konsekvenser? De människor som står till arbetsmarknadens förfogande, som vill komma in på arbetsmarknaden, behövs på arbetsmarknaden. Samtidigt som vi ser att arbetslösheten ökar finns en enorm kompetensförsörjningsbrist. Människor tänker att det är märkligt, och visst är det märkligt. Ibland skulle det vara fråga om enkla insatser för att ge människor, de arbetslösa, en utbildning, en kompetens så att de kan ta ett jobb. Det skulle innebära att vi gör något åt kompetensförsörjnings-

bristen och arbetslösheten. Vad skulle det innebära? Jo, någonting bättre inte bara för de enskilda personerna utan också för hela samhället – framför allt ekonomin.

Den SD-styrda regeringen behöver verkligen hjälp med tillväxten. Den är enormt dålig just nu. En av orsakerna är att det går alldeles för många arbetslösa som inte kan bidra till den ekonomiska tillväxten, som vi så väl behöver. Vad har statsrådet för ny politik för att komma till rätta med detta?

Anf. 39 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Jag tackar interpellanterna.

Låt mig börja med att konstatera att jag tror att Sverige mår bra om vi i riksdagen har ett förhållningssätt där vi vill varandra väl och inte tror att vår politiska motståndare vill någon illa. Jag har full tilltro till att Socialdemokraterna vill väl och att så många arbetslösa som möjligt kan hitta ett arbete. Sedan ska vi i riksdagen ha respekt för att de olika partierna har olika syn utifrån ideologi och värderingar på hur lösningarna ser ut.

Jag misstänker inte att Socialdemokraterna vill illa. Naturligtvis hoppas jag att oppositionen kan ha samma förhållningssätt till regeringen, det vill säga att regeringen inte vill illa utan att regeringen har mycket höga ambitioner på att få fler människor att gå från arbetslöshet till jobb.

I linje med detta är det också viktigt att vi är ärliga med att lågkonjunkturen inte har sin grund i Sveriges riksdag eller hur olika politiska partier har röstat, utan lågkonjunkturen har sin grund i det krig som förs i Europa och den ekonomiska kris som finns i flera europeiska länder, inte minst i Tyskland, som också påverkar den svenska ekonomin kraftigt. Det märks för många svenskar när räntorna går upp och det är dyrt att handla sin matkorg på Ica, Coop eller Hemköp.

Vi befinner oss i ett stämningsläge och ekonomiskt läge som har sin grund i faktorer i andra länder, och vi har här ett ansvar att göra det bästa vi kan för att göra det så bra som möjligt för svenska folket.

Regeringens uppfattning är att det i detta läge med en utdragen lågkonjunktur samtidigt finns många lediga jobb. Det finns 115 000 lediga jobb där arbetsgivare inte hittar rätt kompetens. Det är därför viktigt att satsa på yrkesutbildningar som leder till riktiga jobb, som är inriktade på ett yrke. Det ska vara utbildningar där man lär sig ett yrke på jobbet. Det kan vara i vård och omsorg, i industrin eller i hantverksyrken eller motsvarande yrken där det i dag finns stor brist på arbetskraft. Det ska vara fråga om en relativt kort utbildning, och utbildningen ska i mångt och mycket ges på en arbetsplats. På det sättet kan man komma in i ett sammanhang, stå på egna ben och försörja sig.

Fru talman! Samtidigt är det viktigt att konstatera att systemet i dag är för slapt. Det finns i dag tomma utbildningsplatser därför att människor inte går de utbildningar de kan gå – de utbildningar som samhället säger att man ska gå. Det betyder inte att människor är lata eller slappa, utan det betyder att systemet är för slapt. Det skapar en passivitet, som i sin tur gör att människor fastnar i långvarigt passivt bidragsberoende. De går år efter år och tar passivt emot ett bidrag, som skattebetalarna som går upp varje morgon och går till jobbet är med och betalar, men de arbetslösa gör ingen motprestation för att få bidraget. Det är inte rimligt.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

Det är därför regeringen lägger om politiken och inför aktivitetskrav så att de arbetslösa måste göra något för att få bidrag. Våra myndigheter ska ställa högre krav på de arbetslösa så att de går de utbildningar som erbjuds. De får många möjligheter, men de har också en skyldighet att göra sitt yttersta för att ta de jobb och utbildningar som erbjuds.

Anf. 40 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag hyser stor respekt för Mats Persson och regeringen, och jag hoppas att han inte tror något annat.

Vi har olika syn och olika politik. Jag försökte säga att den olika politiken leder till olika resultat. Borgerlig politik leder ofelbart alltid, och har alltid gjort det, det är ett faktum, till sämre tillväxt, ökade konkurser och högre arbetslöshet. Det är inte för att Mats Persson vill illa eller att borgerliga politiker vill illa, utan det är för att borgerlig politik inte kan leverera. Det är ett historiskt faktum.

Vår politik leder till högre tillväxt, lägre arbetslöshet och bättre företagande.

Vi vill nog alla lika väl. Det är bara det att vi tänker rätt, och Mats Persson tänker fel. Detta handlar inte om bristande respekt. Det vill jag vara tydlig med. När det gäller att Finanspolitiska rådet skulle brista i respekt för regeringen när man säger att regeringens politik inte kommer att leda till fler jobb tolkar jag inte det som respektlöst av Finanspolitiska rådet utan som en seriös bedömning av regeringens misslyckade politik.

Fru talman! Jag vill verkligen framhålla att jag har stor respekt för Mats Persson. Jag tror absolut inte att han vill illa. Men han gör illa. Det är bara att se sig omkring. Matpriserna stiger, jobben blir färre, konkurserna blir fler och tillväxten ligger i botten jämfört med övriga Europa.

Det är såklart inte bara Sverige som drabbats av en global konjunkturnedgång. Det hör man ju. En global konjunkturnedgång kan inte drabba bara Sverige. Den globala situation som Mats Persson pekar på drabbar ju alla länder. Men den svenska regeringen är sällsynt dålig på att hantera den.

Vid en konjunkturnedgång och problem i omvärlden ska man satsa på en aktiv näringspolitik, på en aktiv arbetsmarknadspolitik och på en aktiv utbildningspolitik för att motverka resultatet av den globala konjunkturnedgången. Men det gör inte regeringen. Regeringen är passiv.

Då kommer vi till ett annat sätt att se på världen. Mats Persson förklarar problemet på svensk arbetsmarknad med att människor är för slappa och för passiva och att det är det som orsakar konkurser, konjunkturnedgång och ökad arbetslöshet. Jag vänder mig mot det synsättet, fru talman.

Det finns säkert enstaka individer som är passiva och slappa. Det är jag helt övertygad om. Problemet är att det inte påverkar svensk ekonomi, men om en regering är slapp och passiv påverkar det hela Sveriges och alla människors ekonomi och liv, fru talman. Även den som är hårt arbetande, även den som sliter för att få det att gå ihop, även den som gör sitt bästa för att förbättra sin ställning på arbetsmarknaden drabbas av regeringens passivitet och slapphet.

Ja, vi ska ställa krav på den enskilda individen. Men vi måste ställa ännu hårdare krav på regeringen. Just nu gör den ingenting.
(Applåder)

Anf. 41 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret!

Jag är också av uppfattningen att regeringen inte vill illa, och jag har också stor respekt för Mats Persson. Det vi diskuterar och kritiserar är Mats Perssons och regeringens passivitet. Vi förväntar oss mer, att regeringen och Mats Persson ska agera när situationen ser ut som den gör på svensk arbetsmarknad.

Mats Persson nämnde i sitt svar att man vill satsa på yrkesutbildningar för att få fler människor i arbete. Vi delar den uppfattningen. Men om vi tittar på konsekvenserna av Mats Perssons politik kan vi se att yrkesutbildningarna har minskat. Trots arbetsgivarnas skriande behov av kompetens får allt färre arbetslösa gå en yrkesutbildning.

Mats Persson säger att man satsar på utbildning, men i verkligheten får arbetslösa färre möjligheter att skaffa sig kompetens för de jobb som finns. Antalet personer som går en arbetsmarknadsutbildning är på historiskt låga nivåer, och regeringen gör ingenting för att ändra på detta.

Mats Persson talar om Arbetsförmedlingen i sitt svar. Verkligheten är att Arbetsförmedlingen har försvagats. Antalet kontor har minskat, från att finnas i 170 kommuner till att finnas i 81 kommuner i Sverige. I andra kommuner i Sverige har Arbetsförmedlingen ingen fysisk närvaro alls i dag.

Det senaste vi har fått höra är att man också tänker lägga ned ett antal statliga servicekontor ute i landet. 29 servicekontor ska läggas ned under perioden 2025/2026. Man hänvisar i stället de arbetslösa till digitala möten, oavsett om de har behov av personlig hjälp eller inte.

Fru talman! Det här drabbar särskilt personer som är långt ifrån arbetsmarknaden och unga personer med funktionsnedsättning. Hur ska människor få stöd att hitta jobb när det inte finns en fysisk plats att vända sig till?

Vi har nämnt byggsektorn tidigare. Mats Persson var med och avskaffade investeringsstödet. Det har lett till färre byggstarter och tusentals förlorade jobb. Tusentals arbetstillfällen kunde ha skapats med fortsatt investeringsstöd. Men regeringen valde att skrota det. Resultatet är att bostadsbyggandet har störtdykt och att arbetslösheten bland byggnadsarbetare ökar för varje dag.

Arbetslöshetsförsäkringen har jag nämnt tidigare. Den har försämrats. Återigen: I stället för att ge människor en väg tillbaka till jobb har regeringen sänkt ersättningen och ökat pressen på de arbetslösa. Den som blir av med jobbet i dag får inte den trygghet och omställningstid som behövs för att hitta ett nytt arbete. Arbetslösa stressas i stället in i osäkra jobb eller tvingas söka arbeten som inte ens finns.

Fru talman! När vi kritiserar regeringens arbetsmarknadspolitik och passivitet får vi ofta höra samma ursäkter: att det beror på konjunkturen och inflationen och att det är tuffa tider. Men låt oss vara tydliga. Under pandemin, mitt i den globala krisen, var arbetslösheten lägre än i dag. Andra länder har investerat i utbildning och kompetensutveckling för att få människor i jobb. Sverige har gjort det motsatta. Sverige har den svagaste tillväxten i hela EU. Det är resultatet av regeringens politik, inte av en ofrånkomlig ekonomisk utveckling.

Jag frågar igen eftersom jag inte riktigt fick svar: När tänker statsrådet Mats Persson agera? När får vi se de konkreta lösningarna för att vända

Prot. 2024/25:75

21 februari

Svar på

interpellationer

utvecklingen? Och när tänker Mats Persson sluta skylla ifrån sig och inte bara skylla på en konjunktur eller en ekonomisk utveckling?

Det handlar också mycket om regeringens prioriteringar. Vi önskar bland annat att regeringen har en aktiv arbetsmarknadspolitik för att skapa förutsättningar för människor att kunna ta sitt första jobb.

Anf. 42 EVA LINDH (S):

Fru talman! Alla vi politiker vet hur det kan vara. Det blir inte alltid precis som man vill, världen blir inte alltid som vi vill och vi påverkas inte alltid precis som vi önskar. Det håller jag helt med om. Och inte heller jag betvivlar Mats Perssons vilja med sitt uppdrag.

Men där någonstans, efter att man kan konstatera att omvärlden påverkar oss, finns det en skillnad i vad vi ser och vad vi gör av det. Min och vår syn är att det innebär att vi måste aktivera oss ännu mer. Det måste till en aktiv jobbpolitik för att komma till rätta med de svårigheter som ett land, en kommun och en region möter. Man måste vara aktiv.

När arbetslösheten nu ökar alltmer, vilket inte alls förväntades utifrån den här regeringens bedömningar, efterfrågar vi därför att man måste ändra kurs och göra mer för att få fler i arbete. Det är nämligen det företagen efterfrågar. De behöver mer personal med den kompetens som efterfrågas. Arbetslösa söker jobb. Och vår tillväxt, vår ekonomi, behöver fler som är i arbete så att vi verkligen får igång ekonomin. Då kan man inte bara svara med att ge morötter till dem som redan har och piska till dem som inte har.

Det krävs en aktiv jobbpolitik. Det är det vi efterfrågar. Vad är statsrådets svar på detta?

Anf. 43 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Låt mig börja med frågan om andra länder. Jag tycker att det är en väldigt intressant aspekt. Hur kommer det sig att andra länder har andra arbetslöshetsnivåer än vad vi har i Sverige? Sanningen är ju den att vi i Sverige kan vara väldigt stolta över att vi har en oerhört hög sysselsättningsgrad. En väldigt stor andel av befolkningen tillhör arbetskraften. I andra länder har man hemmafruar och andra som inte aktivt söker arbete. Men i Sverige gör man det, och i Sverige jobbar de allra flesta människor.

Det som inte fungerar i Sverige är kopplingen mellan människors kompetens och de behov som företagen och arbetsgivarna har. Det är därför vi i den här utdragna lågkonjunkturen kan ha ett läge där vi har 115 000 lediga jobb samtidigt som de arbetslösa inte lyckas ta dem eftersom de inte har den kompetens som efterfrågas.

Det är också därför det är så väldigt viktigt att vi satsar på utbildning. Socialdemokraterna pratar ofta om en specifik utbildningsform inom ramen för arbetsmarknadsutbildning, men det som är relevant är att titta på alla utbildningar. Det är klart att det som är mest relevant för den som inte har ett arbete är vilka utbildningar man kan söka. Sanningen är att det finns över 120 000 yrkesutbildningar som man kan söka det här året – inom vården, industrin, hantverksyrken och annat. Det finns olika typer av utbildningar man kan söka. Om man säger att vi inte satsar på utbildning i Sverige, med de stora investeringar som regeringen har gjort i yrkesutbildningar, tycker jag inte att det är en rättvisande bedömning. Sedan är det riktigt att det är låga nivåer för den här specifika utbildningsformen hos

Arbetsförmedlingen, men det finns många andra utbildningar där utbyggnaden är mycket kraftig och där man också i större utsträckning fyller sina platser.

Fru talman! Här finns något som vi politiker gemensamt, oavsett färg, inte har lyckats med. Det gäller alltså både politiker med röd partibeteckning och borgerliga politiker. Vi har höga ambitioner på det här området. Men sanningen är att Arbetsförmedlingen varje år lämnar tillbaka ganska mycket pengar som vi i riksdagen har beslutat om men som inte kommer till användning därför att det är tomma utbildningsplatser.

Då kommer jag tillbaka till att vi har ett systemfel. Regeringen ändrar detta nu; vi tog beslut om det för någon vecka sedan. Hur kommer det sig att vi fram till nu har haft ett läge där kommunerna och Arbetsförmedlingen inte har kunnat prata med varandra? Man vet inte om någon som ska vara på komvux de facto är på komvux och därmed fullgör sin utbildning. Hur kommer det sig att man år efter år kan leva på bidrag utan att behöva göra en motprestation och gå en utbildning för att få bidraget? Det ändrar vi nu från regeringens sida. På punkt efter punkt ser vi till att fler människor kan gå utbildningar och att fler människor också genomför de utbildningar som ges.

Fru talman! Allra sist vill jag säga att det i det här konjunkturläget är viktigt att stötta hushållen. Det är viktigt att inse att en låda tomaters kostar hiskeligt mycket. I detta läge är det viktigt att vi stärker hushållen. Det är också därför regeringen nu sänker skatten för alla hårt arbetande människor, så att den som går upp på morgonen vet att man får mer pengar att röra sig med. På det sättet kan de ekonomiska hjulen komma igång, och vi kan få upp efterfrågan i ekonomin. På det sättet kan vi också få upp tillväxten, få upp sysselsättningen och pressa tillbaka arbetslösheten.

Anf. 44 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Att det är en hög sysselsättningsgrad i Sverige är helt rätt. Det beror på ett mångdecennielångt hårt arbete från svensk arbetarrörelse och från Socialdemokraterna. Vi har bedrivit en politik där vi ställt krav på att vuxna människor som kan jobba ska jobba, och vi har fått en hög sysselsättningsgrad.

Många gånger har vi haft hjälp av Liberalerna, som hette Folkpartiet på den tiden, i arbetet för att bygga den struktur och det samhälle där vi har hög sysselsättningsgrad. Jag kan sträcka ut en hand till Mats Persson. På den tid när Liberalerna/Folkpartiet förstod sig på arbetsmarknadspolitik kunde vi ofta genomföra reformer tillsammans för jämställdhet, föräldraförsäkring och annat som byggt den här möjligheten till en hög sysselsättningsgrad. Vi är överens om att det är bra.

Problemet är att man i SCB:s senaste rapport från i februari konstaterar att sysselsättningen fortsätter att minska. Man kan inte bara säga att vi har hög arbetslöshet och hög sysselsättning. Sysselsättningen minskar naturligtvis från en nivå som är högre än många andra länders. Men vi socialdemokrater tycker inte att vi ska jämföra Sverige med andra länder när det gäller sysselsättningsnivå. Den minskar, och det är ett problem.

Mats Persson säger att man jobbar ”på punkt efter punkt” och tar upp ett exempel. Det är också det enda exemplet i propositionslistan. Att man ska förbättra informationsutbytet mellan Arbetsförmedlingen och kommu-

nerna är gott och väl. Men man kan inte säga ”på punkt efter punkt” om man bara har en punkt. Detta vill jag vända mig mot.

Man talar om att man arbetar med budgeten och så vidare. Finanspolitiska rådet som analyserar det här, inte utifrån partipolitiska förutsättningar utan utifrån strikt ekonomiska, säger att regeringens politik inte kommer att leda till högre sysselsättning.

Anf. 45 SERKAN KÖSE (S):

Fru talman! Mats Persson har varje gång han haft tillfälle varit med och dragit ned på resurserna till den aktiva arbetsmarknadspolitiken – 2019, 2021 och framåt har man röstat på budgetar som inneburit nedskärningar i den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Man har halverat programmen och insatserna från 2018 till i dag. Man har också dragit ned förvaltningsanslaget till Arbetsförmedlingen. Sedan har man skjutit till ett par miljoner för att på något sätt kompensera, men det har inte räckt. Arbetsförmedlingen har själv i sitt budgetunderlag till regeringen krävt väldigt många miljoner för att klara av sitt uppdrag.

I ett läge där man kapar väldigt mycket av stödet till en myndighet och där kontor får läggas ned blir det väldigt svårt att förvänta sig att den ska göra ett bra jobb. Ett medskick till statsrådet är att han bör titta på hur han kan se till att stärka resurserna till vår statliga myndighet så att den kan klara av sitt uppdrag. Det svar vi får är att man inte kommer att klara av det här. Som jag nämnde tidigare lägger man ned kontor. Och inte nog med det – nu lägger man också ned Statens servicecenter, där Arbetsförmedlingen finns med. Då är frågan: Vart ska människor vända sig?

Fru talman! Låt mig också säga någonting om situationen för unga. LO gör en årlig undersökning som kallas för Ungdomskollen. I den kan man läsa något som är väldigt oroväckande och som jag tror att vi alla behöver ta till oss. Ungdomsarbetslösheten ökar, men det som är mest oroväckande är att pessimismen gror bland unga. Många unga människor känner hopplöshet. Det här är någonting som jag tycker att statsrådet behöver ta till sig. Hur ska vi vända det här? En tredjedel av de unga säger sig känna hopplöshet inför framtiden. Det är det här debatten handlar om: att se till att våra unga får en framtidstro. Det är också det jag vill skicka med statsrådet.

Jag tackar för debatten.

Anf. 46 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS
PERSSON (L):

Fru talman! Jag tackar för debatten. Samtidigt vill jag uttrycka en stor besvikelse över hur Socialdemokraterna har agerat de senaste åren. Det faktum att man i sin skuggbudget slaktar de subventionerade anställningarna gör mig väldigt bekymrad. Om det hade blivit verklighet skulle det ha inneburit att färre människor kunnat få möjlighet att komma ut på en arbetsplats och få ett jobb. Det skulle vara ett dråpslag. Att man i sin politik höjer bidragen och gör det mer lönsamt att leva på bidrag i stället för att arbeta gör mig väldigt besviken, liksom att man inte lever upp till regeringens stora infrastruktur utan skär i vägunderhållet. Det är klart att det är saker som skulle påverka tillväxten, göra Sverige svagare och öka arbetslösheten. Det här gör mig väldigt besviken. Jag hade gärna sett att vi kunnat hantera den typen av frågor i bred politisk enighet. Men dessvärre är så inte fallet.

Det är viktigt att vi gemensamt i riksdagen nu gör vårt yttersta för att pressa tillbaka arbetslösheten, inte minst för att det gäller många människor. Det är ingen skam att bli arbetslös. Det kan i princip hända vem som helst när det är ett tufft ekonomiskt läge och turbulenta tider i vår omvärld.

Det är viktigt att vi nu erbjuder många utbildningar, och det gör vi. Det är också viktigt att människor med de möjligheter de får från samhället tar sitt eget ansvar och lever upp till de skyldigheter som finns och går de utbildningar som erbjuds. Med detta har vi en bra grund att kunna vända utvecklingen så att fler människor kan hitta ett arbete och bryta sysselsättningen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2024/25:332 om Somalilands självständighet

Anf. 47 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Markus Wiechel har frågat mig om jag och regeringen vidtar några åtgärder för att understödja Somalilands demokrati och självbestämmande, och hur jag och regeringen arbetar för att stärka bilaterala samarbeten med Somaliland. Markus Wiechel har också frågat mig om det kan bli aktuellt för mig och regeringen att följa exemplen från länder som USA, Taiwan och Etiopien i deras respektive erkännanden av Somalilands självständighet.

Som jag tidigare har framfört i svar på Markus Wiechels skriftliga frågor betonar Sverige vikten av att respektera Somalias sammanhållning, suveränitet och territoriella integritet, i enlighet med dess konstitution samt Afrikanska unionens och Förenta nationernas respektive stadgar. Sverige betraktar Somalia som en enhet och agerar därmed i linje med EU och det övriga internationella samfundet. Sverige har därför inte för avsikt att erkänna Somaliland. Regeringen noterar vidare att inget annat land erkänt Somaliland.

Regeringen ser med oro på förra årets ökade spänningar på Afrikas horn, där överenskommelsen mellan Etiopien och regionen Somaliland i januari 2024 var en bidragande faktor. Somalias befolkning har under decennier utsatts för fruktansvärt lidande genom våld och konflikter som avlöst varandra. Regeringen hoppas därför att överenskommelsen mellan Somalia och Etiopien i december 2024 ska bidra positivt till såväl relationen mellan de båda länderna som till regional stabilitet, handel och lösningar på gemensamma utmaningar.

För regeringen är det centralt att fortsätta stärka partnerskapet och kontaktnäten med hela Somalia, inklusive Somaliland. Sverige har sedan länge ett brett samarbete med Somalia genom stöd till bland annat fredliga och inkluderande samhällen, demokratisk utveckling och ekonomisk tillväxt. Som tidigare framgått kommer stödet även Somaliland till del. Sverige har bland annat över tid stöttat genomförandet av allmänna lokalval samt parlaments- och presidentval i Somaliland. Regeringen avser att även fortsättningsvis stötta utvecklingen inom dessa områden och ser fram emot fortsatt nära kontakt med hela Somalia.

Anf. 48 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! Jag vill inledningsvis tacka utrikesministern för svaret på interpellationen och betona att jag ofta tycker att utrikesministern landar rätt. Hon gör ett väldigt bra arbete i sin roll.

Det här är en fråga som jag har drivit i väldigt många år. Anledningen till att jag lyfter fram den är att jag menar att regeringen kan driva en annan och mer offensiv linje.

Om vi börjar med status för erkännandet av Somaliland har Taiwan som bekant fullt ut erkänt Somaliland. Taiwan är en av världens mest framstående nationer. Den är själv inte helt erkänd. Men jag tror nog att de allra flesta kan hålla med om att det de facto är en egen stat.

USA är på väg att erkänna Somaliland. Den nytilträdde presidenten har tillkännagett sin ambition att erkänna Somaliland. Etiopien har gjort ett memorandum of understanding med Somaliland, där man har lovat att erkänna Somaliland. Israel har uttryckt stöd för ett erkännande. I Storbritannien har debatten om ett erkännande blossat upp på nytt och har pågått ganska intensivt. Därtill finns det flera stater som har fördjupat sina band med Somaliland, bland annat Förenade Arabemiraten.

Det finns en lång rad länder som går i den riktningen. Jag menar att det är väldigt positivt. Det vi ser är att de som främst stöder Somalias illegitima krav på att ha kontroll över Somaliland är totalitära skurkregimer. Vi har Kina, Ryssland och så vidare. Vi ser därmed att diktaturer tenderar att stödja Somalia, och demokratier stöder Somaliland.

Inte minst med tanke på den situation vi i dag befinner oss i, där världen alltmer delas upp i demokratier och diktaturer, är det viktigt att vi stöder den goda parten i detta. Somaliland är det. Man har genomfört fria val sedan början på 90-talet. Man har väl fungerande institutioner. Man respekterar sådant som för oss är fundamentala värden men som på intet sätt är norm i den här regionen i världen.

Jag menar att ett erkännande skulle gynna inte bara regionen och de som bor där utan också gynna västvärlden. Vi skulle få en stark och pålitlig partner i olika sammanhang. Vi skulle dessutom visa att det lönar sig att göra rätt, att ha fria val, att respektera minoriteter och så vidare.

Vi har dessutom ett stort potentiellt bidrag till säkerhet och positiv utveckling i regionen. När det inte har ett erkännande kan det till exempel inte ta lån för att stärka sin ekonomi eller för att främja handelssamarbeten, och det har svårighet att genomföra nödvändiga investeringar.

Därtill har det till exempel redan i dag en hamn, Berbera Port, som är en väldigt viktig del av den afrikanska infrastrukturen som vi skulle kunna dra nytta av.

Dessutom är det viktigt att vi följer folkviljan. Folket i Somaliland är väldigt tydligt med vad de tänker och tycker. De vill vara självständiga.

Faktum är att de behöver vårt stöd i kampen mot terrorism, förtryck och så vidare. Det land som sysslar med terrorism och förtryck är Somalia, vars regering till viss del består av personer som tidigare har varit terrorister.

Anf. 49 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Sverige har ett långvarigt engagemang i Somalia, vilket även inkluderar Somaliland som jag sa inledningsvis. Vi har en stor somalisk diaspora i Sverige och många svensksomalier i Somalia, ett omfattan-

de bistånd och politiskt engagemang. Det har bidragit till starka mellanfolkliga band och också ett svenskt aktörskap.

Sverige bidrar till EU:s insatser för Somalia inom ramen för EU:s utrikes- och säkerhetspolitik respektive vårt utvecklingssamarbete. Fokus för våra insatser är och har varit att stötta Somalias arbete med bland annat statsbyggande, demokratisering, ökad säkerhet, anpassning till klimatförändringar, inkluderande ekonomisk tillväxt och jämlikhet.

Allt detta är viktigt för att främja fred, stabilitet och förbättrade levnadsförhållanden. Stödet kommer självklart också Somaliland till del genom strategin för utvecklingssamarbetet med Somalia och det humanitära biståndet. Sveriges ambassadör till Somalia reser löpande till olika delar av landet inklusive Somaliland.

Regeringen avser att fortsätta bidra till en stabil och hållbar freds- och statsbyggnadsprocess i hela Somalia. Ett färdigställande av konstitutionen är en viktig grund för att skapa bättre förutsättningar för att hantera aktuella utmaningar.

Det handlar inte minst om att klargöra förhållandet mellan den federala regeringen och de federala medlemsstaterna, inklusive relationen till Somaliland. Det är därmed också en viktig plattform för nationell försoning. Det är av central betydelse att processen präglas av dialog och inkludering och att samtliga regioner i Somalia deltar.

Regeringen välkomnar den demokratiska utvecklingen i Somaliland och också andra positiva steg, däribland att man utvecklar samhällets institutioner och främjar ekonomisk utveckling och handel. Utmaningarna är dock fortsatt många, och försoning är helt centralt.

Sverige betonar i likhet med bland annat EU vikten av att respektera Somalias sammanhållning, suveränitet och territoriella integritet. När det gäller erkännande av stater tillämpar Sverige som bekant den så kallade universalitetsprincipen. Den innebär att vi i princip erkänner de stater som uppfyller de folkrättsliga kriterierna för en statsbildning.

Anf. 50 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! Somaliland är ju ett unikt och speciellt exempel globalt sett. Somalilands anspråk på självständighet är faktiskt legitimt med tanke på att den union som bildades en gång i tiden aldrig ratificerades. Rent juridiskt finns det ingenting man kan gå tillbaka till för att hävda att Somalia inkluderar regionen Somaliland. Till och med Afrikanska unionen, som främst består av diktaturer som egentligen inte vill splittra det som i dag kallas Somalia, erkände i samband med en fact-finding mission 2005 att Somalilands anspråk på självständighet är unikt och legitimt på grund av att avtalet inte ratificerades.

Den 26 juni 1960 undertecknades ett fördrag i FN om Somalilands gränser och självständighet. Jag menar bestämt, liksom Afrikanska unionen gjorde i samband med den fact-finding mission jag nyss nämnde, att detta fördrag fortfarande gäller. Somaliland är vare sig en utbrytare eller en rebellgrupp, utan det är faktiskt en legitim stat både historiskt och sett till det juridiska.

Det kan vara värt att titta på varför Somaliland och Somalia, som en gång var en brittisk respektive en italiensk koloni, inte blev en enhetlig stat. Det handlade om hur diktatorn i Somalia behandlade folket i Somaliland. Man begick folkmord och utövade omfattande förtryck mot Somali-

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

land. Att stödja Somalias anspråk på Somaliland i dag är som att stödja en våldtäktsman som förgriper sig på ett våldtäktsoffer. Jag menar att det är fullkomligt horribelt att göra en sådan sak.

Jag har respekt för att man försöker att följa andra länder. Nu ser vi dock att flera länder är på väg att göra det rätta, det vill säga erkänna denna välfungerande stats rätt till självbestämmande och följa folkviljan i regionen i stället för att följa förbrytare vars regering, som jag nämnde tidigare, till viss del består av personer som antingen har tillhört terrorgrupper eller har tydliga kopplingar till terrorgrupper.

Sist men inte minst: Jag tycker att det är viktigt att vi tänker på att bygga en stark framtid för hela denna region. Då måste vi säkerställa att man kan göra investeringar och hålla fria val, vilket jag vet att även utrikesministern värnar om. Det finns dock bara en del av regionen som framgångsrikt sysslar med detta, och det är Somaliland. Puntland, som ligger i norra Somalia, är till viss del på väg åt rätt håll, men även där finns stora problem. Somaliland har ju lyckats med det här.

Anf. 51 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Afrikas horn har påverkats av flera destabiliserande skeenden under det senaste året. Våldsamma konflikter, utdragna politiska transitioner, haltande statsbyggnadsprocesser, torka, fattigdom med mera har fått förödande konsekvenser för civilbefolkningen. Somalia är ett exempel. Inbördeskrigets Sudan, med en katastrofal humanitär situation, är ett annat.

De olika kriserna på Afrikas horn är till sin karaktär ofta gränsöverskridande och får regionala effekter. Utöver att de får konsekvenser för demokrati, rättssäkerhet och respekten för mänskliga fri- och rättigheter påverkar krig och konflikter både i och utanför vårt närområde också säkerheten och välbefindandet för oss i Sverige. Krig och konflikter drabbar internationell handel och fri sjöfart och utgör en grogrund för kriminalitet, terrorism, våldsbejakande extremism och oreglerad migration.

Ytterligare kriser och konflikter skulle alltså inte gynna arbetet för fred och stabilitet vare sig i Somalia eller regionalt på Afrikas horn. Såväl FN som AU och EU har uttryckt oro för de ökade spänningarna till följd av samförståndsavtalet mellan Etiopien och Somaliland samt uttryckt stöd för Somalias territoriella integritet.

Min förhoppning är att Ankaraöverenskommelsen mellan Somalia och Etiopien från december 2024 bidrar till stabilitet och ömsesidig nytta genom ländernas åtaganden och respekt för varandras suveränitet och territoriella integritet. Jag noterar att båda länderna senast i januari konstaterade att ett starkt samarbete dem emellan är en förutsättning för regional stabilitet samt att de ska verka för att stärka de regionala relationerna.

Jag konstaterar återigen att inget annat land ännu har erkänt Somaliland, så Sverige sticker inte på något sätt ut här – snarare tvärtom.

Anf. 52 MARKUS WIECHEL (SD):

Fru talman! Det stämmer att inget av FN erkänt land ännu har erkänt Somaliland, även om det är på gång. I det här fallet hade jag kanske en förhoppning om att Sverige skulle sticka ut, inte minst med tanke på den stora diaspora av somaliländare som bor i Sverige.

Jag vill återgå till det som ministern var inne på i sitt inlägg gällande turbulens och konflikter. Problemet är att det är Somalia – inte Somaliland – som står för turbulensen och konflikterna. Det är i Somaliland vi hittar säkerhet och stabilitet. Somaliland är en stabil och pålitlig partner inom praktiskt taget alla samhällsområden. Jag kan rekommendera utrikesministern att ta kontakt med Somalilands regering. Jag har haft många kontakter med dem; de är lätta att ha att göra med och vill verkligen samverka.

Somalia är däremot en dysfunktionell stat. Man saknar till och med kontroll över sitt eget territorium, och regeringen består till viss del av forna terrorister eller personer med terroristkopplingar.

Det är väldigt märkligt att försöka bygga säkerhet och stabilitet och försöka ha någon form av dialog – hur den nu funkar – med den part som är problemet. Jag menar att man bör gå till Somaliland, som faktiskt är villigt att hjälpa till.

Jag vill avslutningsvis tacka ministern så mycket för debatten.

Anf. 53 Utrikesminister MARIA MALMER STENERGARD (M):

Fru talman! Avslutningsvis tänkte jag lyfta fram värdet av bilaterala samarbeten, vilket även Markus Wiechel tog upp.

Svensk biståndspolitik genomgår som bekant de viktigaste förändringarna på flera decennier. En viktig del är att bättre ta till vara synergier mellan bistånd, främjande och handelspolitik. Genom nya samarbetsformer finns potentialen att mobilisera ytterligare ekonomiska resurser i arbetet för en bättre och stabilare värld.

Med denna inriktning vill regeringen också bidra till att fler människor tar sig ur fattigdom och till att främja bredare relationer med Sveriges partnerländer bortom biståndet. De många och långvariga svensksomaliska kontaktytorna, inklusive med Somaliland, lägger en mycket bra grund för att fortsätta dessa bilaterala samarbeten. Det ska vi ta vara på.

Även jag vill tacka för debatten.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2024/25:371 om polisens roll i totalförsvaret

Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Katja Nyberg har frågat mig om jag kan redogöra för min syn på betydelsen av den folkrättsliga statusen för polisen samt hur jag ser på vikten av att svensk polis ges goda förutsättningar att stödja samhället i krig och om jag avser att ta några initiativ utifrån min ståndpunkt.

Först och främst vill jag förstås understryka att polisen har en mycket viktig roll i samhället och i totalförsvaret. I egenskap av beredskapsmyndighet ska polisen ha god förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter, hantera fredstida krissituationer och genomföra sina uppgifter vid höjd beredskap. Att polisen har viktiga uppgifter inom totalförsvaret följer också av Sveriges medlemskap i Nato och alliansens sju rekommendationer eller baskrav för motståndskraft.

Under senare år har det säkerhetspolitiska läget allvarligt försämrats. Det finns en breddad och förhöjd hotbild mot Sverige och svenska intressen. Även den inre säkerheten i Sverige är hotad. Situationen är allvarlig och kräver att polisens beredskap är god. Det var mot denna bakgrund som regeringen i oktober 2023 tillsatte en utredning som ska föreslå åtgärder som stärker polisens förmåga att genomföra sina uppgifter i fredstid samt vid höjd beredskap och ytterst i krig.

En av de frågor utredningen ska ta ställning till är vilka uppgifter och vilken folkrättslig ställning polisen ska ha i krig. En grundläggande princip i krig är att civilbefolkningen ska skyddas. Därför görs det i krig skillnad på väpnade styrkor och civila. De väpnade styrkorna består i sin tur av stridande, eller kombattanter, och icke-stridande, eller icke-kombattanter. Det är i princip endast kombattanter som har folkrättslig befogenhet att direkt delta i fientligheterna i en väpnad konflikt.

För polisen gäller enligt den nuvarande ordningen att de vid krig förväntas både fortsätta utföra sitt civila uppdrag och delta i det väpnade försvaret. Polisen växlar alltså folkrättslig status mellan kombattant och civil, beroende på uppgifternas karaktär. Den utredning jag nämnde ser nu över om denna ordning bör förändras och i så fall vilken folkrättslig status polisen bör ha. Det är en komplicerad fråga, och jag vill i dag inte föregripa utredningens överväganden.

En annan fråga som utredningen ska ta ställning till är om en polisiär förstärkningsresurs ska införas. Uppdraget ligger i linje med det som Försvarsberedningen uttalade redan 2017 om att det bör övervägas att inrätta en sådan i syfte att förstärka och frigöra polisens resurser vid höjd beredskap och ytterst krig.

Syftet med utredningen är att stärka polisens beredskap och förmåga att utföra sitt uppdrag i fredstid och i krig. Jag ser fram emot utredningens förslag, som enligt plan ska redovisas senast den 15 april i år.

Anf. 55 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Tack för ditt svar, justitieministern!

Jag uppskattar att justitieministern delar min oro och ser behovet av en starkare polis i totalförsvaret. Vi lever i en tid där hotbilden mot Sverige har förändrats drastiskt. Säkerhetsläget i vår omvärld har försämrats, och vi ser nu en ökad risk för såväl militära som hybridartade hot mot vårt samhälle. I detta sammanhang är det av största vikt att vi säkerställer att svensk polis har en tydlig och effektiv roll inom totalförsvaret.

Justitieministern lyfter i sitt svar fram att en utredning nu ser över polisens uppgifter i krig och den folkrättsliga status som polisen bör ha. Det är ett arbete som är nödvändigt, men frågan är om vi verkligen har råd att vänta. Det räcker inte att invänta den kommande utredningen eller att se över frågan. Vi behöver konkreta besked om hur regeringen tänker stärka polisens beredskap och hur man ser på polisens roll utifrån de lärdomar vi kan dra från Ukraina. Försvarsministern, utrikesministern och statsministern har varit tydliga med att vi befinner oss i det allvarligaste säkerhetsläget på mycket länge.

Polisen är en central del av samhällets motståndskraft. Deras uppdrag i kris och krig handlar inte bara om att upprätthålla lag och ordning utan också om att skydda befolkningen, säkerställa samhällsviktiga funktioner och hantera hot från såväl inhemska som yttre aktörer. Utöver detta är

Polismyndighetens uppgift också att bevaka skyddsobjekt och, kanske viktigast i detta sammanhang, Försvarsmaktens mobilisering, vilket är avgörande för krigsinsatsen. Det är inte realistiskt att tro att någon annan resurs än polisen skulle kunna fylla den rollen vid krig.

Polisen behöver tydligare mandat och bättre resurser för att kunna fullgöra sina uppgifter vid höjd beredskap och i krig. Regeringens utredning är ett steg i rätt riktning, men vi behöver se konkreta åtgärder.

Polismyndigheten behöver kompletterande och krigsförberedande utbildning och utrustning. I utredningen från 1998 konstaterades det att Polismyndighetens förutsättningar att hantera en krigstida verklighet var mycket ansträngda. Hur det är i dag, närmare 30 år senare, med neddragningar och i princip obefintlig värnpliktsbakgrund kan vi bara föreställa oss.

För det första behöver vi klargöra huruvida polisen ska vara en del av det väpnade försvaret av Sverige, något som flera utredningar har tittat på. Med färsk erfarenheter från Ukraina kan vi fastställa att polisens insats minst sagt är avgörande. Därefter bör vi titta på den folkrättsliga statusen för att se hur vi på bästa sätt kan stärka polisens förutsättningar. De tidigare utredningarna har fastslagit att polisens roll varit av sådan central karaktär att man behållit tillfällig kombattantstatus.

För det andra måste polisen få de resurser och den utbildning de behöver för att hantera sin roll i totalförsvaret. Det handlar inte bara om mer personal utan också om ökad tillgång till utrustning, vapen och skyddsutrustning som gör att de kan verka under extrema förhållanden.

För det tredje är det avgörande att vi stärker samarbetet mellan polisen och Försvarsmakten. I dag är denna samverkan inte tillräckligt utvecklad. Vi behöver en konkret plan för hur dessa två myndigheter ska arbeta tillsammans vid en kris eller en väpnad konflikt.

Min fråga blir därför: Anser justitieministern att polisen är en avgörande del av totalförsvaret mot bakgrund av Ukrainakriget? Om inte, varför?

Anf. 56 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Katja Nyberg, för möjligheten att få diskutera dessa väldigt viktiga frågor i dag!

Låt mig börja med att svara väldigt rakt på den avslutande frågan: Ja, polisen har en utomordentligt viktig roll både i samhället och i totalförsvaret. Det kommer förstås till uttryck redan i fredstid genom att polisen har just den särskilda rollen som beredskapsmyndighet i rättsväsendet och bredare än så.

Den utredning vi initierade 2023 sker också mot den bakgrunden, både insikten om polisens betydelse i totalförsvaret och insikten om att omvärldsutvecklingen gör det motiverat för oss att genomlysna alla relevanta frågeställningar på området på ett ordentligt sätt för att kunna fatta nödvändiga beslut när vi blickar framåt.

Säkerhetsläget har varit allvarligt under en längre tid och får också sägas ha eskalerat över tid. Det är också bakgrunden till den utredning jag nämner, som tillsattes i just detta syfte och som omfattar alla de utomordentligt relevanta frågor som Katja Nyberg lyfter upp i sin interpellation och i sitt inlägg här.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

Frågan om samspelet mellan polisen och Försvarsmakten är ett centralt tema för utredningen. Vi har adresserat den även på andra sätt under mandatperioden, till exempel genom att ge ett särskilt regeringsuppdrag till Polismyndigheten och Försvarsmakten att inom ramen för dagens reglering utveckla och stärka sitt samspel. Det är dock uppenbart att det krävs mer, vilket är skälet till att exempelvis också frågan om polisiär beredskapsresurs finns med som en viktig del i utredningen.

Jag uppskattar också den otålighet när det gäller att komma framåt som Katja Nyberg ger uttryck för. Glädjande nog behöver vi inte vänta så länge på underlag för att föra frågorna framåt eftersom utredningen ska redovisa sitt uppdrag inom loppet av två månader. I ljuset av det underlaget ska regeringen både på ett tydligt sätt artikulera sina egna positioner och föra reformer och åtgärder framåt i ett skyndsamt tempo.

Anf. 57 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Sverige har under många år haft en ganska naiv syn på säkerhetsfrågor, där vi har tagit stabilitet och trygghet för givna. Men verkligheten har förändrats snabbt. Våra myndigheter, inklusive polisen, måste rustas för den nya tidens hot.

Justitieministern nämner att frågan om en polisiär förstärkningsresurs nu utreds. Det är något som Sverigedemokraterna efterlyst sedan länge. Vi menar att en sådan resurs borde byggas upp skyndsamt med särskild utbildad personal som kan avlasta och förstärka den ordinarie polisen vid kris eller krig, alternativt att regeringen går på den linje som tidigare föreslog att den särskilda beredskapspolisen skulle inriktas på antisabotageverksamhet och därmed tilldelas kombattantstatus.

Beredskapspolisen avvecklades 2012 utan att någon ersättande struktur kom på plats. Sedan dess har vi en skärpt säkerhetssituation och en historik där polisen tidigare haft en tydlig roll i krigsplaneringen, inte minst i kufförsvaret. Det rådande säkerhetsläget, i kombination med att en allt mindre andel poliser genomför värnplikten, visar dock på behovet av en särskild enhet som kan avlasta polisen med krigsrelaterade uppgifter så som stöd vid exempelvis mobilisering.

Riksdagen riktade 2022 på initiativ av Moderaterna ett tillkännagivande till den förra regeringen gällande ett återinförande av beredskapspolisen. Kan justitieministern redogöra för sin syn på beredskapspolisen? Om Moderaterna inte anser att det är beredskapspolisen som ska avlasta polisen, vilken annan resurs skulle kunna göra det?

Anf. 58 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Det är en mycket välkänd moderat position som har kommit till uttryck här i riksdagen under många år att vi ska återinföra en polisiär förstärkningsresurs – det som tidigare var beredskapspolisen. I det utredningsuppdrag som ligger på bordet och vars resultat ska redovisas i mitten av april är detta en av huvudfrågorna. Det ligger också i linje med sådant som uttalats av exempelvis Försvarsberedningen tidigare.

Det har naturligtvis hänt en hel del sedan 2012, både i vår omvärld och vad gäller våra egna politiska prioriteringar när det kommer till att möta hoten mot vår inre och yttre säkerhet. Det ska vi förstås också väga in när vi nu ska utforma en förstärkningsresurs. Man skulle kunna kalla det en beredskapspolis för vår tid, vår nya tid eller vår framtid.

Jag ser mycket fram emot att ta del av utredningens förslag i de här delarna. Vad gäller betydelsen av en sådan resurs är det helt korrekt som Katja Nyberg lyfte fram att det är något som Moderaterna har pekat på under lång tid. Det är också min uppfattning. Jag ser fram emot att ta del av utredningens förslag om hur en sådan resurs ska utformas för vår säkerhetspolitiska tid.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 59 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Det behövs också insikt i vilken typ av antagonist man har att göra med. Det är en motståndare som attackerar civila mål och totalt åsidosätter internationella regelverk, konventioner och rätt. I samtliga utredningar som vi tittat på utgår utredarna från att fienden håller sig till spelreglerna. Det kan tänkas komma som en chock för juristerna, men fienden bryr sig inte om dem.

Det är inte min avsikt att spela ned vikten av att land med lag ska byggas, men vi vet också att juridiken är anpassbar. Det är en klar skillnad på säkerhetsläget mellan de utredningar som är från kalla kriget och de från 1998 och 2001, vilka senare föreslog civil status. Utredningarna från kalla kriget tar det säkra för det osäkra, det vill säga att polisens avgörande roll i kuppförsvaret i kombination med säkerhetsläget väger tyngre än en juridisk tolkning att polisen ska vara civil.

Vi välkomnar som sagt att regeringen tar dessa frågor på allvar, men säkerhetsläget är allvarligt redan i dag, och det finns en risk att vi hamnar i ett skarpt läge innan utredningen är klar och åtgärder har hunnit vidtas.

Avslutningsvis vill jag sammanfatta några viktiga iakttagelser. Utredningarna har många goda argument för och emot. Något som är genomgående är att en förberedd och snabbt gripbar poliskår är krigsavhållande. Det vore ett säkerhetspolitiskt misstag att åsidosätta detta faktum.

Kriget i Ukraina visar på hur avgörande polisens roll är i en kuppförvarsroll. Det är därför av stor vikt att svensk polis, som kommer att vara först på plats, har folkrättsligt skydd som kombattanter för att undvika att klassas som illegitima krigsdeltagare.

Det är också sannolikt att en helt civil status inte kommer att föranleda några ansträngningar för att göra polisen krigsduglig. Oavsett vad utredningen kommer fram till går det att genomföra utbildningar för att stärka polisens förutsättningar att överleva och lösa sina uppgifter vid en kris- eller krigssituation.

Anf. 60 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Katja Nyberg, för möjligheten att diskutera dessa viktiga frågor i dag!

Polisen har stor betydelse i vårt samhälle i fredstid och för totalförsvaret i ett läge då vi hanterar både hot av hybridkaraktär och hot mot vår yttre säkerhet. Polisen har en oerhört central roll att spela. Den insikten har i högsta grad förstärkts av att det är krig i Europa. De erfarenheter som har dragits av kriget i Ukraina är en viktig bakgrund till att vi redan 2023 valde att tillsätta en utredning som på ett systematiskt sätt går igenom alla frågor som har relevans och som Katja Nyberg också tog upp. Bland de frågorna finns både den om kombattantstatus och den om behovet av att återinrätta en beredskapsresurs inom polisen för att kunna hantera hot av olika slag.

Jag ser fram emot att ta emot denna utredning inom två månader. Den kommer att ge oss en bas för att föra en viktig diskussion och framför allt vidta relevanta åtgärder för att stärka polisens roll i samhället i stort i fredstid och i totalförsvaret. Vi ska rusta dem för alla de hot som vi här och nu och – vad det verkar – även under överblickbar framtid måste räkna med att hantera.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2024/25:374 om vänskapskorruption

Anf. 61 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Patrik Björck har frågat mig om jag och regeringen tänker se över hur vänskapskorruption kan bekämpas vid utnämningar och rekryteringar samt om regeringen i så fall kan tänka sig att ge tilläggsdirektiv som beaktar vänskapskorruption till Utredningen om straffrättsliga åtgärder mot korruption och tjänstefel.

Anställningar inom staten ska ske på sakliga grunder. Den arbetsgivarpolitiska delegeringen i staten innebär att personal- och kompetensförsörjning är frågor för respektive myndighets verksamhet. Myndighetens ledning ansvarar inför regeringen för verksamheten och ska se till att den bedrivs effektivt och enligt gällande rätt. Regeringen följer löpande upp myndigheternas verksamhet.

Att bekämpa korruption i alla dess former är en central fråga för regeringen, och arbetet bedrivs på bred front. I somras fattade regeringen beslut om en ny handlingsplan mot korruption och otillåten påverkan. Med den tas ytterligare steg för att stärka den offentliga förvaltningens förmåga att stå upp mot korruption, infiltration och otillåten påverkan. I handlingsplanen ingår även att stärka de statsanställda i deras tjänstemannaroll.

Vi stärker skyddet för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier för att värna integriteten i det offentliga beslutsfattandet. Senast nu i februari beslutade regeringen om en lagrådsremiss med förslag på ett stärkt straffrättsligt skydd för offentliganställda. Förslagen innebär bland annat att bestämmelserna om våld eller hot mot tjänsteman utvidgas och förtydligas, samt att straffskalorna skärps. Lagändringarna föreslås träda i kraft i juli i år.

Ytterligare ett viktigt led i regeringens arbete är den översyn av det straffrättsliga regelverket gällande korruption och tjänstefel som Patrik Björck uppmärksammat. Utredningen har ett brett uppdrag och ska lämna skarpa lagstiftningsförslag. I uppdraget ingår bland annat att ta ställning till om dagens regelverk för korruptionsbrotten behöver moderniseras och göras mer effektivt och om det straffrättsliga ansvaret för tjänstefel bör utvidgas.

Allmänheten har berättigade krav på att offentlig verksamhet bedrivs på ett ansvarsfullt och korrekt sätt, och det behövs ett effektivt system för individuellt ansvarsutkrävande när det begås olika typer av felaktigheter. Här kan ett utvidgat tjänstefelsansvar komplettera regleringen om mutbrott och andra korruptionsbrott. Jag ser fram emot utredningens förslag, som kommer att utgöra ett viktigt underlag för regeringens fortsatta arbete.

Att bekämpa och trycka tillbaka korruption och otillåten påverkan handlar ytterst om att värna vårt fria och öppna samhälle och tilliten till rättsstaten. Regeringen tar dessa frågor på största allvar och kommer att fortsätta att driva på arbetet med dem.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 62 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Tack, justitieministern, för svaret!

Jag skrev den här interpellationen med tanke på att det har varit en lång diskussion kring det här med korruption och så vidare. Regeringen tillsatte en utredning om utökat tjänsteansvar 2018, och då kom man fram till att det inte behövdes några lagändringar. Sedan, 2022, tillsatte den socialdemokratiska regeringen en ny utredning som skulle titta på korruption och påverkan. Den utredningen lades ned av Gunnar Strömmer, och utredaren undrade om regeringen lade ned utredningen för att man inte ville ta del av de effekter som marknadsintressen och privatisering av offentlig verksamhet har haft på förekomsten av påverkan och korruption. Det ingår i den fundering jag hade som låg bakom min interpellation.

Regeringen har nu valt att starta en ny utredning. En särskild utredare ska se över korruption och tjänstefel. I utredningsdirektivet kan man läsa följande: ”I Sverige finns inte någon vedertagen definition av korruption. Korruption kan emellertid sägas innebära att någon utnyttjar sin ställning för att uppnå otillbörlig vinning för sig själv eller andra.”

Det föranledde mig att ställa frågor, bland annat om regeringen tänker se över hur vänskapskorruption kan bekämpas vid utnämningar och rekryteringar och om man i så fall kunde tänka sig att ge ett tilläggsdirektiv till den nämnda pågående utredningen att beakta vänskapskorruption.

När jag nu tagit del av justitieministerns svar tycker jag mig inte ha fått något svar på mina frågor. Jag har fått ett resonemang från ministern om korruptionsproblematiken, och den kan vi delvis vara överens om. Jag tycker kanske att det i justitieministerns perspektiv läggs mycket tyngd vid tjänstefelsansvar och att det är riktat mot enskilda tjänstemän. Jag hör ingenting om den fråga jag lyfter upp som handlar om marknadisering och vilka ekonomiska intressen som därigenom kommer in och hur det påverkar samhällets beredskap mot korruption. Jag tycker alltså att det finns en liten obalans.

Jag har läst det skriftliga svaret flera gånger och lyssnat nu här i kammaren, men jag tycker inte att det någonstans nämns en åtgärd mot vänskapskorruption, mer än i inledningen där det refereras till min interpellation. Därför kvarstår frågorna om det, fru talman. Tänker regeringen se över hur vänskapskorruption kan bekämpas vid utnämningar och rekryteringar? Kan man tänka sig ett tilläggsdirektiv? Jag vill gärna ha ett svar på det.

Det närmaste svar jag får är formuleringen ”att bekämpa korruption – i alla dess former – är en central fråga”. Det är gott så. Det kan jag skriva under på. Men nu pekade jag på en specifik fråga, och jag tror att allmänheten – väljarna – är väldigt intresserad eftersom det finns många aktuella diskussioner om sådana problem. Jag deltog alldeles nyss i en debatt här i kammaren med statsministern om en tjänstetillsättning i Regeringskansliet, där vänskapskorruption möjligen varit aktuellt. Det var en del av alla de problem som drabbade den nationella säkerheten.

Det är därför viktigt att man inte viftar bort denna del. Justitieministern hänvisar till att det finns ett brett uppdrag, men jag skulle ändå vilja få svar på om justitieministern har någon ambition att ta tag i ett aktuellt problem, specifikt vänskapskorruption.

Jag har förslag på en definition av korruption, som jag kan ge justitieministern sedan, eftersom det inte finns någon i dag.

Anf. 63 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret och Patrik Björck för att han har lämnat in denna interpellation. Jag bad att få delta i debatten eftersom det här är en viktig fråga som statsrådet och jag har debatterat tidigare.

Jag tror att ganska många i Sverige inte riktigt känner att de vet så mycket om korruption. Vi har inte talat särskilt mycket om det, eftersom Sverige tidigare har varit väldigt bra. När man besöker andra länder märker man att det är helt avgörande. I flera länder där korruption är ett stort problem sätter det snarskank för utvecklingen av samhället.

Vi är inte vaccinerade mot detta. Vi må tidigare ha varit bra på att se korruption och det som kallas otillåten påverkan, men det innebär inte att vi alltid kommer att vara bra på att bekämpa det. Man måste jobba med det hela tiden.

Vi har i flera undersökningar sett att det finns en ökande trend av korruption i Sverige. Man kan tycka att det inte innebär särskilt mycket att vi har tappat några placeringar, men det gör det, framför allt för tilliten till samhället. Vi har haft en stor fördel, då tilliten till myndigheter och till demokratin har varit vårt guld.

När nu organiserad brottslighet, och allt vad det innebär, också ger sig in i korruption och otillåten påverkan och även när allt annat försämras i och med att Sverige går tillbaka måste vi vara uppmärksamma. Det krävs att vi agerar och lär oss mer. Det var därför den socialdemokratiskt ledda regeringen tillsatte den utredning som min kollega Patrik Björck tog upp. Det krävs också att vi är goda förebilder. Det är viktigt att vi inte kan ifrågasättas när det till exempel gäller vänskapskorruption. Jag tycker därför att det är bra att vi än en gång diskuterar detta i kammaren.

Jag tycker att statsrådet Gunnar Strömmer också denna gång svarar på interpellationen på ett bra sätt. Det finns en hel del som jag kan hålla med om. Det som saknas är svar på de frågor som Patrik Björck ställt. Vi har inte riktigt fått svar på hur man ska gå vidare och om de insatser som statsrådet nämner verkligen kommer att göra skillnad.

Även om vi har debatterat saken tidigare undrar jag dessutom fortfarande över anledningen till att man lade ned utredningen. Flera av de aspekter som man ville titta närmare på, till exempel det privatas intresse i den offentliga verksamheten, får vi ju inte riktigt svar på eftersom utredningen lades ned. Vi har därför tappat tid, och tid är viktigt.

Förutom de frågor som Patrik Björck har vill jag fortfarande gärna ha svar på varför utredningen lades ned.

Anf. 64 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Låt mig börja med frågan om varför den tidigare utredningen lades ned. Det gjordes för att vinna tid. Det var en utredning som inte hade i uppdrag att lämna några skarpa förslag och inte hade något lagstiftningsuppdrag, utan den hade ett bredare kunskapshöjande uppdrag.

Vi valde att lägga ned den för vi ville gå till handling, både genom att förnya den handlingsplan mot korruption som redan är beslutad och igång och genom att ersätta den tidigare utredningen med en ny utredning som fick ett brett och skarpt lagstiftande uppdrag.

Låt mig gå över till de frågor som har tagits upp. Det handlade först om marknadsiering. Jag antar att det med det menas korruption i relationen mellan det offentliga och det privata. Det handlade också om vänskaps-korruption, om man med det menar att man ger otillbörliga förmåner till exempel i samband med tjänstetillsättningar, som då inte baseras på förtjänst och skicklighet utan på personliga relationer. Allt detta omfattas av den nya utredningen.

När vi säger att det är ett brett uppdrag är det inte för att säga att vissa saker inte ska vara med eller att vi inte vill tala om vissa saker, utan det uppdrag som utredningen har och de lagstiftningsfrågor som ligger på utredningens bord tar sikte på alla varianter. Man kan tänka sig att otillbörliga förmåner i samband med en anställning kan uppkomma på grund av vänskap eller andra personliga relationer, att man vill ha ekonomisk vinning eller att man är föremål för hot eller utpressning. Det kan finnas en lång rad olika orsaker till att exempelvis en tjänstetillsättning inte gått till på rätt sätt. Alla dessa aspekter finns med i den nya utredningens uppdrag.

Det långa talets korta mening är att alla de relevanta frågor som tagits upp av både Patrik Björck och Eva Lindh ingår i utredningsgreppet. Och skälet till att vi lade ned den förra utredningen var att vi ville vinna tid. Den var för bred och hade inget skarpt lagstiftningsuppdrag. Vi ersatte den med dels en konkret handlingsplan mot korruption, som redan är igång, dels ett utredningsupplägg som fick just ett skarpt lagstiftningsuppdrag. Jag ser mycket fram emot att ta del av underlagen.

Jag vill också ta mig an frågan om huruvida korruptionen har ökat eller minskat i Sverige. Det refererades bland annat till Transparency Internationals index – jag vet inte om det sades rakt ut, men det är det som har varit aktuellt på senare tid. En del problematiserar index av denna typ och menar att det är svårt att läsa ut konklusioner av dem. Men man kan läsa dem tillsammans med andra underlag, till exempel sådant polisen ger uttryck för i årsrapporter och annat. I exempelvis årsrapporten för 2023 slår polisens avdelning för särskilda utredningar fast att korruption, insiderverksamhet och infiltration är växande problem i offentlig förvaltning. Om vi läser ihop olika saker tror jag att vi kan ha som utgångspunkt att dessa problem är växande i Sverige, inte avtagande.

En särskild aspekt av detta, som vi inte diskuterat i dag men som jag ändå tycker måste föras in för att vi ska få en bredare bild av problematiken, är att det riktigt nya i Sverige är inslaget av organiserad brottslighet. Vi talar om vari systemhotet består, och utöver förfärliga konsekvenser för enskilda brottsoffer består det i att detta är en brottslighet som har enormt offensiva anspråk och äter sig in i den offentliga förvaltningen – apropå detta med snittet mellan privat och offentligt. Den korrupperar också privata marknader genom att använda bolag som brottsverktyg, och den skär emellan och tar sig in i offentlig verksamhet och annat. Allt detta totalt sett motiverar de reformgrepp som nu tas.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 65 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag ska fortsätta med det jag inte riktigt hann med senast. Det finns ett förslag till hur man kan definiera korruption – jag hänvisar till Transparency International, som justitieministern också nämnde i sitt anförande. De säger att korruption är missbruk av maktposition för personlig vinning, som vanligen sker genom mutor men även kan utgöras av så kallad vänskapskorruption, där maktpersoner på olika sätt gynnar släkt eller vänner framför andra, mer kvalificerade individer. Det är det senare vi har sett väldigt många exempel på i Sverige på senare tid. En tanke är att vi skulle kunna försöka lyfta in dessa frågor i den nya utredningen – det är därför jag ställer dessa frågor.

Om jag försöker tolka justitieministern positivt upplever jag att han menar att man kan svara ja på min första fråga. Jag tyckte inte att det var så tydligt i det inledande svaret, men jag tycker att det har blivit tydligare nu. Det innebär att justitieministern tänker se över vänskapskorruption och bekämpa den vid utnämningar och rekryteringar. Jag uppfattar det som ett ja, kanske med ett litet frågetecken men ändå ett ja. Detta innefattas på något sätt i en helhet.

När det gäller min andra fråga uppfattar jag också svaret som ja, men där gör justitieministern inte analysen att det skulle behövas några tilläggsdirektiv; även detta innefattas. Jag ser att justitieministern nickar, så jag är nöjd i det avseendet. Det är positivt – då kan vi närma oss varandra.

Sedan vill jag också skicka med en annan positiv kommentar till justitieministerns svar – det handlar om regeringens förslag om stärkt straffrättsligt skydd för offentliganställda. Jag tycker att det är en bra ingång från justitieministern att man tar hand om och försvarar anställda på det sättet. Detta behöver vidgas och förtydligas när det handlar om våld och hot mot tjänstemän. Jag tycker att detta är en positiv bit som justitieministern tar upp.

Jag undrar lite grann över just den här slagsidan i diskussionen, som jag har upplevt lite grann från borgerligt håll. Inriktningen har väldigt mycket varit mot enskilda tjänstemän, och man har lite grann underskattat hotet från det förhållande som justitieministern uttryckte som att det privata kapitalet kommer in i den offentliga verksamheten och alla risker som därmed uppstår. Vi socialdemokrater kanske upplever detta som ett lite större hot. Därmed inte sagt att det andra inte möjligen skulle kunna vara ett problem, men i en utredning som lades fram så sent som för några år sedan konstaterades att det inte behövdes några lagändringar på det området. Men det är klart att det alltid är bra att se över detta. Vi tycker att det finns en obalans i resonemanget från justitieministerns sida, och det är därför bra att man tog med skyddet för de offentliganställda. Jag vill ändå ha sagt att vi tycker att detta är väldigt positivt.

Om man kan hålla med om slutsatserna i Transparency Internationals utredning eller inte vågar jag inte svara på, men det konstateras i alla fall att Sverige har fallit till den lägsta nivån någonsin. Från att ha varit ett av världens minst korrupta länder är vi nu på den lägsta nivå som uppmäts för Sverige när det gäller korruption. Vi ligger naturligtvis fortfarande bra till globalt sett, men det är sorgligt att vi är på väg ned. Det är klart att det är positivt om vi gemensamt kan göra något åt detta.

Jag skulle vilja lyfta in ytterligare en fråga i den här diskussionen. Det har förekommit diskussioner om lönesättningen på Regeringskansliet och att man har försökt styra den politiskt. Vi har haft en debatt om detta tidigare. Detta upplever jag också som en fara. Det finns olika sätt att utsätta statstjänstemän för påtryckningar, men kommer de direkt från politiskt håll är det väldigt oroväckande. Skulle justitieministern kunna kommentera detta?

Anf. 66 EVA LINDH (S):

Fru talman! Tack än en gång, statsrådet – jag uppskattar att vi åtminstone delar engagemanget för att göra något åt detta. Det är verkligen ett gift i ett samhälle när korruptionen ökar, så vi behöver verkligen göra allt vi kan.

Låt mig ändå vara lite ifrågasättande när det gäller det som statsrådet säger. Han säger att vi inte behövde veta mer – justitieministern hade tillräckliga kunskaper, och det var därför han lade ned utredningen. Men i så fall skulle justitieministern inte behöva säga att vi tror oss veta hur det ser ut med korruptionen. Det är just därför vi hade behövt fullfölja den utredning som den tidigare S-ledda regeringen tillsatte.

Jag tycker naturligtvis att det är bra om vi kan komma fram med lagstiftningsförslag eller annat som innebär att vi kan göra något åt korruptionen. Men vi behöver också kunskap.

Detta handlar, precis som statsrådet säger, mycket om marknadsiserings intåg i den offentliga sektorn. Det har påverkat korruptionen och inneburit att man är intresserad av att göra ekonomiska vinster genom att påverka offentlig sektor – så kallad otillåten påverkan.

Jag tycker att det är bra att Patrik Björck också lyfter vänskapskorruptionen. Detta har under längre tid varit ett område där det trots att vi legat högt upp ändå funnits bekymmer. Det minskar inte nu, så vi behöver göra något åt det och föregå med gott exempel.

Anf. 67 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Låt mig kommentera några av de frågor som har lyfts här.

Självklart måste vi höja kunskapen om dessa frågor precis som om många andra frågor. Sedan kan man ha olika uppfattning om i vilket format detta bör ske för att vara så effektivt och ändamålsenligt som möjligt. Vi uppfattar att det finns många goda initiativ ägnade att öka kunskapen om dessa frågor och även kombinera detta med praktisk tillämpning.

Låt mig exempelvis nämna det uppdrag som regeringen har gett Statskontoret och Brottsförebyggande rådet. Det handlar om att baserat på en bred kunskap om dessa frågor både ta fram och sprida stödmaterial till olika aktörer i den offentliga förvaltningen för att på ett konkret sätt kunna arbeta mot korruption och andra närliggande problem.

Det är klart att vi måste lära oss mer, och det är klart att den utredning som nu har ett skarpt lagstiftningsuppdrag inte kommer att lämna förslag baserat på ett tomt håll av okunskap. Det ligger i utredningens natur att de lagförslag som ska läggas fram måste baseras på en gedigen analys av de problem som de olika lagstiftningsåtgärderna ska angripa.

Låt mig också ta upp frågan om balansen mellan att å ena sidan skydda offentliganställda och å andra sidan flytta fram positionerna när det gäller

ansvarsutkrävande – det som i diskussionen har kallats för tjänstemanna-ansvar eftersom det var så modellen såg ut en gång i tiden.

Från en del håll hör man kritiska röster som tycker att man på det sättet riktar ljuset mot enskilda medarbetare i det offentliga. Men jag vill säga att båda sidorna behövs.

Å ena sidan behöver vi bygga ett robust skydd för medarbetare i det offentliga som kan bli föremål för otillbörlig påverkan eller utsättas för hot eller andra påtryckningar. Det straffrättsliga skyddet tror jag inte kommer att räcka, utan jag tror att vi kommer att behöva göra fler saker. Jag kan peka på en sådan sak som vi har gjort när det gäller polisen och som kanske kan bli nödvändig i andra yrkeskategorier, nämligen möjligheten att fatta beslut utan att skriva under med sitt personnamn. Man kan skriva under med ett tjänstenummer hos polisen. Man kan också hitta andra sätt att skydda beslutsfattare.

Å andra sidan finns det ett intresse av transparens. Ett myndighetsbeslut som har ingripande konsekvenser för enskilda måste ju också kunna följas upp och granskas, och det måste i många fall kunna överklagas. I det ljuset måste man också se hur utredningen ser på just ansvaret för konsekvenserna av beslut.

Det offentliga utövar ju också makt mot enskilda. En del av den transparens vi vill uppnå handlar också om att för medborgarna kunna visa vem som är ansvarig för ett visst beslut och hur vi kan utkräva ansvar för besluten. Vi måste alltså både skydda offentliganställda i olika roller och samtidigt tydliggöra möjligheten att utkräva ansvar för beslut, som dels ska vara transparenta och dels vara möjliga att följa upp för medborgarna.

Om man nu ska ta dessa frågor på allvar, exempelvis vänskapskorruption, kanske man ibland också ska uttala sig med något större precision om saken. Jag snappade till exempel upp att vi skulle ha sett väldigt många exempel på vänskapskorruption på senare tid. Well, låt då de instanser som har till uppgift att granska dessa frågor göra det och komma med sina slutsatser. Det gäller för all del också lönesättningsfrågor i Regeringskansliet.

Mig veterligen finns det inget underlag från konstitutionsutskottet eller någon annan instans som pekar på att detta skulle vara ett grasserande problem. Men det är möjligt att interpellanten har tillgång till annat källmaterial än de som granskar dessa frågor i offentligheten har.

Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S):

Fru talman! Jag nämnde som ett exempel en tidigare debatt här i kam-maren ganska nyligen, där det diskuterades vänskapskorruption vid tillsättningen av nationell säkerhetsrådgivare. Det är ett exempel. Jag skulle naturligtvis kunna fortsätta. Men det är inte enskilda exempel utan tendensen som är problemet.

Som anställd kan man utsättas för hot. Frågan var om arbetsgivaren då i någon mening kan styra genom lönesättning så att man inte utför sitt uppdrag enligt gällande lagar och regler. Det var en frågeställning som jag också hade som ett exempel.

Man ändrade i utredningen. Man avskaffade den sittande utredningen, för det fanns inga skarpa lagförslag, och så tillsatte man en ny för att vinna tid. Det kan ju vara så. Men problemet från mitt perspektiv är att man ju utredde frågan bara häromåret. Då kom man fram till att det inte fanns behov av några skarpa lagförslag. Det var så att säga resultatet av utred-

ningen. Nu kommer jag inte ihåg om detta var sommaren 2022 eller exakt när det var, men det är i alla fall inte en decennier gammal utredning utan en ganska färsk utredning som har utrett frågan och kommit fram till att behoven inte fanns. Sedan tillsattes det en ny utredning, och den lade man ned. Vi ska ha fakta i målet klara för oss.

Nu får vi utvärdera den utredning som kommer. Om den kommer med en övertygande argumentation för att det finns behov av ny och ändrad lagstiftning är vi beredda att titta på det. Men det är alltså inte så länge sedan frågan utreddes.

Detta med skarp lagstiftning får vi alltså se, som sagt var. Vänskaps-korruption är ett stort problem. Jag tror inte att jag behöver ta upp alla exempel som finns. Den som läser tidningar och medier har otaliga exempel att luta sig mot.

Anf. 69 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Eftersom Patrik Björck nämner den tidigare nationella säkerhetsrådgivaren vill jag gärna säga att det är bra att ha viss precision i hur man beskriver frågorna. Jag upplever att det finns ett värde i detta eftersom frågorna är så betydelsefulla. Låt mig bara konstatera att just det tillsättningsförfarandet har granskats av konstitutionsutskottet, och ett enigt konstitutionsutskott, inklusive Patrik Björcks eget parti, fann att det inte hade framkommit några brister i hur detta hade skötts.

Nu har jag förstått att processen återigen ska bli föremål för granskning i KU. Jag är övertygad om att det kommer att göras på ett noggrant och bra sätt. Jag tror ändå att det är angeläget – om man nu ska använda det begreppet – att man också i enskilda fall kan luta sig mot en granskning som har gjorts av någon som har haft i uppgift att reda ut om det faktiskt har förekommit vänskapskorruption eller inte.

Med allt detta sagt är jag väldigt glad över att vi har haft möjlighet att tala om dessa viktiga frågor i dag. Det har handlat om vänskapskorruption, om de stora korruptionsrisker som finns mellan det privata och det offentliga, om de bredare riskerna för otillbörlig påverkan och infiltration, om korruption i relation till den systemhotande organiserade brottsligheten och väldigt mycket annat. Vi kan också vara överens om värdet av att höja vår kunskap om dessa frågor på olika sätt, även om vi möjligen kan tvista om exakt i vilka processer det lämpligen bör ske.

Jag tror för egen del att det finns ett behov av att skärpa lagstiftningen i vissa avseenden. Det återstår att se om utredningen gör samma bedömning.

Jag vill också lyfta fram det arbete som nu sker baserat på den nya nationella handlingsplanen mot korruption, som också har kommit på plats i närtid.

En annan viktig process som det inte har talats så mycket om gäller hela upphandlingsapparaten, där det till exempel är en stor brist att det inte finns nationella register som är enkla för kommuner att slå i för att veta vilka aktörer man har att göra med och så vidare. Där finns det väldigt mycket att göra. Låt oss återkomma till detta i lämpligt format framöver!

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2024/25:390 om insatser mot ekonomisk brottslighet

Anf. 70 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Eva Lindh har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att återinföra revisionsplikten för fler aktiebolag för att minska den ekonomiska brottsligheten.

Låt mig börja med att säga att det i de allra flesta företag naturligtvis finns en strävan efter att följa lagar och regler. Men under senare år har det med tydlighet framgått att företag också används för brottsliga ändamål på ett alltmer systematiskt sätt. Brottslighet i företag leder till att samhället drabbas av stora förluster, och hederliga näringsidkare riskerar att slås ut när de tvingas konkurrera med oseriösa och brottsliga aktörer. Med de vinster som genereras i bolag kan också annan grov brottslighet finansieras.

Jag är helt överens med Eva Lindh om att vi ska göra det svårt för oseriösa och kriminella aktörer att driva företag och att använda företag som verktyg för brottslighet. Regeringen arbetar därför aktivt på flera plan för att förhindra detta. Låt mig nämna en del av vad vi gör.

Den 1 januari trädde en rad åtgärder i kraft med anledning av regeringens proposition *Bolag och brott*. Åtgärderna syftar bland annat till att säkerställa att de offentliga uppgifterna om företag är korrekta, att förhindra att målvakter anmäls som företrädare för företag och att så tidigt som möjligt upptäcka brottsliga upplägg i företag. I linje med detta har Bolagsverket också fått bättre verktyg i arbetet mot brott i företag. Maxstraffet för brott mot det så kallade målvaktsförbudet har skärpts från ett till två års fängelse, och företagskapning har kriminaliserats genom en särskild straffbestämmelse.

Under hösten utreddes också i snabbspår hur näringsförbudet kan utökas till att omfatta den som har gjort sig skyldig till organiserad eller systematisk brottslighet, även om personen inte bedrev näringsverksamhet vid brottstillfället. Det arbetet pågår nu på Regeringskansliet. Regeringen har även gett Brottsförebyggande rådet, Brå, i uppdrag att studera hur bolag används som brottsverktyg av aktörer i den kriminella miljön och föreslagit åtgärder som stärker informationsutbytet mellan myndigheter. Det arbete som nu görs kommer att väsentligt flytta fram samhällets positioner i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Sedan är det naturligtvis viktigt att de åtgärder som vidtas är effektiva och träffsäkra och att de slår just mot den kriminella ekonomin. Vi ska undvika sådant som drabbar vanliga näringsidkare med orimliga bördor.

Det är en realitet att det inte går att dra några säkra slutsatser om i vilken mån förekomsten av en revisor bidrar till att motverka brott i företag. Revision är ett trubbigt verktyg mot den avancerade brottslighet där företag införscaffas för att under en relativt kort tid användas för flera olika typer av brott. Vad som däremot stod klart, när vi gjorde den här avvägningen, var att ett återinförande av revisionsplikten skulle bli väldigt kostsamt för alla företagare och innebära försämrade möjligheter för dem att växa och anställa fler människor. Det gäller inte minst de allra minsta företagen.

Till detta kommer realiteten att efterfrågan på revisionstjänster påtagligt skulle öka. Det är ett försiktigt byråkratiskt uttryck för att säga att det

skulle öka alldeles oerhört, på ett sätt som i praktiken skulle göra att detta skulle bli väldigt svårt att hantera eller leva upp till. Det betyder också – man kan titta på den här utredningen – att det skulle ta väldigt lång tid innan en sådan här reform skulle kunna få genomslag i praktiken.

Detta är bakgrunden till att vi, när vi vägde ihop helheten, valde att gå fram med alla andra förslag från utredningen – plus att göra väldigt många andra saker – men i det här läget valde att avstå just från frågan som avser revisionsplikten för små aktiebolag. Men vi får förstås följa detta och se hur saker och ting utvecklar sig och om även den frågan kommer i ett annat ljus när vi blickar framåt.

Anf. 71 EVA LINDH (S):

Fru talman! I Sverige tvättas minst 130 miljarder varje år, enligt Ekobrottsmyndigheten. Finanspolisen misstänker att penningtvätten har ökat dramatiskt de senaste åren – mellan 2022 och 2023 med 24 procent. Det är pengar som finansierar brottslig verksamhet. Detta drabbar enskilda personer och undergräver tilliten till vårt samhälle.

Det blir också allt svårare att konkurrera som seriös företagare. De allra flesta företagare i Sverige arbetar hårt, gör rätt för sig och bidrar till vårt samhälle och till tillväxten. Det är viktigt att stödja de seriösa företagarna, men vi ska göra det riktigt svårt för de oseriösa och stoppa de kriminella.

Sammantaget: De flesta företagare är och vill vara seriösa, men de flesta som är i organiserad brottslighet driver företag. Man har tittat på hur det är i EU. Man bedömer att 86 procent i den organiserade brottsligheten driver företag. Det är den verklighet vi står inför.

Vi behöver alltså skydda företag från ekonomisk brottslighet. Vi behöver se till att skattebetalare inte längre göder den organiserade brottsligheten. Det skadar tilliten. Därför behöver vi ta flera initiativ.

Jag håller med om det som regeringen och justitieministern ger uttryck för: att en enskild fråga, som till exempel den om revisionsplikten, kanske inte löser allting. Men den kan bidra till att lösa en del av de problem som vi har.

Vad har då hänt med revisionsplikten? Jo, 2010 avskaffade den dåvarande alliansregeringen revisionsplikten för små aktiebolag. Syftet var att minska krångel och kostnader för småföretagen, som i och med beslutet kunde välja bort att ha en revisor som granskade räkenskaperna. När reformen lanserades lyftes farhågor fram om minskade skatteintäkter, ökad ekonomisk brottslighet och sämre redovisningskvalitet.

Riksrevisionen har granskat borttagandet av revisionsplikten. Man visar att det är en reform som kostar mer än den smakar. Jag tror att det uttrycktes som så, men jag vågar inte garantera att det är rätt citerat. Man visar i alla fall att intentionerna med reformen i stort har uteblivit, förutom när det gäller ökad valfrihet och den direkta besparingen i fråga om revisorsarvodet. Detta kunde man se. Den ökade valfriheten handlar om att man kan välja att inte ha en revisor. Men granskningen visar också att den avskaffade revisionsplikten försvårar arbetet mot ekonomisk brottslighet, det som vi talar om i dag.

Jag är medveten om att det skulle kosta att återinföra revisionsplikten. Det finns inte heller tillräckligt med revisorer. Men mina frågor till statsrådet är: Är statsrådet beredd att titta på detta mot bakgrund av de stora

problem vi har med den ekonomiska brottsligheten? Är statsrådet beredd att åtminstone överväga att införa revisionsplikten för fler företag?

Anf. 72 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Ja, det är klart att jag är beredd att överväga alla åtgärder som kan vara effektiva för att bekämpa brottslighet. När det gäller just revisionsplikten har den väldigt noggrant övervägts i en utredning. Underlaget har remitterats, och det har analyserats noggrant i Regeringskansliet.

För egen del är jag en mycket varm anhängare av revision. För de allra flesta företagare är revisorn, så att säga, den bästa vännen, den som säkerställer att saker och ting blir rätt, också för den som inte är ute i brottsliga syften, vilket alltså de allra flesta inte är. Det är ingen garant för någonting, men det är i varje fall någonting att luta sig mot, så att man vet att det man håller på med blir rätt. Ur den synvinkeln är jag en mycket, mycket varm anhängare av revision.

När det gäller den reform som mycket riktigt gjordes under alliansregeringen och som handlade om att ta bort revisionsplikten för de minsta företagen är det klart att intentionerna väldigt mycket handlade om att minska just krångel och lyfta bort kostnader. I ett litet företag kan kostnaden för en revisor vara rätt stor, jämfört med om samma kostnad ska bäras av ett större företag. Dessa intentioner har naturligtvis också blivit verklighet.

Sedan är det en realitet att det finns en intresse motsättning. Det är klart att det på marginalen finns de som genom att inte ha en revisor kan använda bristen på sådan insyn till att begå brott eller andra oegentligheter. Då landar vi mer i avvägningsfrågan: Är det här ett effektivt verktyg, eller kommer bördan i praktiken att bäras av de allra flesta, som är hederliga, medan de som är ute i kriminella syften löser detta på andra sätt?

Jag kan inte säga att det var alldeles självklart, men när vi lade ihop underlagen tyckte jag ändå att det var relativt tydligt att det här blir för trubbigt.

Jag tänker på alla de åtgärder som ligger på bordet och för den delen också på alla ytterligare åtgärder som vi kommer att behöva vidta framöver. Jag nämnde till exempel näringsförbudet, som jag tror är en mycket effektiv väg att gå om man med precision vill komma åt dem som verkligen ska bort, så att säga, från olika marknader.

Men det här blir för trubbigt. Det skulle i praktiken drabba väldigt många skötsamma, men de som inte är skötsamma skulle hitta andra sätt att komma undan i sin kriminalitet.

Nu vill jag inte alls misstänkliggöra någon yrkeskår, men någonting som kännetecknar den organiserade brottsligheten numera är att man bygger egna system, också med så kallade möjliggörare: egna revisorer, egna advokater och egna rådgivare av olika slag. Jag tror alltså att risken att kriminella skulle ta sig runt även en sådan här reform skulle vara betydande, medan alla hederliga företagare bara skulle drabbas av ökad administration och högre kostnader.

Till detta kommer för övrigt realiteten att någon måste utföra det här jobbet. Man kan göra en reflektion. Vad gör alla revisorer numera? Många ägnar sig numera åt hållbarhetsredovisning. Det är ägnat att möta andra viktiga samhällsmål. Men det är en realitet att de som arbetade med detta bedömde att det skulle ta väldigt lång tid att bygga upp kapaciteten, att

göra en sådan här väldigt stor utbyggnad av revisionsplikten, varför det on the balance framstod som inte särskilt lämpligt att gå fram med den här åtgärden.

Detta är alltså inte på något sätt ett uttryck för att vi skulle sky några medel i den här delen, utan tvärtom ett uttryck för att vi, när vi nu rullar fram så brett, måste göra det med precision, så att vi vet att vi med det vi gör kommer åt det problem som vi vill lösa utan att i onödan lägga bördor och belastningar på alla skötsamma och hederliga.

Anf. 73 EVA LINDH (S):

Fru talman! Tack, justitieministern, för den här debatten!

Ja, det finns en risk för lite ökade kostnader för mindre företag om man återinför revisionsplikt för fler. Men risken i andra ändan är ju att småföretag slås ut för att de inte klarar att konkurrera med den organiserade brottsligheten. Därför behöver vi göra allt vad vi kan för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, som är ett problem för seriösa företag och för hela samhället.

Tycker jag att den SD-styrda regeringen gör tillräckligt? Nej. Jag är glad för de insatser som görs. Statsrådet har i sitt svar nämnt en del saker, och det är ju bra.

Behöver vi göra mer? Ja, absolut. En del av det handlar naturligtvis om sådant vi behöver göra i systemen, som att förhindra marknadiseringen av den offentliga sektorn och annat.

Åter till den här frågan. Som socionom vet jag att ökad insyn och risk för upptäckt är bra när det gäller att förhindra uppkomsten och främja upptäckten av brott. Det gäller inte bara hos människor, utan det gäller också i verksamheter och företag.

Man har tydligt kunnat visa att det i dag är lätt för företag att gömma en kriminell verksamhet bakom en vit fasad. Jag menar, återigen, inte att alla företag ägnar sig åt detta, men vi vet att en majoritet av den organiserade brottsligheten driver företag, och den verkligheten måste vi förhålla oss till.

Det som var intentionen med att ta bort revisionsplikten har i stort sett uteblivit, vilket flera granskningar visar. Riksrevisionen konstaterar att lönsamheten för bolagen har blivit något bättre, men framför allt har reformen försvårat insatserna mot den ekonomiska brottsligheten.

Här handlar det om att väga saker mot varandra. Jag frågar inte om vi ska återinföra revisionsplikten för alla, för även vi inser att det skulle innebära ganska mycket och att det inte finns tillräckligt med revisorer i dag. Men vi vill åtminstone öka möjligheten att införa revisionsplikt för fler, eftersom vi behöver ha ett företagsklimat som premierar de seriösa företagen. Vi behöver därför göra allt vi kan.

Justitieministern säger här att han inte är främmande för att titta på detta, så jag undrar ändå: Kan justitieministern lova att ta den här frågan i beaktande? Mot bakgrund av vad vi vet i dag anser jag att det skulle göra skillnad. Risken för upptäckt skulle öka, liksom möjligheten till insyn. Det vore bra som ett steg i att minska den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 74 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Nej, jag kan inte ställa ut ett sådant löfte eftersom jag inte vet om jag kan hålla det.

Vad jag däremot kan säga är att vi har övervägt frågan noggrant. Vi har gjort det nyligen, baserat på ett ordentligt utredningsunderlag, omfattande remissvar och en omfattande analys av hela detta underlag. Den analysen har helt enkelt landat i att när man väger fördelar och nackdelar mot varandra blir bördan för de skötsamma och kostnaderna högre än vinsterna i förhållande till brottsbekämpningen, detta i relation till att det skulle ta väldigt lång tid att genomföra en reform som bygger på resurser i den skalan, som vi alltså inte har i dag i form av revisorer.

Jag förstår på Eva Lindh att hon tycker att regeringen gör för lite. Jag hoppas att hennes case har en bättre grund än att bara hängas upp just på revisionsplikten, för i det här läget menar jag att det finns goda skäl att inte återinföra den.

Däremot gör vi en lång rad andra saker i relation till den ekonomiska brottsligheten, och jag har nämnt en del av detta i dag. Det hade naturligtvis varit mycket bättre om detta hade varit på plats för fem eller tio år sedan. Det är åtgärder som handlar om att säkerställa att de offentliga uppgifterna om företag i våra register är korrekta, att förhindra att målvakter används som företrädare för företag, att upptäcka brottsliga upplägg tidigare och att skärpa straff i relation till sådant som vi vet är reella problem när det gäller just användandet av bolag i brottsligheten.

Jag ska nämna en sak som jag själv tycker var väldigt viktig att ändra på i befintliga utredningsunderlag, och det var att säkerställa att hela verktygslådan i form av hemlig avlyssning och hemliga tvångsmedel i preventivt syfte mot den organiserade brottsligheten också kan riktas mot ekonomisk brottslighet.

Vi är överens om att det finns mycket mer att göra. I ett läge där den kriminella ekonomin bedöms omsätta 100–150 miljarder kronor om året är det uppenbart att vi inte kan säga att vi är på en plats där vi kan vara nöjda. Det kommer att krävas väldigt mycket mer för att verkligen lyckats strypa den kriminella ekonomin. Det kommer att krävas sådant som ligger utanför det som är huvudspåret för dagens diskussion, inte minst i snittet mellan det offentliga och det privata. Det är klart att insikten om att den kriminella ekonomin i dag till större del handlar om välfärdsrelaterad brottslighet och annan ekonomisk brottslighet än om narkotika understryker vikten av att gå fram med full kraft på den fronten.

Socialdemokraterna brukar ändå snappa upp och säger sig vara för allting. När ni får frågan om ni är för det som regeringen föreslår svarar ni att ni är för allting som är effektivt och som ger avsedd verkan.

Det borde nog tillämpas också på den här frågan, för jag tror att vi är i ett läge där ett återinförande inte skulle vara särskilt effektivt eller få avsedd verkan. Dessvärre skulle det i stället framför allt försvåra för och lägga bördor på dem som, helt riktigt, kanske i första hand drabbas av den här brottsligheten, det vill säga alla sjysta företagare som drabbas av en ohederlig och brottslig konkurrens.

För egen del tycker jag att det är toppen att vi får tillfälle att diskutera de här frågorna i dag. Jag tycker att det är toppen att det tycks finnas en bred uppslutning kring vikten av att bekämpa den ekonomiska brottsligheten på ett sätt som vi inte har gjort tidigare. För dagen får vi kanske konstatera att just när det gäller revisionsplikten har det vid en helhetsbedömning framstått som mer rationellt att flytta fram positionerna rejält på andra fronter.

Anf. 75 EVA LINDH (S):

Fru talman! Jag vill använda mina sista två minuter till att göra en konklusion av vad vi är överens om och inte.

Vi verkar uppenbarligen vara överens om att bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten måste stå väldigt högt på vår agenda. Det är inte rimligt att seriösa företag ska slås ut i konkurrensen med oseriösa och kriminella företag. Det måste vara tydligt.

Det är inte heller rimligt att människor i Sverige faktiskt indirekt betalar till den ekonomiska brottsligheten på många olika sätt; vi behöver inte rada upp detta.

Jag tycker också att det finns en hel del som vi behöver fortsätta göra, men jag vill också säga en annan sak. Det jag vill lyfta som jag tycker är väldigt bra med revisionsplikten är att det ökar insynen och möjligheten till upptäckt. Där är det väldigt bra att vi stärker informationsutbytet mellan myndigheter. Det är väldigt bra, för där är vi många som har lyft in att det verkligen behöver göras förändringar.

Jag står fast vid detta. Uppenbarligen är vi, precis som statsrådet säger, inte överens. Jag tycker att det här är en sak vi skulle behöva gå vidare med när det gäller revisionsplikten. Riksrevisionen och andra har ju lyft fram att revisionsplikten skulle kunna göra skillnad. Därför tycker jag att det är viktigt att ändå titta på om fler företag borde vara föremål för revisionsplikt. Det skulle nämligen öka möjligheterna till insyn och upptäckt.

Tack för debatten, justitieministern!

Anf. 76 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack, Eva Lindh, för möjligheten att diskutera de här viktiga frågorna i dag!

Det är en realitet att vi för att lyckas komma åt den organiserade brottsligheten måste göra flera saker samtidigt. Vi måste förstås slå mot det grova våldet och bryta rekryteringen av barn och unga till de kriminella nätverken samt strypa den kriminella ekonomin.

Det är också en realitet att det här är en utveckling som har pågått under väldigt lång tid. Det dödliga skjutvapenvåldet tredubblades mellan 2012 och 2022, och vi är i dag i ett läge där den kriminella ekonomin omfattar 100–150 miljarder. Var och en förstår att det är en utveckling som har pågått under lång tid och ätit sig in i vårt samhälle. Det betyder också att det kommer att ta viss tid att lyckas trycka tillbaka den här brottsligheten och komma till den punkt där vi verkligen kan säga att vi har tagit tillbaka kontrollen.

Ett är dock säkert: Om vi gör som vi hittills har gjort kommer det att gå som det hittills har gått, och det kan inte gärna vara ett alternativ. Nu måste vi i stället göra andra saker, och det gäller inte minst bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Jag skulle vilja säga att det perspektivet, om man verkligen tar det på allvar, betyder att vi även strukturellt och brett måste genomföra omfattande reformer på det här området. Jag nämnde tidigare att till exempel användningen av tvångsmedel historiskt sett av någon anledning inte har varit aktuell i bekämpningen av ekonomisk brottslighet på samma sätt som i bekämpningen av annan brottslighet, till exempel våldsam sådan. Jag tycker att det är väldigt bra att vi nu riktar hela den systemkraften mot de ekonomiska sidorna av brottsligheten.

Eva Lindh lyfter förtjänstfullt fram de stora reformer som nu genomförs när det gäller informationsdelning mellan myndigheter. Det jag kan konstatera är att vi med de stora reformer som vi nu genomför – vi har två steg kvar, ett som träder i kraft den 1 april eller möjligen den 1 maj och ett större som ska komma i höst – har uttömt de möjligheter att säkerställa ett effektivt informationsutbyte som vi har inom ramen för dagens modell. Det behövs av många skäl, inte minst för att bryta rekryteringen av barn och unga men också i högsta grad för att vi på ett effektivt sätt ska kunna strypa den kriminella ekonomin.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2024/25:397 om individer som upprepade gånger hotar och slåss i butik

Anf. 77 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Åsa Eriksson har frågat mig vad jag avser att göra för att stoppa individer som upprepade gånger hotar och slåss i butik. Jag tackar för en väldigt relevant fråga.

Det råder ingen tvekan om att vi i regeringen och, tror jag, väldigt många med oss tar brottslighet och andra störningar som drabbar landets handlare på mycket stort allvar. Det gäller i särskild grad personer som hotar och brukar våld. Det påverkar kundernas trygghet, och det påverkar arbetsmiljön för dem som är anställda i butikerna på ett väldigt negativt sätt. Dessutom kan det förstås få väldigt negativa konsekvenser och leda till stora ekonomiska skador för de butiker som drabbas.

Lagen om tillträdesförbud trädde i kraft för snart fyra år sedan. Vid bedömningen av om en person ska förbjudas tillträde till en butik ska man väga in olika faktorer. En omständighet som särskilt ska beaktas är om personen som det rör tidigare har begått brott i butiken. Den som bryter mot ett tillträdesförbud kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Lagen om tillträdesförbud var ett steg i rätt riktning, men det är nu viktigt att följa upp lagstiftningen och säkerställa att den är effektiv och att tillträdesförbud kan meddelas i den utsträckning som krävs.

Förra året publicerade Åklagarmyndigheten en så kallad tillsynsrapport. Myndigheten anför där att andelen beviljade tillträdesförbud framstår som rimlig. Det sägs också där att det inte har konstaterats några betydande regionala skillnader i landet när det gäller hur lagstiftningen tillämpas. Samtidigt vet jag att andra berörda aktörer, inte minst butiksägare, har gett uttryck för en annan uppfattning och pekar på att dagens lagstiftning i vissa delar är otillräcklig. Det tycker jag att vi har anledning att ta fasta på. Det är därför vi sedan tidigare har aviserat att vi har för avsikt att se över tillträdesförbudet i syfte att göra det starkare, bland annat genom att se över möjligheten för en butiksägare att själv få avgöra vilka som ska välkomnas i hans eller hennes butik.

Regeringen har även tillsatt Straffreformutredningen, som har fått i uppdrag att lämna förslag som innebär skärpningar av straffen för flerfaldig brottslighet. Det har stor betydelse på det här området och på många andra områden, och jag ser fram emot att ta emot de förslagen senare i vår.

Jag vill i sammanhanget också säga följande: Utöver lagstiftning som ger ett effektivt skydd för butiksägare i just det här konkreta avseendet är det viktigt med en ökad polisnärvaro lokalt samt en snabbare hantering av de så kallade mängdbrotten. Det är ett viktigt skäl till att regeringen har tillfört polisen medel för att den ska kunna växa och till att rikspolischefen har fått ett tydligt uppdrag att förändra viktiga delar. En central del av det handlar just om att återupprätta en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och att öka trycket i den utredningsverksamhet som tar sikte på de brott vi nu talar om, förstås i syfte att klara upp fler brott.

Sammanfattningsvis tar jag och regeringen det problem som lyfts på mycket stort allvar, och vi är förstås beredda att överväga ytterligare åtgärder för att stärka skyddet för butiksägare och deras kunder.

Anf. 78 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för svaret och engagemanget i den här frågan.

På vissa håll i landet finns det väldigt stora problem med stök, våld, stölder och trakasserier i butiker. Det var därför vi socialdemokrater lade fram det här förslaget när vi hade regeringsmakten. Jag är glad att det fick starkt stöd i riksdagen och att det fanns en stor samsyn kring att det behövs en möjlighet att porta individer som allvarligt stör ordningen eller begår upprepade brott.

Fru talman! När jag för några veckor sedan praoade på Ica i Skinnskatteberg insåg jag dock att lagen inte alls fungerar som det var tänkt. De två butiksägare som driver den här butiken, Andreas och Jaana, berättade då om personer som frekvent – i stort sett varje dag – går in i butiken och använder den som sitt eget skafferi. De tar det de vill ha och går ut utan att betala. Om personal eller andra kunder försöker stoppa personen uppstår handgemäng. Det är hot, trakasserier, rena slagsmål och misshandel. Vid ett tillfälle har en i personalen blivit släpad i håret ut på parkeringen.

Trots detta beviljas de här Icahandlarna inte tillträdesförbud för personerna i fråga. Då kan inte lagen fungera, menar jag. Såvitt jag vet har hundratals handlare fått tillträdesförbud mot olika personer beviljade. Om det är så att lagen tillämpas likadant i hela Sverige undrar jag vad dessa hundratals personer har gjort som är värre än det här. Själv har jag svårt att föreställa mig en situation i en butik som skulle kunna vara värre än det som Andreas och Jaana berättade för mig.

Fru talman! Det är inte bara jag som menar att lagen om tillträdesförbud tillämpas olika i Sverige. Justitieministern sa nyss i sitt svar att Åklagarmyndigheten gör bedömningen att det inte är ”några betydande regionala skillnader i landet när det gäller hur lagstiftningen tillämpas”. Men organisationen Svensk Handel har en helt annan uppfattning.

Icahandlarna Jaana och Andreas, som ofta träffar kollegor runt om i landet, vittnar om att butiksägare i andra delar av landet har beviljats tillträdesförbud för stökiga personer som upprepade gånger begår brott i deras butiker – brott som har varit mindre frekventa eller mindre allvarliga än dem som jag nyss berättade om.

Fru talman! Det här känns inte rättssäkert. Jag vill därför fråga justitieministern vad han har för kommentarer till åklagarkammarens bedömning att det inte är några större regionala skillnader i tillämpningen av lagstift-

ningen. Delar han Åklagarmyndighetens bedömning, eller avser justitieministern att göra någonting åt detta?

Anf. 79 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Tack till Åsa Eriksson både för att frågan är lyft i kammaren i dag, för engagemanget i frågan och för att Jaanas och Andreas erfarenheter också når hit till regering och riksdag!

Låt mig börja med den sista fråga som ställdes. Avser jag och regeringen att göra någonting åt det här? Det raka svaret är ja. Vad är det då vi ska göra någonting åt och baserat på vilket underlag?

Jag sa i mitt svar att jag är medveten om Åklagarmyndighetens rapport eller interna granskning när det gäller tillämpningen av tillträdesförbud och de slutsatser som har dragits där. Jag sa också att jag är medveten om att andra aktörer har en annan uppfattning och en annan erfarenhet. Dessa bilder och erfarenheter går inte ihop.

För min del räcker det med det vittnesbörd som Åsa Eriksson har förmedlat i dag om verkligheten för de här två handlarna för att inse att vi inte kan låta problemet bero. Jag har dessutom träffat många butiksägare som både lyfter problematiken att det behandlas olika på olika ställen och andra svagheter med den befintliga regleringen.

Jag nämnde några delar i detta. En sådan sak är att utgångspunkten är att om någon har varit i butiken och stökat flera gånger ska man kunna få tillträdesförbud. Om någon är där och stökar eller begår den här typen av brott för första gången kanske det inte räcker för att få till ett tillträdesförbud.

En annan del handlar om vem det är som ska disponera frågan. Det är klart att Jaana och Andreas skulle ha kommit väldigt långt om de som i dag disponerar frågan, nämligen åklagare, skulle fatta beslut om tillträdesförbud för deras butik. Jag tycker att det också är värt att pröva frågan om handlarna själva inte ska ha rätt att fatta sådana beslut på ort och ställe för att ytterst själva kunna avgöra vilka som ska vara i butiken eller inte.

Den berättelse som Åsa Eriksson förmedlar reser möjligen också några andra frågor som har att göra med tryggheten och säkerheten för både kunder och medarbetare i butiker runt om i landet. Den reser frågor om kamerabevakning, om lokal polisiär närvaro, om möjligheten att använda annan väktarpersonal eller andra preventiva åtgärder för att minska utrymmet för personer som uppenbarligen tar sig den här typen av friheter i våra butiker.

Jag kan inte i dag ge en tidpunkt för när greppet om tillträdesförbuden ska tas. Det beror inte på att jag inte har någon idé om när det ska ske, utan jag tycker att det är bättre att berätta om det när vi verkligen gör detta. Men vi kommer att göra det, och dagens vittnesbörd är bara ytterligare ett uttryck för att behovet av en översyn av tillträdesförbuden är av nöden.

Anf. 80 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman och justitieministern! Det är flera saker som justitieministern säger som jag tycker är bra och som jag delar hans syn på.

Jag vill bland annat ge en eloge för Straffreformutredningen, som ska kika på hur man kan skärpa straffen för flerfaldig brottslighet. Det är det som är problemet. Varje brott som begås, kanske varje dag, har en så låg straffskala att man ändå inte kan inkapacitera personen. Vederbörande kan

i princip stå och skratta handlaren upp i ansiktet och säga: Titta nu när jag stjal från dig, och du kan inte stoppa mig! Detta är alltså bra.

Jag har dock ett par invändningar. För flera handlare kan det säkert vara aktuellt med väktarnärvaro. Men jag tror att det är en kostnad som få handlare vill ha. Det gäller framför allt små handlare på små orter, som har svårt att få det att gå runt på det kundunderlag de har. Där kan utgiften för väktare vara skillnaden mellan att gå med plus eller med minus. Jag tror därför inte att detta hjälper så mycket, men det finns mycket annat bra som kan göras.

Fru talman! Jag vill tacka för att det kommer att hända saker i närtid, och det tror jag att alla handlare som har de här problemen uppskattar. Men när jag ändå har chansen vill jag ändå höja ett rejält varningens finger för det som justitieministern sa om att handlare själva ska kunna välja vilka som ska ha tillträde till deras butiker.

Här ser jag en stor risk för rättsosäkerhet. Vad händer om en handlare börjar agera diskriminerande och väljer att porta människor baserat på ursprung, funktionsvariation eller någonting annat? Vad händer på en liten ort, där det bara finns en handlare, om denna handlare har en aversion mot någon? Var ska man då handla? Jag bor själv i en liten ort, och jag vet precis hur det kan bli med konflikter i jaktlaget, till exempel, när man inte vill prata med varandra på flera år. Om man blir portad i butiken – måste man då åka till en annan kommun för att handla?

Jag önskar att justitieministern håller fast vid sin tidigare bakgrund – att kämpa för antidiskriminering och rättssäkerhet – och ser till att det är rättsvårdande myndigheter som avgör när man får tillträdesförbud. Jag tycker att rättsvårdande myndighet, i det här fallet åklagarkamrarna, bör utfärda förbudet mycket oftare än i dag. Där är vi överens, och det är detta jag vill driva på för. Men att det ska vara upp till varje handlare tycker jag är ytterst tveksamt; det vill jag ha sagt.

Fru talman! Jag har ytterligare en fråga. När vi socialdemokrater satt i regeringsställning ändrade vi i lagstiftningen om tillträdesförbud och ville inkludera tillträdesförbud inte bara för enskilda butiker utan också för gallerior. Jag har för mig att Moderaterna då motsatte sig det. Justitieministern får gärna hjälpa mitt minne på traven. Stämmer detta, eller missminner jag mig? Och om jag har rätt, har Moderaterna då ändrat sig och är nu beredda att ge tillträdesförbud även för hela köpcentrum och gallerior?

Anf. 81 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Låt mig ta frågan om galleriorna först. Helt ärligt har jag ingen kännedom om detta, så det får vi i så fall kolla upp.

Min utgångspunkt är att vi när vi ser över reformen när det gäller tillträdesförbuden ska göra det i syfte att det förstås ska vara rättssäkert men också effektivt. Det omfattar såklart också frågan om hur det ska få användas och på vilka ytor. Är det i enskilda butiker? Hur använder man det i en miljö där enskilda butiker finns i gallerior och annat? Men jag har alltså ingen närmare kännedom om historiken, utan det får vi följa upp.

Låt mig bara säga något om skälet till att jag tycker att det är viktigt att se över den här lagstiftningen, som jag i grund och botten välkomnade när den infördes – den har ju några år på nacken. Det finns flera anledningar, bland annat de vittnesbörd som finns vad gäller den i alla fall upplevda olikabehandlingen i tillämpningen – även om vi är medvetna om Åklagar-

myndighetens analys i frågan. Det handlar också om att tillträdesförbuden inte används i tillräckligt många fall.

Jag nämnde att vi naturligtvis ska slå ned på det här med flerfaldig brottslighet mycket hårdare, framför allt straffrättsligt. Men om man vänder på steken tycker inte jag att det är självklart att det ska krävas flerfaldig brottslighet innan ett tillträdesförbud kan slå till. Det kan vara så att någon som begår ett allvarligt brott trots att de gör det för första gången i ett konkret fall bör kunna portas från en viss butik redan baserat på det brottet. Det är typiskt sett en sådan fråga som jag tycker att utredningen ska se på.

Så till Åsa Erikssons frågor om väktarna och om butiksägare ska ha större rådighet.

När det gäller väktarna var inte min poäng att enskilda handlare ska anställa väktare. Jag tror dock att vi måste få till stånd ett bättre samspel mellan den statliga nivån, det vill säga polis, och den kommunala nivån, där man i hög grad råder över ordningsvakter och väktare. Också närvaron av kommunalt anställda väktare har betydelse för enskilda butiksinnhållares trygghet.

När det gäller rådigheten för butiksägare ska vi givetvis inte ha en ordning där man kan diskriminera folk genom att baserat på etnisk bakgrund eller andra sådana hänsyn säga nej till personer att komma in i butiker. Om man ska få en annan arbetsfördelning mellan enskilda butiksägare och åklagare kan det utformas på olika sätt, men allt handlar om att det måste vara lagbundet. Man ska inte kunna neka folk tillträde till en butik på vilka grunder som helst, utan det handlar om precis det som jag nu talar om. Man kan också tänka sig en modell där en butiksägare har fattat ett intermistiskt beslut på ort och ställe men att det sedan måste underställas en rättslig prövning.

Man kan hitta olika sätt att hantera detta. Min poäng är att våra vänner i Skinnskatteberg och andra måste kunna lita på att den lagstiftning som syftar till att hindra att farliga personer befinner sig i deras butiker är effektiv. När vi nu gör en översyn är det rimligt att se på olika aspekter av denna lagstiftning för att just göra den mer effektiv. Men självklart ska det göras på ett sätt som är rättssäkert.

Anf. 82 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag tror att vi på det stora hela är överens. Jag tänker att ett alternativ till att kommuner anlitar väktare är att regeringen satsar mer pengar på psykiatri och socialtjänst så att dessa personer, som enligt min erfarenhet ofta lider av psykisk ohälsa och missbruksproblem, i stället kan få hjälp. Men det är en annan debatt.

Jag vill avslutningsvis tacka för engagemanget och uppmana justitieministern att så gott det går snabbspåra frågan om ett likvärdigt tillträdesförbud i hela landet så att personal kan arbeta och kunder handla utan att behöva vara rädda för att väl kända personer stjälar, trakasserar, hotar och misshandlar. Det kan vi aldrig acceptera, och åtgärder brådskar.

Anf. 83 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M):

Fru talman! Jag säger än en gång tack till Åsa Eriksson för att vi fick prata om dessa viktiga frågor i dag. Jag tackar också för vittnesbörden från Skinnskatteberg och handlarna där.

Det långa talets korta mening är att den problematik Åsa Eriksson lyfter upp är verklig och drabbar många. Det är också en realitet att många av dem som är berörda och de organisationer som samlar många av dem som är berörda lyfter upp samma problembild. Detta är skäl nog för att se över reformen, och det ska vi förstås göra i syfte att göra det tryggare och säkrare för handlare, deras anställda och deras kunder.

Jag ser fram emot att återkomma med hur detta exakt ska gå till. Men inriktningen från min sida är att alla relevanta frågor rörande detta i sådana fall måste upp på bordet för att vi i slutet av en sådan process verkligen ska vara säkra på att detta flyttar fram positionerna och ökar tryggheten och säkerheten för alla dem vi vill hjälpa.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2024/25:75
21 februari

Svar på
interpellationer

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Redogörelser

2024/25:NSÖ1 Verksamhetsredogörelse för Nämnden för prövning av statsråds och vissa andra befattningshavares övergångsrestriktioner 2024

2024/25:RS1 Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2024

2024/25:RS3 Redogörelse för verksamheten i riksdagens delegation till Interparlamentariska Unionen (IPU) 2024

2024/25:RS4 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till riksdagsstyrelsen

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 20 februari

2024/25:436 En modern och ändamålsenlig pliktmateriallagstiftning

av Ewa Pihl Krabbe (S)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:437 Flödesbaserad beräkningsmetod

av Jessica Stegrud (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2024/25:438 Nedläggning av Statens servicecenter i Tranås

av Carina Ödebrink (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

2024/25:439 Problematisering av könsstereotypa val av bransch

av Jessica Stegrud (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 20 februari

2024/25:810 Mediefriheten i Azerbajdzjan

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:811 Sjukhuskökens roll vid höjd beredskap

av *Adrian Magnusson* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:812 Terrorklassning av IRGC

av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:813 Statsbidrag till enskilda vägar och snöröjning

av *Zara Leghissa* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:814 Nyföddhetsscreening för cystisk fibros

av *Anders W Jonsson* (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:815 HPV-vaccinationer

av *Anders W Jonsson* (C)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:816 Framtagande av föreskrifter för gårdsförsäljning

av *Christofer Bergenblock* (C)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:817 Handläggningstider för bostadsbidrag

av *Isabell Mixter* (V)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:818 Effekter av slopat strandskydd

av *Emma Nohrén* (MP)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2024/25:819 Ökad kompetens inom socialtjänsten

av *Angelica Lundberg* (SD)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:820 Månadsavstämning i bostadsbidraget

av *Isabell Mixter* (V)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:821 Cybersäkerhet inom svenska myndigheter

av *Markus Wiechel* (SD)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2024/25:822 Skolelevers könsbundna yrkesval

av *Jessica Stegrud* (SD)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:823 Könsskillnader i yrkesval

av *Jessica Stegrud* (SD)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:824 Styrning av elevers utbildnings- och yrkesval baserat på kön

av *Jessica Stegrud* (SD)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2024/25:825 Polisstationen i Hallstavik

av *Mathias Tegnér* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

Prot. 2024/25:75

21 februari

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 13.24.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 8 anf. 19 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med § 10 anf. 38 (delvis),

av andre vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 77 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

JUDIT FARAGO GONTIER

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Avsigelser.....	1
§ 3 Anmälan om ersättare.....	1
§ 4 Anmälan om kompletteringsval	2
§ 5 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 6 Svar på interpellation 2024/25:369 om statsministerns ansvar för rekrytering av nationell säkerhetsrådgivare.....	2
Anf. 1 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	2
Anf. 2 PATRIK BJÖRCK (S).....	3
Anf. 3 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	4
Anf. 4 PATRIK BJÖRCK (S).....	5
Anf. 5 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	6
Anf. 6 PATRIK BJÖRCK (S).....	6
Anf. 7 Statsminister ULF KRISTERSSON (M)	7
§ 7 Svar på interpellation 2024/25:396 om ideologier inom svenska högre lärosäten	7
Anf. 8 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	7
Anf. 9 JOSEF FRANSSON (SD).....	8
Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S).....	9
Anf. 11 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	10
Anf. 12 JOSEF FRANSSON (SD).....	11
Anf. 13 ÅSA WESTLUND (S).....	12
Anf. 14 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	13
Anf. 15 JOSEF FRANSSON (SD).....	14
Anf. 16 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	14
§ 8 Svar på interpellationerna 2024/25:386 och 387 om konsekvenser av friskolors etablering och försäljning av kommunal skola.....	15
Anf. 17 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	15
Anf. 18 ÅSA WESTLUND (S).....	16
Anf. 19 ANNA VIKSTRÖM (S)	17
Anf. 20 EVA LINDH (S)	18
Anf. 21 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	19
Anf. 22 ÅSA WESTLUND (S).....	19
Anf. 23 ANNA VIKSTRÖM (S)	20
Anf. 24 EVA LINDH (S)	21
Anf. 25 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	21
Anf. 26 ÅSA WESTLUND (S).....	22
Anf. 27 Statsrådet LOTTA EDHOLM (L).....	22
§ 9 Svar på interpellation 2024/25:388 om bidrag till allmänna samlingslokaler	23
Anf. 28 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	23
Anf. 29 KRISTOFFER LINDBERG (S).....	24
Anf. 30 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	25
Anf. 31 KRISTOFFER LINDBERG (S).....	26
Anf. 32 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD)	27
Anf. 33 KRISTOFFER LINDBERG (S).....	28

Anf. 34 Socialminister JAKOB FORSSMED (KD).....	29	Prot. 2024/25:75
§ 10 Svar på interpellationerna 2024/25:378 och 394 om		21 februari
arbetslösheten.....	29	
Anf. 35 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS		
PERSSON (L)	29	
Anf. 36 PATRIK BJÖRCK (S)	30	
Anf. 37 SERKAN KÖSE (S).....	31	
Anf. 38 EVA LINDH (S)	32	
Anf. 39 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS		
PERSSON (L)	33	
Anf. 40 PATRIK BJÖRCK (S)	34	
Anf. 41 SERKAN KÖSE (S).....	35	
Anf. 42 EVA LINDH (S)	36	
Anf. 43 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS		
PERSSON (L)	36	
Anf. 44 PATRIK BJÖRCK (S)	37	
Anf. 45 SERKAN KÖSE (S).....	38	
Anf. 46 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS		
PERSSON (L)	38	
§ 11 Svar på interpellation 2024/25:332 om Somalilands		
självständighet.....	39	
Anf. 47 Utrikesminister MARIA MALMER		
STENERGARD (M)	39	
Anf. 48 MARKUS WIECHEL (SD)	40	
Anf. 49 Utrikesminister MARIA MALMER		
STENERGARD (M)	40	
Anf. 50 MARKUS WIECHEL (SD)	41	
Anf. 51 Utrikesminister MARIA MALMER		
STENERGARD (M)	42	
Anf. 52 MARKUS WIECHEL (SD)	42	
Anf. 53 Utrikesminister MARIA MALMER		
STENERGARD (M)	43	
§ 12 Svar på interpellation 2024/25:371 om polisens roll i		
totalförsvaret	43	
Anf. 54 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	43	
Anf. 55 KATJA NYBERG (SD)	44	
Anf. 56 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	45	
Anf. 57 KATJA NYBERG (SD)	46	
Anf. 58 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	46	
Anf. 59 KATJA NYBERG (SD)	47	
Anf. 60 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	47	
§ 13 Svar på interpellation 2024/25:374 om		
vänskapskorruption.....	48	
Anf. 61 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	48	
Anf. 62 PATRIK BJÖRCK (S)	49	
Anf. 63 EVA LINDH (S)	50	
Anf. 64 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	50	
Anf. 65 PATRIK BJÖRCK (S)	52	
Anf. 66 EVA LINDH (S)	53	
Anf. 67 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M)	53	

Anf. 68 PATRIK BJÖRCK (S).....	54
Anf. 69 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	55
§ 14 Svar på interpellation 2024/25:390 om insatser mot ekonomisk brottslighet	56
Anf. 70 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	56
Anf. 71 EVA LINDH (S).....	57
Anf. 72 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	58
Anf. 73 EVA LINDH (S).....	59
Anf. 74 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	59
Anf. 75 EVA LINDH (S).....	61
Anf. 76 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	61
§ 15 Svar på interpellation 2024/25:397 om individer som upprepade gånger hotar och slåss i butik	62
Anf. 77 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	62
Anf. 78 ÅSA ERIKSSON (S)	63
Anf. 79 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	64
Anf. 80 ÅSA ERIKSSON (S)	64
Anf. 81 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	65
Anf. 82 ÅSA ERIKSSON (S)	66
Anf. 83 Justitieminister GUNNAR STRÖMMER (M).....	66
§ 16 Bordläggning.....	67
§ 17 Anmälan om interpellationer	67
§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar	68
§ 19 Kammaren åtskildes kl. 13.24.	69